

PRAKSISOVERSIGTER • SAMLET UDGAVE

Praksis inden for *landbrug, jagt og fiskeri*

Landbrugsstøtte, jagt og fiskeri – CAP-ordningerne i praksis.

OVERSIGTER

8

AFGØRELSE

199

PERIODE

2001–2026

8 OVERSIGTER

Indhold

01	Direkte landbrugsstøtte (CAP Pillar 1)	30 afg.
02	Dyremishandling og uforsvarlig behandling af dyr (dyrevelfærdsloven §§ 58-60)	2 afg.
03	Erhvervelse af landbrugsejendomme og landbrugspligt (landbrugsloven)	42 afg.
04	EU-rammen for landbrugsstøtten – fælles markedsordning, betalingsorgan og EU-Domstolens praksis	44 afg.
05	Fødevarerkriminalitet og straffesager efter fødevareloven	35 afg.
06	Jagt og fiskeri (vildtforvaltning, fiskerikvoter, EHFF-tilskud)	16 afg.
07	Konditionalitet, kontrol og sanktioner i landbrugsstøtten	8 afg.
08	Landdistriktsstøtte og miljø-/klimaordninger (CAP Pillar 2 / ELFUL)	22 afg.

Hver oversigt er et selvstændigt kapitel med introduktion, principper, gennemgang, lovgrundlag og citerede afgørelser. Titlerne er klikbare, og kapitlerne findes også som bogmærker i PDF-læseren.

01

PRAKSISOVERSIGT · LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over direkte landbrugsstøtte (CAP Pillar 1)

Grundbetaling, bio-ordninger og koblet støtte efter CAP-reformen 2023

Version 3 · Opdateret 21. jul. 2026 · 30 afgørelser · 2018-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Direkte landbrugsstøtte under EU's fælles landbrugspolitik søjle 1 – grundbetaling, bio-ordninger, ko- og slagtepræmie, ø-støtte og tilskud til stivelseskartofler – udbetales af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (tidligere Landbrugsstyrelsen) med hjemmel i CAP-loven og de årlige støttebekendtgørelser, der udmønter forordning (EU) 2021/2115. Klager behandles af Miljø- og Fødevarerklagenævnet som eneste administrative instans. Praksis viser to bærende linjer: Landbrugeren bærer selv et vidtgående ansvar for frister, registreringer og arealoplysninger – »særlig agtpågivenhed« efter EU-Domstolens Demmer-praksis – mens nævnet til gengæld håndhæver skarpe krav til styrelsens hjemmel, bevisførelse og konkrete vurderinger, navnlig ved force majeure, omgåelsespåstande og tilbagebetalingskrav. Oversigten indeholder desuden et samlet katalog over samtlige støtteordninger, en dansk landbruger kan søge, med satser og finansieringskilde.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01 Det påhviler støtteansøgeren selv at kende støttebetingelser, ansøgningsfrister og -procedurer; bortfald af styrelsens tidligere påmindelsesbreve var en »ekstra service« og fritager ikke landbrugeren for ansvar.
- 02 Efter EU-Domstolens praksis (sag C-684/13, Demmer) skal ansøgere i erhvervsrettede støtteordninger udvise særlig agtpågivenhed ved indgivelse af ansøgningen – det seneste indsendte fællesskema lægges til grund, også ved bevidst underanmeldelse.
- 03 Force majeure kræver helt usædvanlige, uforudsigelige og aktuelle begivenheder uden for landbrugersens vilje; almindelig eller moderat forhøjet nedbør og tørke anerkendes ikke, og meddelelse skal ske senest 15 arbejdsdage efter, at landbrugeren er i stand til det.
- 04 Styrelsen må ikke afvise force majeure på rent generelle kriterier – der kræves en konkret vurdering af vejrdata for hele perioden, etableringsmetode og lokale forhold, ellers hjemvises sagen.
- 05 Korrekt CHR-registrering i hele holdeperioden er en ufravigelig betingelse for ko- og slagtepræmie; nedsættelsessatserne efter artikel 31 i forordning (EU) nr. 640/2014 er lovbundne, og nævnet afviser selvstændige proportionalitetsbetragtninger ud over forordningens egne regler.

- 06** Omgåelsesklausulen kræver, at styrelsen konkret fastslår og dokumenterer kunstigt skabte betingelser – men tæt samdrift og samhandel mellem familievirksomheder skaber en formodning for omgåelse, som ansøgeren selv skal afkræfte.
- 07** Støtte til unge og nyetablerede landbrugere er udelukket, hvis ansøgeren eller en kontrollerende medejer har drevet landbrugsvirksomhed inden for de forudgående fem år; uretmæssigt tildelte betalingsrettigheder inddrages, og støtten kræves tilbage for alle berørte støtteår inden for forældelsesreglerne i forordning (EF) nr. 2988/95.
- 08** Der er ikke identifikation mellem en enkeltmandsvirksomhed og et efterfølgende stiftet selskab – aktiv landbruger-status følger CVR-nummeret og overføres ikke automatisk ved virksomhedsomdannelse, uanset uændret drift og ejerkreds.
- 09** Nævnet kræver klar og præcis hjemmel til bortfald og tilbagebetaling; afgørelser baseret på fejlagtig retsanvendelse eller bestemmelser, der efter deres ordlyd ikke dækker situationen, ophæves som ugyldige.
- 10** Bevisbyrden for kontrolfund ligger hos styrelsen – opmålingsskemaer og kort uden fotos eller konkrete beskrivelser løfter ikke bevisbyrden for, at arealer er ikke-støtteberettigede.
- 11** Begrundelsesmangler efter forvaltningslovens §§ 22 og 24 fører kun til ophævelse, når manglen er konkret væsentlig – men ved skønsmæssige bortfaldsafgørelser skal hovedhensynene bag skønnet altid angives.
- 12** EU-Domstolens dom i sag C-6/23, Baramlay, har aktualiseret kravet om konkret proportionalitetsvurdering ved bortfald af arealtilsagn, men nævnet fastholder, at fristoverskridelser for udbetalingsanmodninger reguleres udtømmende af artikel 13 i forordning (EU) nr. 640/2014.
- 13** Rådighed over arealet kan dokumenteres med forpagtningskontrakter, selv om officielle markkort og ejerregistreringer peger på andre – fremkomst af sådan dokumentation kan begrunde genoptagelse.

Retsgrundlaget: EU-forordninger, CAP-loven og de årlige

§ 1 støttebekendtgørelser

Direkte betalinger er 100 % EU-finansieret indkomststøtte under den fælles landbrugspolitik søjle 1, finansieret af Den Europæiske Garantifond for Landbruget (EGFL). Fra ansøgningsåret 2023 er retsgrundlaget [forordning \(EU\) 2021/2115 om strategiske planer](#), der afløste [forordning \(EU\) nr. 1307/2013](#) om direkte betalinger og landdistriktsforordningen 1305/2013. Den horisontale finansierings- og kontrolramme ligger i [forordning \(EU\) 2021/2116](#) (tidligere 1306/2013), suppleret af delegeret forordning (EU) 2022/126 og – for de ældre støtteår, som en stor del af klagepraksis fortsat angår – [delegeret forordning \(EU\) nr. 640/2014](#) og gennemførelsesforordning (EU) nr. 809/2014.

Nationalt administreres ordningerne i dag med hjemmel i [CAP-loven § 2](#), der bemyndiger ministeren til at fastsætte regler om ansøgning, støttebetingelser, beregning, rådighed og supplerende betingelser, jf. [CAP-loven § 1](#). For støtteår til og med 2022 var hjemlen [landbrugsstøtteleven § 1](#). Som det fremgår af de almindelige bemærkninger til CAP-loven, samler loven »dele af landbrugsstøtteleven og hele landdistriktsfondsloven i

ét samlet lovforslag» og gennemfører reformens krav om, at 25 pct. af den direkte støtte skal anvendes til bio-ordninger; lovforslaget indførte samtidig den nye model med frivillige småbiotoper, hvor landbrugeren kan undlade landbrugsaktivitet på dele af jorden uden at miste støtte, og skabte grundlag for satellitbaseret kontrol (monitorering) og automatiserede afgørelser.

De materielle betingelser fastsættes i årlige bekendtgørelser:

- **Grundbetaling:** [bekendtgørelse om grundbetaling m.v. til landbrugere for 2026](#) (BEK nr. 1363 af 27. november 2025) – grundbetaling ydes efter artikel 21 og 22 i forordning 2021/2115 som »grundlæggende indkomststøtte med henblik på bæredygtighed«. Ø-støtten er integreret i samme bekendtgørelse.
- **Bio-ordninger:** [bekendtgørelse om tilskud til bio-ordninger for 2026](#) (BEK nr. 1381 af 28. november 2025), der efter § 1 omfatter fire ordninger: økologisk arealstøtte, tilskud til midlertidig ekstensivering (som fra 2026 afløser biodiversitet & bæredygtighed og ekstensivering med slæt), miljø- og klimavenligt græs og varieret planteproduktion. Bekendtgørelsen er allerede ændret tre gange: ved **BEK nr. 245 af 5. februar 2026** (kortlink i § 34), **BEK nr. 439 af 24. april 2026** (nyaffattelse af § 35, nr. 2, om afgrødehistorik for midlertidig ekstensivering, i kraft 1. maj 2026) og **BEK nr. 666 af 16. juli 2026** (i kraft 19. juli 2026), der bl.a. indsatte § 21, stk. 3, så blomster- og bestøverbrak også kan støttes på arealer, der ikke er omdriftsarealer, og nye stk. 6-7 i § 28 om bevarelse af permanent græs-status.
- **Koblet indkomststøtte:** [bekendtgørelse om ko- og slagtepræmie](#) (BEK nr. 1325 af 3. december 2024, ændret ved BEK nr. 1383 af 2025), der viderefører [slagtepræmiebekendtgørelsen](#) og fra 2025 supplerer med ko-præmie.
- **Stivelseskartofler:** [bekendtgørelse om tilskud til arealer med stivelseskartofler](#), hvor tilskuddet efter § 3 er betinget af, at arealet er tilskudsberettiget under grundbetalingsordningen.
- **Kontrol og sanktioner:** [bekendtgørelse om kontrol og administrative sanktioner for visse tilskudsordninger under Den Europæiske Unions fælles landbrugspolitik](#), hvis § 13 gennemfører force majeure-reglen i artikel 3 i forordning 2021/2116, og hvis § 18 fastsætter arealsanktionerne.

Styrelsens administrative fortolkning fremgår af de årlige vejledninger, navnlig [vejledningen om grundbetaling og tilskudsberettigede arealer](#) og [vejledningen om kontrol og administrative sanktioner](#). Kontrolnedsættelser, konditionalitet og tilbagebetaling behandles samlet i [praksisoversigten om konditionalitet og sanktioner](#).

LOV

[CAP-loven § 1, stk. 1](#)[CAP-loven § 2, stk. 4](#)[Landbrugsstøtteloven § 1, stk. 1](#)

§ 2 Klagevejen: Miljø- og Fødevareklagenævnet som eneste administrative instans

Afgørelser om direkte betalinger kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet efter [CAP-loven § 27, stk. 1](#) – tidligere [landbrugsstøtteloven § 22 b, stk. 1](#) – og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Forarbejderne til CAP-lovens § 27 fremhæver, at bestemmelsen viderefører og *udvider* klageadgangen, så den også omfatter afgørelser truffet direkte i henhold til EU-forordningernes umiddelbart anvendelige bestemmelser, og at klage indgives via førsteinstansen, som dermed får pligt til at overveje remonstration; for afgørelser om grundbetaling, konditionalitet og bio-ordninger er oversendelsesfristen af hensyn til de store årlige afgørelsesmængder fastsat til to måneder.

Tre processuelle linjer præger praksis:

- **Klagefristen på fire uger håndhæves strengt.** I [19/00275](#) afviste nævnet en klage indsendt to dage for sent; ved fysisk post regnes fristen fra seks omdelingsdage efter afsendelsen.
- **Kun afgørelser i forvaltningsretlig forstand kan påklages.** I [25/00020](#) afviste nævnet at realitetsbehandle en klage over styrelsens meddelelse om ikke at behandle en force majeure-påberåbelse (efter en brand, der havde udsløkket al projektdokumentation), fordi meddelelsen blot konstaterede manglende dokumentation og ikke afsluttede forvaltningen – force majeure-spørgsmålet ville indgå i den senere, påklagelige afgørelse om støtteudbetaling.
- **Prøvelsen kan begrænses, men EU-ret og forvaltningsret inddrages af egen drift.** Nævnet begrænser efter [lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11, stk. 1](#) ofte prøvelsen til de væsentligste forhold, men har efter forarbejderne »mulighed for og efter omstændighederne pligt til« at inddrage EU-rettens overholdelse og grundlæggende forvaltningsretlige grundsætninger – det var netop den mekanisme, der i [25-10931](#) førte til, at nævnet af egen drift prøvede og underkendte styrelsens hjemmelsgrundlag. Nævnets afgørelser er endelige, jf. [lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 17](#).

Spørgsmål om EU-konform fortolkning kan i sidste ende kræve præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen efter [artikel 267 i TEUF](#); rammerne for anklagemyndighedens håndtering af sådanne spørgsmål i straffesager om EU-støtte er beskrevet i [Rigsadvokatmeddelelsens afsnit om præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen](#). Landbrugsstøttesager har flere gange udløst danske forelæggelser – mest markant **sag C-684/13, Demmer**, om støtteberettigelsen af arealer omkring landingsbaner, og **sag C-239/17** om krydsoverensstemmelse.

LOV	CAP-loven § 27, stk. 1	Landbrugsstøtteleven § 22b, stk. 1
	Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11, stk. 1	Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 17
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af realitetsbehandling: Klage over styrelsens beslutning om ikke at behandle force majeure-påberåbelse Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af klage over delvist afslag på arealstøtte grundet overskredet klagefrist	
		10.06.2026 22.10.2025 21.01.2019

§ 3 Støtteberettigede arealer: markblokke, aktivitetskrav og styrelsens bevisbyrde

Grundbetaling forudsætter, at arealet er et landbrugsareal, som landbrugeren råder over, og hvorpå der udføres landbrugsaktivitet. Efter [grundbetalingsbekendtgørelsen for 2025 § 13](#) skal ansøgeren anvende arealet til produktion eller holde det i landbrugsmæssig stand, og på græsarealer udføre mindst én landbrugsaktivitet (slåning eller afgræsning) i perioden 1. juni til 25. oktober; opvækst af mere end 100 træer eller buske pr. ha udelukker arealet. Ansøgningen indgives årligt i fællesskemaet med indtegning i Internet Markkort (IMK), hvor markblokkene efter [vejledningen om grundbetaling og tilskudsberettigede arealer](#) danner de ydre rammer for, hvilke arealer der overhovedet kan søges til – arealer uden for markblok medregnes ikke, og uenighed skal rejses ved ændringsforslag.

Praksis fordeler ansvar og bevisbyrde således:

Tema	Afgørelse	Resultat
Manglende fællesskema → afslag + inddragelse af uudnyttede betalingsrettigheder	18/01308 (32091)	Stadfæstet – ansøgers eget ansvar
Underkendelse af delarealer med læhegn ved fysisk kontrol	21/03356	Ophævet og hjemvist – styrelsen løftede ikke bevisbyrden
Aktivitetskrav ikke opfyldt, sanktion på 0,5 × overtrådt areal	24/05333	Stadfæstet
Markblok-opdeling og 2,00 ha-grænsen	20/03204	Ophævet og hjemvist

Om ansøgeransvaret udtalte nævnet i **18/01308**, hvor landbrugeren ikke havde indsendt fællesskema for 2015 og påberåbte sig, at styrelsen var holdt op med at sende påmindelsesbreve:

Miljø- og Fødevarerklagenævnet har lagt vægt på, at påmindelsesbrevene, som Landbrugsstyrelsen tidligere har udsendt, var en ekstra service, og at det påhviler en støtteansøger at gøre sig bekendt med støttebetingelser samt ansøgningsfrister og -procedurer.

Omvendt stiller nævnet reelle beviskrav til styrelsens kontrolfund. I **21/03356** var 16,14 ha underkendt bl.a. som »klynger af træer og buske over 100 m²«, men hverken opmålingskort, ortofotos eller kontrolrapport dokumenterede læhegnene konkret; nævnet fastslog, at styrelsen ikke havde »løftet bevisbyrden for kontrolfundene i den grad, det forudsættes efter administrativ praksis og retspraksis«, og hjemviste sagen. Og i **20/03204** – hvor en nyetableret landbruger fik afslag, fordi en markblokændring havde reduceret arealet til 1,99 ha og dermed under minimumsgrænsen på 2,00 ha i [§ 28, stk. 1, i bekendtgørelsen om direkte støtte efter grundbetalingsordningen](#) – regnede nævnet selv efter: da naboen kun havde indtegnet 4,79 ha af den samlede markblok på 6,79 ha, måtte de resterende 2,00 ha anses for at være til klagerens rådighed.

Rådighedsspørgsmål afgøres efter realiteten, ikke registreringerne. I [24/07508](#) genoptog nævnet en årelang tvist, da en forpagtningskontrakt fra 2006 med tillæg fra 2011 dokumenterede klagerens faktiske råderet over en mark, som i Internet Markkort stod registreret på en tredjemand, der også havde søgt støtte til arealet – kontrakten forklarede netop, at bortforpagteren havde hjemtaget betalingsrettighederne, og styrelsens afgørelse blev ophævet.

LOV	Landbrugsstøtteleven § 22b, stk. 1	
PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om nedsættelse af grundbetaling for 2023 pga. manglende overholdelse af aktivitetskrav og afvisning af force majeure	03.04.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Genoptagelse og ophævelse af støttenedsættelse efter dokumentation for råderet over landbrugsareal	28.08.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om grundbetaling og grøn støtte på grund af manglende dokumentation for læhegn	18.05.2021
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på ansøgning om tildeling af betalingsrettigheder	08.07.2020
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder grundet manglende ansøgning	01.10.2018

Betalingsrettigheder og den nationale reserve (støtteårene 2015-2022)

§ 4

Til og med støtteåret 2022 blev grundbetalingen udbetalt på grundlag af betalingsrettigheder, jf. [grundbetalingsbekendtgørelsen § 25](#): én rettighed gav ret til støtte for én støtteberettiget hektar efter [artikel 32 i forordning \(EU\) nr. 1307/2013](#). Rettigheder, der oversteg det anmeldte areal eller ikke blev udnyttet, blev inddraget til den nationale reserve, hvorfra der kunne ske tildeling til unge og nyetablerede landbrugere samt i særlige situationer. CAP-reformen 2023 afskaffede betalingsrettighederne, men klagepraksis om dem er fortsat relevant for verserende tilbagebetalings- og genoptagelsessager.

Tre afgørelser tegner billedet:

- **Inddragelse ved manglende udnyttelse:** I [18/01308 \(32091\)](#) blev 3,88 ha rettigheder inddraget til reserven efter artikel 21, stk. 4, i forordning 1307/2013, fordi der ikke var ansøgt om grundbetaling – betalingsrettigheder holdes kun i live ved årlig aktivering i fællesskemaet.
- **Kompensation kun for faktisk inddragne rettigheder:** I [32752](#) – hvor en landbrugers areal i 2011 var nedskrevet til nul, fordi hovedanvendelsen var lufthavnsdrift – fastholdt nævnet, at kompensationsordningen i [bekendtgørelsen om kompensation for manglende direkte arealstøtte § 4, stk. 1](#) kun omfatter rettigheder, der faktisk blev *inddraget* (8,37 ha), ikke de 26 ha, klageren selv havde solgt inden inddragelsen. Sagen udspringer af det samme kompleks om støtteberettigede arealer ved landingsbaner, som EU-Domstolen behandlede i [sag C-684/13, Demmer](#).
- **Omgåelsesklausulen kræver dokumentation:** I [19/06523](#) havde en køber af en ejendom aldrig fået overdraget de medfølgende betalingsrettigheder og søgte i stedet reserven. Styrelsen afslog med henvisning til en udtalelse fra EU-Kommissionens generaldirektorat om rådighedsbegrebet i artikel 28, stk. 2, i forordning (EU) nr. 639/2014, men nævnet fastslog, at Kommissionens fortolkning hvilede på en præmis om kunstigt skabte betingelser efter omgåelsesklausulen i [artikel 60 i forordning \(EU\) nr. 1306/2013](#) – og at det da »skal kunne fastslås og dokumenteres«, at betingelserne er skabt kunstigt. Da køberen ikke selv kunne foranledige sælgers manglende registrering, og ingen dobbeltfordel var påvist, blev afgørelsen ophævet.

Linjen er klar: rettighedssystemets formelle mekanik (aktivering, inddragelse, tilbageførsel efter [artikel 23 i gennemførelsesforordning \(EU\) nr. 809/2014](#)) håndhæves konsekvent, men omgåelsessynspunkter kræver konkret bevis fra styrelsens side.

LOV [Landbrugsstøtteleven § 22b, stk. 1](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Genoptaget sag om betalingsrettigheder: Krav om dokumentation for kunstigt skabte betingelser	09.09.2019
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder grundet manglende ansøgning	01.10.2018
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om delvis tildeling af betalingsrettigheder fra den nationale reserve	15.05.2018

§ 5 Aktiv landbruger, råderet og virksomhedsomdannelser

Kun »aktive landbrugere« kan modtage direkte støtte. Efter [vejledningen om grundbetaling](#) opfyldes kriteriet i CAP-perioden 2023+ ved mindst ét af flere alternative kriterier – bl.a. udbetalt grundbetaling til mindst 40 ha, direkte støtte på højst 5.000 euro året før, eller tilmelding til Register for Gødningsregnskab eller registret over økologiautoriserede bedrifter senest ved ansøgningsfristen, jf. [grundbetalingsbekendtgørelsen for](#)

2026 § 7. Under 2015-2022-regimet var kernekravet rådighed over mindst 2,00 ha støtteberettiget areal eller slagtepræmier for mindst 300 euro, jf. [grundbetalingsbekendtgørelsen § 28](#).

Det centrale moderne stridspunkt er **virksomhedsomdannelser**. I [25/03689](#) omdannede en landbruger sin enkeltmandsvirksomhed til et ApS den 1. juni 2024 – efter fristen for tilmelding til Register for Gødningsregnskab (26. april 2024). Selskabet blev først tilmeldt 2. juli 2024, og nævnet stadfæstede afslaget på en støtteordning, der genbruger grundbetalingens aktiv landbruger-definition:

Det forhold, at den forhenværende enkeltmandsvirksomhed eventuelt måtte opfylde kravene om at være aktiv landbruger, og at klager driver bedriften uændret i den omdannede virksomhed, kan efter Miljø- og Fødevarerklagenævnets vurdering ikke føre til et andet resultat. [...] Nævnet bemærker i den forbindelse, at der ikke er identifikation mellem den forhenværende enkeltmandsvirksomhed og klagers anpartsselskab, uanset et eventuelt sammenfald i ejerkredsen.

Samme formalistiske linje sås i søjle 2-sagen [23/09332](#), hvor en omdannelse til A/S flyttede økologiautorisationen til et nyt CVR-nummer – her vandt landbrugeren dog, fordi nævnet efter en streng ordlydsfortolkning fandt, at kravet om autorisation kun gjaldt ved tilsagnstidspunktet og i opretholdelsesperioden, som endnu ikke var begyndt. Parallellen er vigtig for søjle 1: identifikationsnægtelsen rammer begge veje, og styrelsen skal kunne pege på en bestemmelse, der efter sin ordlyd kræver status opretholdt på det relevante tidspunkt.

For rådighed over arealer gælder efter [vejledningen om slagtepræmie](#), at man råder over ejede og forpagtede arealer – ikke bortforpagtede – og at græsningsretter placerer rådigheden hos den, for hvis regning og risiko landbrugsaktiviteten udføres. Dokumenteret forpagtning slår registreringer i markkortet, jf. [24/07508](#).

LOV

CAP-loven § 2, stk. 4

PRAKSIS

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på tilskud til metanreducerende foder grundet manglende status som aktiv landbruger ved virksomhedsomdannelse	03.12.2025
Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Ophævelse af afslag på økologitilskud grundet manglende hjemmel til krav om autorisation i perioden før slutudbetaling	20.11.2024
Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Genoptagelse og ophævelse af støttenedsættelse efter dokumentation for råderet over landbrugsareal	28.08.2024

Unge og nyetablerede landbrugere: femårskravet, omgåelse og tilbagebetaling

§ 6

Både det gamle unge landbruger-tillæg efter [artikel 50 i forordning \(EU\) nr. 1307/2013](#) – beregnet som 50 pct. af den nationale gennemsnitsbetaling for højst 90 ha, jf. [grundbetalingsbekendtgørelsen § 51](#) – og tildeling af betalingsrettigheder fra den nationale reserve forudsatte, at ansøgeren etablerede sig som driftsleder *for første gang* eller ikke havde udøvet landbrugsaktivitet i de fem forudgående år. Nævnet håndhæver kravene objektivt og med fuld tilbagebetalingsvirkning:

- **Kontrol over tidligere landbrugsvirksomhed diskvalificerer.** I [20/13430](#) blev rettigheder tildelt i 2016 inddraget, fordi en medejer med 50 % ejerandel og daglig ledelse havde drevet kvæghold i et interessentskab 2011-2013. Tilbagebetalingskravet for 2015-2019 var ikke forældet: gentagne årlige udbetalinger udgør »gentagne uregelmæssigheder« efter artikel 1, stk. 2, og artikel 3, stk. 1, i [forordning \(EF\) nr. 2988/95](#), så fireårsfristen først løb fra sidste udbetaling og blev afbrudt af partshøringen.

- **Etablering i én landbrugsgren udelukker »første gang« i en anden.** I [23/06939](#) diskvalificerede tidligere minkavl. Selv om udbetalingerne skyldtes styrelsens egen fejl, skulle støtten for 2019-2022 tilbagebetales efter [artikel 7, stk. 1, i gennemførelsesforordning \(EU\) nr. 809/2014](#): klageren var partshørt om problemet allerede i 2019 og kunne ikke have berettigede forventninger – heller ikke efter en beroligende telefonsamtale med styrelsen. Professionel rådgivning fritager ikke ansøgeren for eget ansvar.
- **Omgåelse ved kunstig opdeling af familiebedrifter.** I [25/01480](#) havde en ung landbruger forpagtet jord af sin far, delt adresse, fulgt fars fælles sædskifteplaner og handlet internt uden egne anlægsaktiver eller reel økonomisk risiko. Nævnet fandt omgåelse efter [artikel 62 i forordning \(EU\) 2021/2116](#) med både et objektivi og et subjektivt element:

Det er her nævnets opfattelse, at virksomhedernes samhandel og samdrift, skaber en formodning for, at klager udelukkende har haft til hensigt at opnå en fordel i strid med målene for ordningerne [...]. Nævnet har tillige vurderet, at klager ikke har tilbagevist denne formodning.

Sammenholdt med [19/06523](#) tegner der sig en afbalanceret bevisregel: styrelsen skal dokumentere de objektive omstændigheder, men når en tæt integration mellem virksomhederne er påvist, vender formodningen, og ansøgeren må godtgøre en reel, selvstændig etablering. Den nationale etableringsstøtte for unge landbrugere under søjle 2 administreres i dag efter [vejledningen om tilskud til indsatsområde etablering](#) med krav om bl.a. stemmeflertal og 25 % ejerskab.

LOV [Landbrugsstøtteloven § 22b, stk. 1](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om omgåelse af reglerne for støtte til unge nyetablerede landbrugere	27.08.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	09.04.2024
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	03.05.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptaget sag om betalingsrettigheder: Krav om dokumentation for kunstigt skabte betingelser	09.09.2019

§ 7 Ko- og slagtepræmie: CHR-registrering som ufravigelig betingelse

Den koblede indkomststøtte til kvæg – slagtepræmie for kvier, tyre og stude, fra 2025 suppleret med ko-præmie – er betinget af korrekt identifikation og registrering i Det Centrale Husdyrbrugsregister (CHR) i hele holdeperioden, dvs. mindst to sammenhængende måneder af de sidste tre måneder inden slagtning, jf. [bekendtgørelsen om ko- og slagtepræmie § 22](#). Ordningen er ansøgningsfri i den forstand, at tilmeldingen efter [§ 4](#) løber videre år efter år, og præmien er efter [§ 14](#) betinget af, at tilskuddet udgør mindst 300 euro, eller at der udbetales grundbetaling til mindst 2,00 ha. Fejlbehæftede dyr udelukkes, men [§ 22, stk. 2 og 3](#), giver mulighed for reparation, hvis registreringsfejlen rettes inden en ny holdeperiode kan gennemføres.

Nævnspraksis er konsekvent streng:

Afgørelse	Fejl	Konsekvens
18/01726	Styrelsen havde beregnet holdeperioden forkert	Ophævet – beregningsfejl hos styrelsen
18/02956	Fejlregistrering i CHR	Nedsættelse stadfæstet

20/04505	To handyr registreret som hundyr; rettet først efter slagtning	Nedsættelse på 13,33 % (2 af 15 dyr) stadfæstet
21/04338	40 dyr registreret på forkert CHR-nummer (uanset »samdrift« mellem egne besætninger)	Fejlprocent 55,56 % → fuldt afslag + sanktion på 26.782 kr.

Nedsættelserne beregnes efter [artikel 31 i delegeret forordning \(EU\) nr. 640/2014](#): ved højst tre fejlbehæftede dyr nedsættes præmien med fejlprocenten (fejlbehæftede dyr divideret med fastslåede dyr), ved flere eskaleres sanktionen. I **20/04505** hjalp det ikke, at slagteriets egne data viste korrekt køn – det afgørende var CHR-registreringen i holdeperioden, jf. kravet om kønsregistrering i **bekendtgørelsen om mærkning, registrering og flytning af kvæg, svin, får eller geder § 7**. I **21/04338** afviste nævnet et proportionalitetsanbringende med den principielle begrundelse, at forordningens nedsættelsesregler er »klare og detaljerede«, at der ikke er »mulighed for at udøve et selvstændigt skøn ud over de fastsatte rammer«, og at forordningsgiver allerede har indbygget hensynet til overtrædelsens alvor og omfang – heller ikke det forhold, at 23 af dyrene efter rettelsen nåede en ny to-måneders holdeperiode, ændrede beregningen, fordi alle potentielt støtteberettigede dyr med manglende overholdelse tælles med efter artikel 31, stk. 3, og artikel 2, nr. 18, i samme forordning.

Modvægten er forvaltningsretten: i **21/04338** kritiserede nævnet, at afgørelsen hverken beskrev registreringsfejlene klart eller viste beregningen af støttenedsættelsen som krævet efter [forvaltningsloven § 22](#) – manglen var dog konkret uvæsentlig, fordi kontrolresultatet var sendt i høring. Og i **18/01726** blev styrelsens egen fejlberegning af holdeperioden mødt med ophævelse.

LOV	Forvaltningsloven § 22	Landbrugsstøtteloven § 22b, stk. 1	
PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afgørelse om afslag på slagtepræmie 2020		22.11.2021
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af nedsættelse af slagtepræmie grundet fejlregistrering i CHR		12.05.2021
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af nedsættelse af slagtepræmier pga. fejlagtig CHR-registrering		29.05.2020
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Ophævelse af afgørelse om slagtepræmie på grund af forkert beregnet holdeperiode		20.04.2018

§ 8 Bio-ordningerne og økologisk arealstøtte efter 2023-reformen

Med CAP-planen 2023-2027 skal 25 pct. af den direkte støtte anvendes til etårige bio-ordninger efter [artikel 31 i forordning \(EU\) 2021/2115](#). I [bekendtgørelsen om tilskud til bio-ordninger for 2026 § 1](#) er ordningerne: økologisk arealstøtte, midlertidig ekstensivering (ny fra 2026 – afløser biodiversitet & bæredygtighed samt ekstensivering med slæt), miljø- og klimavenligt græs og varieret planteproduktion. Ordningerne er indbyrdes eksklusive på samme areal og afgrænses mod søjle 2-tilsagn og andre betalte reguleringer, jf. [§ 24](#) og [§ 36](#); solcelleanlæg udelukker arealet. For varieret planteproduktion opstiller [§ 42](#) trappekraft om 2-4 afgrødekategorier afhængigt af omdriftsarealets størrelse, og overtrædelser sanktioneres efter vægtningsfaktorerne i [bilag 6](#) – fra 0,1 ved marginale overskridelser til 1,0 ved manglende afgrødekategorier.

Den righoldige klagepraksis om det ældre **økologiske arealtilskud** (under landdistriktsprogrammet) er den bedste indikator for, hvordan nævnet vil behandle de nye bio-ordninger, da støttelogikken – årlig udbetalingsanmodning i fællesskemaet, autorisationskrav og bortfaldsregler – er videreført:

- **Autorisationskravet er ufravigeligt.** I [18/01416](#) stadfæstedes afslag, fordi bedriften ikke var autoriseret eller omfattet af ansøgning herom inden tilsagnsperiodens start – ukendskab til reglerne hjælper ikke i »en erhvervsrettet støtteordning«.
- **Registrerede naturdata på skæringsdatoen er afgørende.** I [19/04253](#) var det afgørende, at arealet var registreret som beskyttet efter [naturbeskyttelsesloven § 3](#) på Danmarks Miljøportal den 1. november 2017 – en verserende klage over selve udpegningen ændrede intet.
- **Seneste fællesskema binder.** I [25/02516](#) havde klageren ved genindsendelse (efter styrelsens egen IT-fejl) underanmeldt 3,60 ha og afkrydset »Accept af underanmeldt tilsagn«, fordi arealet indgik i en anden bio-ordning; tilsagnet bortfaldt for arealet med tilbagebetaling til følge. Nævnet citerede EU-Domstolens Demmer-praksis:

Der er tale om en erhvervsrettet støtteordning, hvor det efter praksis fra EU-Domstolen påhviler støtteansøgeren at udvise særlig agtpågivenhed ved indgivelse af støtteansøgningen og at gøre sig bekendt med støttebetingelser.

- **Baramlay-dommen som nyt proportionalitetsanker.** EU-Domstolens dom af 11. april 2024 i sag C-6/23, Baramlay, om sontringen mellem støttekriterier og forpligtelser i [artikel 35 i forordning \(EU\) nr. 640/2014](#) er allerede aktiv i dansk praksis. I [25/06560](#) afviste nævnet, at dommen kunne begrunde genoptagelse af et bortfald efter manglende udbetalingsanmodning: fristoverskridelser reguleres særskilt og udtømmende af forordningens artikel 13 (1 % nedsættelse pr. dag, afvisning efter 25 dage), og totalbortfald fandtes proportionalt med henvisning til femårsforpligtelsens kontinuitetsformål og EU-Domstolens dom i **sag C-273/15, Ezernieki**. Men i [25-10931](#) ophævede nævnet et tilbagebetalingskrav, fordi bortfaldshjemlen i [bekendtgørelsen om økologisk arealtilskud § 39, stk. 4](#), efter sin ordlyd ikke dækkede den anvendte begrundelse:

§ 39, stk. 1-3 og stk. 6, ikke vedrører manglende opfyldelse af bekendtgørelsens § 9, nr. 4, og der er dermed ikke hjemmel i bestemmelsen til at træffe afgørelse om tilbagebetaling af tilskud.

Nævnet pålagde samtidig styrelsen ved den fornyede behandling at overveje de EU-retlige bortfaldsregler »i lyset af EU-Domstolens dom i sag C-6/23, Baramlay« – et tydeligt signal om, at nationale bortfaldsautomatikker fremover skal kunne bestå en konkret EU-retlig proportionalitetsprøvelse.

- **Skønsmæssigt bortfald kræver begrundet afvejning.** I [24/11131](#) hjemvistes et krav om tilbagebetaling af 76.368 kr., fordi bortfald efter § 39, stk. 2, er en »kan«-bestemmelse: når retsfølgen beror på et skøn, skal hovedhensynene bag skønsudøvelsen angives efter [forvaltningsloven § 24, stk. 1](#). Tilsvarende underkendte nævnet i [23/09597](#) et krav om et særligt »transaktionsspor«, som alene fremgik af styrelsens vejledninger: vejledninger kan ikke i sig selv hjemle strengere dokumentationskrav end bekendtgørelsen.

LOV	Forvaltningsloven § 24, stk. 1	Naturbeskyttelsesloven § 3	
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4		10.06.2026
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på genoptagelse af sag om bortfald af økologisk arealtilskud – EU-dom ikke ny retlig omstændighed		02.02.2026
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af tilbagebetaling af økologisk arealtilskud efter underanmeldelse af areal i fællesskema		18.11.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Hjemvisning af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet Styrelsens manglende overholdelse af Forvaltningslovens begrundelseskrav		02.10.2025

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Ophævelse af afslag på udbetaling af miljøteknologitilskud grundet tilstrækkelig betalingsdokumentation	10.12.2024
Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på økologisk arealtilskud grundet manglende autorisation	10.11.2020
Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Klage over delvist afslag på økologisk arealtilskud grundet § 3-beskyttelse	17.09.2019

§ 9 Force majeure og særlige omstændigheder

Force majeure-reglen – nu [artikel 3 i forordning \(EU\) 2021/2116](#), gennemført ved [§ 13 i kontrol- og sanktionsbekendtgørelsen](#), tidligere [artikel 4 i forordning \(EU\) nr. 640/2014](#) – lader landbrugeren bevare støtteretten, når kriterier eller forpligtelser ikke kan opfyldes på grund af helt ekstraordinære begivenheder. Nævnet anvender konsekvent EU-Domstolens definition fra Kommissionens meddelelse C(88) 1696:

Udtrykket force majeure er ikke begrænset til absolut umulighed men skal forstås som helt usædvanlige, uden for den erhvervsdrivendes vilje liggende omstændigheder, hvis følger trods enhver udvist agtpågivenhed kun ville have kunnet undgås ved helt uforholdsmæssige opofrelse.

Praksis kan sammenfattes i fire regler:

- Meddelelsesfristen på 15 arbejdsdage er absolut.** Meddelelse skal ske senest 15 arbejdsdage fra det tidspunkt, hvor landbrugeren eller dennes befuldmægtigede er i stand til det.
- Begivenheden skal være aktuel.** I [19/09316](#) kunne en traumatisk hjerneskade fra 2010 ikke begrunde force majeure for manglende ansøgninger i 2017-2018, allerede fordi klageren havde ansøgt i 2015 og 2016 – den tidsmæssige sammenhæng mellem udløsende begivenhed og misligholdelse manglede.
- Almindeligt vejrlig er ikke usædvanligt.** I [24/05333](#) anerkendte nævnet, at juli 2023 var den mest nedbørsrige juli i dansk vejrhistorie, men afviste force majeure, fordi juni, august og september lå under gennemsnittet: »Klager kunne have overholdt sin forpligtelse i perioden uden helt uforholdsmæssig opofrelse, ved at sætte sine dyr på arealet eller slå græsset på et tidligere tidspunkt end sensommeren.« Tilsvarende i [25/08128](#), hvor nedbør 14,79 % over normalen i ugerne 30-38 blev anset for »forventeligt vejr i lys af klimaforandringer«, og i [24/07245](#). Udaterede eller sent optagne fotos tillægges ingen bevisværdi – i [25/08128](#) stammede billederne fra slutningen af november, en måned efter aktivitetsperiodens udløb den 25. oktober.
- Men styrelsen skal foretage en konkret vurdering.** I [23/08041](#) hjemviste nævnet en afvisning af tørke-force majeure, fordi styrelsen alene havde set på tørkeindekset for én enkelt dag og afvist en landbrugsmæssigt anerkendt etableringsmetode uden at inddrage jordforhold, udsædsmængde og hele august måneds vejrrdata: en afvisning af landbrugeren agtpågivenhed skal ske »på et veldokumenteret grundlag, der tager højde for sagens specifikke omstændigheder«.

Sanktionssiden følger [kontrol- og sanktionsbekendtgørelsens § 18](#): overstiger det overtrådte areal 5 % eller 2 ha (men højst 20 %), fratrækkes yderligere 0,5 gange det overtrådte areal – i [24/05333](#) blev 3,21 ha overtrådt areal (8,05 %) således til en samlet reduktion på 4,82 ha.

LOV

CAP-loven § 27, stk. 1

PRAKSIS

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Landbruger nægtes force majeure ved nedsættelse af grundbetaling 2024 – kraftig nedbør ikke tilstrækkeligt ekstraordinær 06.03.2026

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af realitetsbehandling: Klage over styrelses beslutning om ikke at behandle force majeure-påberåbelse	22.10.2025
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over nedsættelse af grundbetaling for 2023 - force majeure	24.04.2025
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om nedsættelse af grundbetaling for 2023 pga. manglende overholdelse af aktivitetskrav og afvisning af force majeure	03.04.2025
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om nedsættelse af tilskud til målrettet kvælstofregulering hjemvist grundet mangelfuld vurdering af force majeure	12.12.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om force majeure vedrørende betalingsrettigheder	05.03.2020

§ 10 Kataloget: alle støtteordninger i landbruget

En dansk landbruger kan søge støtte i tre finansieringsspor: de 100 % EU-finansierede direkte betalinger (søjle 1/EGFL, dansk ramme ca. **6,4 mia. kr. årligt**), landdistriktsordningerne med EU- og national medfinansiering (søjle 2/ELFUL, ca. **566 mio. kr. EU + ca. 160 mio. kr. national årligt**) og de rent nationale, statsstøttegodkendte ordninger, herunder landbrugets egne fonde. Satserne nedenfor er de vejledende satser fra styrelsens seneste vejledninger og bekendtgørelser (2025/2026-niveau, »ca.« fordi de fleste satser efterreguleres årligt ud fra den samlede ramme og ansøgningsomfanget).

Spør 1 – Direkte betalinger (søjle 1, 100 % EU-finansieret via EGFL):

Ordning	Hvad kan man få (ca.)	Lovgrundlag
Grundbetaling (grundlæggende indkomststøtte)	ca. 1.811 kr./ha (2025)	Grundbetalingsbekendtgørelsen for 2026
Ø-støtte (arealer på ikke-brofaste øer)	Årligt fastsat tillæg pr. ha; højst 100 ha pr. bedrift, historisk ramme 2.857.000 EUR	Grundbetalingsbekendtgørelsen for 2026 § 3 ; tidligere grundbetalingsbekendtgørelsen § 52
Omfordelingsindkomststøtte	Automatisk tillæg pr. ha for bedriftens første hektarer, årligt fastsat	Grundbetalingsbekendtgørelsen for 2026
Unge landbrugere-tillæg	Tillæg pr. ha i op til 5 år (under 1307/2013-regimet: 50 % af gennemsnitsbetalingen, maks 90 ha)	Grundbetalingsbekendtgørelsen § 51
Ko-præmie (koblet)	Præmie pr. ko; udbetaling kræver min. 300 EUR samlet	Bekendtgørelse om ko- og slagtepræmie § 14
Slagtepræmie for kvier, tyre og stude (koblet)	Præmie pr. slagtet dyr (8-30 mdr., holdeperiode 2 mdr.)	Bekendtgørelse om ko- og slagtepræmie
Tilskud til stivelseskartofler (koblet)	ca. 306 kr./ha	Bekendtgørelse om tilskud til arealer med stivelseskartofler
Bio-ordning: miljø- og klimavenligt græs	ca. 1.867 kr./ha	Bio-ordningsbekendtgørelsen for 2026, afsnit IV
Bio-ordning: varieret planteproduktion	ca. 765 kr./ha	Bio-ordningsbekendtgørelsen for 2026 § 42
Bio-ordning: biodiversitet & bæredygtighed (t.o.m. 2025)	ca. 3.410 kr./ha + bestøverbrak-tillæg ca. 1.503 kr./ha	Bio-ordningsbekendtgørelsen for 2025 § 24
Bio-ordning: midlertidig ekstensivering (fra 2026)	ca. 1.350 kr./ha + tillæg for kulstofrig lavbund ca. 1.950 kr./ha	Bio-ordningsbekendtgørelsen for 2026 § 1

Bio-ordning: økologisk arealstøtte	Basis ca. 1.498 kr./ha; omlægningstillæg ca. 1.764 kr./ha; reduceret kvælstof-tillæg ca. 716 kr./ha; frugt/bær-tillæg ca. 4.409 kr./ha	Bio-ordningsbekendtgørelsen for 2026, afsnit II
Bio-ordning: plantebaserede fødevarer	Tillæg pr. ha for konsumafgrøder til plantebaserede fødevarer	Bio-ordningsbekendtgørelsen

Spor 2 – Landdistriktsordninger (søjle 2/ELFUL, EU + national medfinansiering). Kataloget medtages her for helhedens skyld; klagepraksis behandles i [praksisoversigten om landdistriktsstøtte](#):

Ordning	Hvad kan man få	Lovgrundlag
Pleje af græs- og naturarealer	Årligt tilskud pr. ha til afgræsning/slæt (5-årige tilsagn)	Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer (BEK 1350/2025)
Skovrejsning	Anlægstilskud pr. ha inkl. hegn; arealet kan bevare grundbetaling som projektareal	Bekendtgørelse om tilskud til skovrejsning (BEK 1079/2025); vejledning om privat skovrejsning
Fastholdelse af vådområder og lavbundsprojekter	20-årig fastholdelseskompensation pr. ha	Bekendtgørelse om tilskud til fastholdelse af arealer i vand- og klimaprojekter
Minivådområder	Anlægstilskud + de minimis-kompensation for tabt indkomst og vedligehold	Bekendtgørelse om tilskud til minivådområder 2024 og 2025
Modernisering af stalde (fx slagtesvin)	Procenttilskud til investeringer efter standardomkostninger	Bekendtgørelse om tilskud til modernisering af slagtesvinestalde
Investeringer på økologiske bedrifter / miljøteknologi	Procenttilskud til investeringer	Bekendtgørelse om tilskud til investeringer på økologiske bedrifter
LAG/LEADER (lokale aktionsgrupper)	Projektilskud via lokale udviklingsstrategier	CAP-loven § 2; Den Nationale Landdistriktspulje (nationalt supplement)

Spor 3 – Rent nationale, statsstøttegodkendte ordninger:

Ordning	Hvad kan man få	Lovgrundlag
Landbrugets promille- og produktionsafgiftsfonde (svin, kvæg, planter, frø, kartofler, sukkerroer, frugt/gartneri, æg/fjerkræ, heste samt Fonden for økologisk landbrug)	Projektilskud til afsætningsfremme, forskning, produktudvikling, rådgivning, sygdomsforebyggelse og dyrevelfærd, jf. landbrugsstøtteleven § 7	Landbrugsstøtteleven § 6; administrationsbekendtgørelsen (BEK 1329/2024); produktionsafgiftsbekendtgørelsen
Fonden for Plantebaserede Fødevarer	Projektilskud til fremme af plantebaserede fødevarer	Plantefondsbekendtgørelsen (BEK 49/2026, afløste BEK 74/2025)
Permanent ekstensivering	3-årigt tilskud pr. ha for permanent udtagning af kulstofrige og kvælstofbelastende arealer (tinglyst servitut)	Bekendtgørelse om tilskud til permanent ekstensivering (BEK 130/2026)
Klima-lavbund- og kvælstofvådområdeprojekter	Anlægstilskud + lodsejerkompensation; omkostningseffektivitetsloft 20.000 kr./ton CO ₂ e hhv. 5.100 kr./kg N	Bekendtgørelse om tilskud til udtagning af arealer til etablering af klima-lavbund- og kvælstofvådområdeprojekter (BEK 1528/2025); Naturstyrelsens projektbekendtgørelse
Værditabskompensation	Engangskompensation for tab af markedsværdi ved ekstensivering i vand-, klima- og lavbundsprojekter	Værditabsbekendtgørelsen (BEK 1424/2025)

Sondringen mellem sporene har retlig betydning: søjle 1-ordningerne er direkte EU-finansieret masseforvaltning med forordningsbestemte, lovbundne sanktioner; søjle 2-tilsagnene er flerårige aftaleforhold med bortfalds- og tilbagebetalingsregler; og de nationale ordninger hviler på Kommissionens statsstøttegodkendelser efter [artikel 107-109 i TEUF](#), jf. [CAP-loven § 1, stk. 2](#) – fx må klima-lavbundstilsagn efter BEK 1528/2025 slet ikke meddeles, før Kommissionens godkendelse foreligger.

LOV

CAP-loven § 1, stk. 2

Landbrugsstøtteloven § 6, stk. 1

Landbrugsstøtteloven § 7, stk. 1

§ 11 Sammenfatning: de bærende linjer i praksis

Praksis fra Miljø- og Fødevareklagenævnet om direkte landbrugsstøtte hviler på en tydelig dobbelthed. På den ene side pålægges landbrugeren et vidtgående selvansvar: frister og fællesskema er ansøgerens egen sag ([18/01308 \(32091\)](#), [19/00275](#)), CHR- og gødningsregisterregistreringer binder efter deres indhold på skæringsdatoerne ([20/04505](#), [25/03689](#)), det senest indsendte fællesskema lægges til grund ([25/02516](#)), vejrlig skal være ekstremt, aktuelt og dokumenteret, før force majeure anerkendes ([24/05333](#), [25/08128](#)), og uretmæssig støtte kræves tilbage uden hensyn til god tro, når ansøgeren burde have opdaget fejlen ([23/06939](#)).

På den anden side stiller nævnet kontante krav til forvaltningen: kontrolfund skal dokumenteres konkret ([21/03356](#)), omgåelse skal fastslås og bevises ([19/06523](#)), force majeure-afvisninger kræver konkret vurdering ([23/08041](#)), bortfald og tilbagebetaling kræver præcis hjemmel efter bestemmelsens ordlyd ([25-10931-](#), [23/09332](#)), vejledninger kan ikke skærpe bekendtgørelsens krav ([23/09597](#)), og skønsmæssige bortfald skal begrundes med de bærende hensyn ([24/11131](#)). Nævnet genoptager desuden sager, når nye retlige forhold – en landsretsdom ([24/04898](#)) eller ny dokumentation for råderet ([24/07508](#)) – rykker ved grundlaget.

Fremadrettet bliver de afgørende spørgsmål, hvor langt EU-Domstolens Baramlay-dom (C-6/23) tvinger konkrete proportionalitetsvurderinger ind i de danske bortfaldsautomatikker, og hvordan de nye bio-ordningers vægtede sanktionssystem og den satellitbaserede kontrol vil blive prøvet ved nævnet. Grænsefladerne til nabolandskabet er skarpe: flerårige ELFUL-tilsagn behandles i [landdistriktsoversigten](#), kontrolnedsættelser, konditionalitet og tilbagebetalingssanktioner i [konditionalitetsoversigten](#), husdyrbrugets miljøgodkendelser under [husdyrgodkendelse](#) og fødevarelovgivningens klagesager under [fødevareklager](#).

LOV

CAP-loven § 27, stk. 1

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4	10.06.2026
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Landbruger nægtes force majeure ved nedsættelse af grundbetaling 2024 – kraftig nedbør ikke tilstrækkeligt ekstraordinær	06.03.2026
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på tilskud til metanreducerende foder grundet manglende status som aktiv landbruger ved virksomhedsomdannelse	03.12.2025
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af tilbagebetaling af økologisk arealtilskud efter underanmeldelse af areal i fællesskema	18.11.2025
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Hjemvisning af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet Styrelsens manglende overholdelse af Forvaltningslovens begrundelseskrav	02.10.2025
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om nedsættelse af grundbetaling for 2023 pga. manglende overholdelse af aktivitetskrav og afvisning af force majeure	03.04.2025
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om nedsættelse af tilskud til målrettet kvælstofregulering hjemvist grundet mangelfuld vurdering af force majeure	12.12.2024

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse af afslag på udbetaling af miljøteknologitilskud grundet tilstrækkelig betalingsdokumentation	10.12.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse af afslag på økologitilskud grundet manglende hjemmel til krav om autorisation i perioden før slutudbetaling	20.11.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptagelse og ophævelse af støttenedsættelse efter dokumentation for råderet over landbrugsareal	28.08.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om afslag på tilskud til modernisering af slagtesvinestalde	05.08.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	09.04.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om grundbetaling og grøn støtte på grund af manglende dokumentation for læhegn	18.05.2021
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af nedsættelse af slagtepræmier pga. fejlagtig CHR-registrering	29.05.2020
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptaget sag om betalingsrettigheder: Krav om dokumentation for kunstigt skabte betingelser	09.09.2019
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af klage over delvist afslag på arealstøtte grundet overskredet klagefrist	21.01.2019
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder grundet manglende ansøgning	01.10.2018

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

CAP-loven § 1	stk. 1	CAP-loven § 2	stk. 4
CAP-loven § 27	stk. 1	Landbrugsstøtteloven § 1	stk. 1
Landbrugsstøtteloven § 6	stk. 1	Landbrugsstøtteloven § 7	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

30 afgørelser

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS	30
10.06.2026 Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4	25-10931
06.03.2026 Landbruger nægtes force majeure ved nedsættelse af grundbetaling 2024 – kraftig nedbør ikke tilstrækkeligt ekstraordinær	25/08128
02.02.2026 Afslag på genoptagelse af sag om bortfald af økologisk arealtilskud – EU-dom ikke ny retlig omstændighed	25/06560
03.12.2025 Stadfæstelse af afslag på tilskud til metanreducerende foder grundet manglende status som aktiv landbruger ved virksomhedsomdannelse	25/03689
18.11.2025 Stadfæstelse af tilbagebetaling af økologisk arealtilskud efter underanmeldelse af areal i fællesskema	25/02516
22.10.2025 Afvisning af realitetsbehandling: Klage over styrelses beslutning om ikke at behandle force majeure-påberåbelse	25/00020

02.10.2025	Hjemvisning af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet Styrelsens manglende overholdelse af Forvaltningslovens begrundelseskrav	24/11131
27.08.2025	Afgørelse om omgåelse af reglerne for støtte til unge nyetablerede landbrugere	25/01480
24.04.2025	Klage over nedsættelse af grundbetaling for 2023 - force majeure	24/07245
03.04.2025	Stadfæstelse af afgørelse om nedsættelse af grundbetaling for 2023 pga. manglende overholdelse af aktivitetskrav og afvisning af force majeure	24/05333
12.12.2024	Afgørelse om nedsættelse af tilskud til målrettet kvælstofregulering hjemvistes grundet mangelfuld vurdering af force majeure	23/08041
10.12.2024	Ophævelse af afslag på udbetaling af miljøteknologitilskud grundet tilstrækkelig betalingsdokumentation	23/09597
20.11.2024	Ophævelse af afslag på økologitilskud grundet manglende hjemmel til krav om autorisation i perioden før slutudbetaling	23/09332
28.08.2024	Genoptagelse og ophævelse af støttenedsættelse efter dokumentation for råderet over landbrugsareal	24/07508
05.08.2024	Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om afslag på tilskud til modernisering af slagtesvinestalde	24/04898
09.04.2024	Stadfæstelse af afgørelse om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	23/06939, 24/01202
03.05.2022	Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	20/13430
22.11.2021	Afgørelse om afslag på slagtepræmie 2020	21/04338
18.05.2021	Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om grundbetaling og grøn støtte på grund af manglende dokumentation for læhegn	21/03356
12.05.2021	Stadfæstelse af nedsættelse af slagtepræmie grundet fejlregistrering i CHR	18/02956
10.11.2020	Stadfæstelse af afslag på økologisk arealtilskud grundet manglende autorisation	18/01416
08.07.2020	Ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på ansøgning om tildeling af betalingsrettigheder	20/03204
29.05.2020	Stadfæstelse af nedsættelse af slagtepræmier pga. fejlagtig CHR-registrering	20/04505
05.03.2020	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om force majeure vedrørende betalingsrettigheder	19/09316
17.09.2019	Klage over delvist afslag på økologisk arealtilskud grundet § 3-beskyttelse	19/04253
09.09.2019	Genoptaget sag om betalingsrettigheder: Krav om dokumentation for kunstigt skabte betingelser	19/06523
21.01.2019	Afvisning af klage over delvist afslag på arealstøtte grundet overskredet klagefrist	19/00275
01.10.2018	Afslag på grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder grundet manglende ansøgning	18/01308 (32091)

15.05.2018	Stadfæstelse af afgørelse om delvis tildeling af betalingsrettigheder fra den nationale reserve	32752
20.04.2018	Ophævelse af afgørelse om slagtepræmie på grund af forkert beregnet holdeperiode	18/01726

02

PRAKSISOVERSIGT · LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over dyremishandling og uforsvarlig behandling af dyr (dyrevelfærdsloven §§ 58-60)

Strafudmåling og rettighedsfrakendelse efter dyrevelfærdsloven

Version 1 · Opdateret 6. jun. 2026 · 2 afgørelser · 2022-2023

[Læs online](#)

INTRODUKTION

[Dyrevelfærdsloven](#) (lov nr. 133 af 25. februar 2020) afløste den hidtidige dyreværnslov og samlede dyrevelfærdsreguleringen i ét regelsæt med ikrafttræden 1. januar 2021. Lovens strafbestemmelser i [§§ 58-60](#) opererer med en tre-trinsstruktur – uforsvarlig behandling, grovere uforsvarlig behandling og mishandling – med stigende strafferammer fra bøde/fængsel op til 1 år til fængsel op til 2 år. Rettighedsfrakendelse efter [§ 60](#) er den centrale sanktion ud over straf og kan ske ubetinget eller betinget. Rigsadvokatmeddelelsen om Dyrevelfærd (senest opdateret november 2024) fastsætter detaljerede strafpåstande og bødepositioner, herunder skærpede satser for erhvervsmæssige overtrædelser og dyretransporter, og strafniveauet blev fordoblet ved lov nr. 645 af 8. juni 2016.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Dyrevelfærdsloven opererer med tre straftrin: uforsvarlig behandling (§ 58, stk. 1 – bøde/fængsel op til 1 år), grovere uforsvarlig behandling (§ 58, stk. 2 – bøde/fængsel op til 2 år) og mishandling (§ 58, stk. 3 – fængsel op til 2 år uden bodemulighed).
- 02** Strafniveauet blev fordoblet ved lov nr. 645 af 8. juni 2016, således at udgangspunktet for fængselsstraffe ved mishandling er 60 dages fængsel og ved grovere uforsvarlig behandling i erhvervsforhold 30-40 dages fængsel.
- 03** Rettighedsfrakendelse efter § 60 skal altid overvejes ved mishandling, grovere uforsvarlig behandling eller gentagelse af uforsvarlig behandling, og anklagemyndigheden skal som udgangspunkt nedlægge påstand om ubetinget frakendelse.
- 04** Betinget rettighedsfrakendelse kan kun ske, hvis ubetinget frakendelse vil stå i misforhold til overtrædelserne – prøvetiden er 3 år, og nyt forhold i prøvetiden udløser automatisk ubetinget frakendelse.
- 05** Ved overtrædelser i erhverv, herunder dyretransporter, er der skærpede bødeudgangspunkter: 5.000-20.000 kr. (1. gang) og 15.000-30.000 kr. (2. gang) for hhv. uforsvarlig og grovere uforsvarlig behandling.

- 06** Transportører og landmænd har særskærpede bødepositioner: 13.000-25.000 kr. (1. gang) stigende til 18.000-40.000 kr. (2. gang) for uforsvarlig/grovere uforsvarlig behandling under transport.
- 07** Der skelnes ikke mellem dyrearter ved strafudmålingen – kæledyr og produktionsdyr vurderes efter samme kriterier.
- 08** Det Veterinære Sundhedsråd skal inddrages ved tvivl om, hvorvidt et forhold skal karakteriseres som uforsvarlig, grovere uforsvarlig behandling eller mishandling.
- 09** Selskaber kan pålægges strafansvar efter straffelovens 5. kapitel, og der skal rejses tiltale mod den ansvarlige enkeltperson, hvis rettighedsfrakendelse påstås.
- 10** Frakendelse kan begrænses til bestemte arter af dyr eller til produktionsdyr, og kan ved generhvervelse tidligst indbringes for domstolene efter 2 år af frakendelsestiden.
- 11** Midlertidig rettighedsfrakendelse under sagens behandling kan ske ved kendelse efter § 60, stk. 7, hvis der er rimeligt begrundet mistanke og nærliggende fare for gentagelse.
- 12** Forsøg på overtrædelse af forbuddene mod dyrekampe (§ 7) og brug af levende dyr som skydningsmål (§ 6) kan straffes, jf. § 58, stk. 5.

Lovgrundlag: dyrevelfærdslovens strafbestemmelser og kerneforpligtelser

§ 1

Dyrevelfærdsloven (lov nr. 133 af 25. februar 2020) trådte i kraft den 1. januar 2021 og afløste den hidtidige dyreværnslov. Lovens strafbestemmelser i [kapitel 14](#) viderefører og skærper det strafferetlige værn for dyr, som blev grundlagt med dyreværnsloven og væsentligt udvidet ved strafskærpelsesloven i 2016.

[Dyrevelfærdslovens § 2](#) fastslår grundprincippet:

Dyr er levende væsener og skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.

[Dyrevelfærdslovens § 3](#) uddyber omsorgspligten for enhver, der holder dyr, ved at kræve behandling under hensyntagen til dyrets fysiologiske, adfærdsmæssige og sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer.

Strafbestemmelsen i [§ 58](#) opererer med tre straftrin:

- **Uforsvarlig behandling** ([§ 58, stk. 1](#)): bøde eller fængsel indtil 1 år – omfatter overanstrengelse, vanrøgt eller behandling af dyr, der ligger under den forsvarlighedsnorm, som §§ 2 og 3 opstiller.
- **Grovere uforsvarlig behandling** ([§ 58, stk. 2](#)): bøde eller fængsel indtil 2 år – typisk langvarig vanrøgt med betydelig lidelse, manglende dyrlægebehandling af alvorlig sygdom/skade, eller systematiske overtrædelser.
- **Mishandling** ([§ 58, stk. 3](#)): fængsel indtil 2 år (ingen bødemulighed) – aktive voldshandlinger, grov aflivning eller vanrøgt af en karakter, der påfører dyret den højeste grad af smerte, lidelse og angst.

Derudover straffes en række formelle overtrædelser, herunder af §§ 2, 3, 7 (dyrekampe) og 25 (aflivningsregler), med bøde eller fængsel indtil 4 måneder efter § 58, stk. 4, medmindre højere straf er forskyldt efter stk. 1-3.

Forarbejderne til dyrevelfærdsloven (L 80 af 28. november 2019) fastslår, at strafbemmelserne viderefører dyreværnslovens §§ 28-29 uændret, og at sanktionsniveauet forudsættes fastholdt – herunder strafskærpelsen fra 2016. Der skelnes udtrykkeligt ikke mellem dyrearter ved strafudmålingen.

LOV

Dyrevelfærdsloven § 2

Dyrevelfærdsloven § 3

Dyrevelfærdsloven § 7

Dyrevelfærdsloven § 25

Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 1-4

§ 2 Strafskærpelsen ved lov nr. 645 af 8. juni 2016 – fordobling af strafniveauet

Den væsentligste reform af strafniveauet for dyreværnsovertrædelser skete ved **lov nr. 645 af 8. juni 2016** om ændring af **dyreværnsloven**, som trådte i kraft den 1. juli 2016. Forarbejderne (L 137 af 25. februar 2016) fastsatte, at fængselsstraffe i sager om grovere uforsvarlig behandling, gentagelsestilfælde af uforsvarlig behandling og mishandling af dyr skal skærpes, således at straffen bliver det dobbelte af den straf, der hidtil var udmålt.

Ifølge forarbejderne var udgangspunktet for fængselsstraffe for mishandling forud for ændringsloven omkring 30 dages fængsel afhængig af sagens omstændigheder og grovhed. Anklagemyndigheden skal efter skærpelsen som udgangspunkt nedlægge påstand om en fængselsstraf på 60 dages fængsel i mishandlingssager.

For grovere uforsvarlig behandling i erhvervsforhold lå strafniveauet forud for 2016 på 14-20 dages fængsel i førstegangstilfælde. Anklagemyndigheden skal nu som udgangspunkt nedlægge påstand om 30-40 dages fængsel i førstegangstilfælde.

Samme lov indførte muligheden for betinget rettighedsfrakendelse (§ 60, stk. 2) og præciserede, at dyr er levende væsener (§ 2). Dyrevelfærdsloven fra 2020 videreførte skærpelsen uændret, og **Rigsadvokatmeddelelsen om Dyrevelfærd** bekræfter, at retningslinjerne finder anvendelse på overtrædelser begået efter den 1. juli 2016.

Om gentagelsesvirkning fremgår det af forarbejderne til 2016-loven, at tidligere overtrædelser af dyreværnslovgivningen kan tillægges gentagelsesvirkning efter de nye regler. Rigsadvokaten har bekræftet, at dette også gælder for overtrædelser begået efter dyrevelfærdslovens ikrafttræden den 1. januar 2021.

LOV

Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 1-3

Dyrevelfærdsloven § 60, stk. 2

§ 3 Bødepositioner for privates hold af dyr (ikke-erhverv)

Forarbejderne til dyrevelfærdsloven fastsætter vejledende bødestørrelser for overtrædelser uden for erhvervsforhold (privates hold af dyr). Disse udgangsstrafpositioner gælder, for så vidt der ikke er grundlag for fængselsstraf:

Overtrædelse	1. gang	2. gang
Uforsvarlig behandling af dyr	2.000 kr.	6.000 kr.

Grovere uforsvarlig behandling af dyr	10.000 kr.	15.000 kr.
---------------------------------------	------------	------------

Bødesatserne er udgangspunkter, og domstolene kan fravige dem i begge retninger. Lavere bøder kan udmåles ved særlige tidsmæssige eller personlige forhold (fx psykiske problemer), mens højere bøder kan fastsættes ved mange samtidige forhold eller tilsigtet økonomisk vinding.

I sager, hvor der alene er tale om brud på rent formelle regler (fx krav om optegnelser), og hvor dyr ikke konkret har været udsat for væsentlig ulempe, gælder minimumsbøderne ikke.

Betingede frihedsstraffe kommer især på tale, hvor den tiltaltes personlige forhold, fx psykiske problemer, har været en af årsagerne til lovovertrædelsen. Det forekommer også, at der er grundlag for at idømme foranstaltninger efter [straffelovens §§ 68-69](#) i sager om overtrædelse af dyrevelfærdslovgivningen.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 1-2](#)
[Straffeloven § 68](#)
[Straffeloven § 69](#)

§ 4 Skærpede bødepositioner i erhvervsforhold og ved dyretransporter

Overtrædelser begået i forbindelse med udøvelse af erhverv, herunder dyretransporter, anses for en skærpende omstændighed efter [§ 58, stk. 12](#). Der stilles særlige krav til agtpågivenhed hos personer, der handler inden for deres erhverv, og der kan være et økonomisk incitament til at overtræde lovgivningen, hvorfor væsentligt højere bøder kræves for præventiv effekt.

De vejledende bødepositioner ved erhvervsforhold er:

Overtrædelse	1. gang	2. gang
Ikke uforsvarlig behandling (væsentlig ulempe)	3.000 kr.	4.500 kr.
Uforsvarlig behandling af dyr	5.000 kr.	15.000 kr.
Grovere uforsvarlig behandling af dyr	20.000 kr.	30.000 kr.

For **dyretransporter** gælder yderligere skærpede bødepositioner for transportører (vognmænd/transportvirksomheder) og leverandører (landmænd):

Overtrædelse	1. gang	2. gang
Ikke uforsvarlig behandling af dyr	7.000 kr.	12.000 kr.
Uforsvarlig behandling af dyr	13.000 kr.	18.000 kr.
Grovere uforsvarlig behandling af dyr	25.000 kr.	40.000 kr.

I [S-1120-22](#) skærpede Vestre Landsret bøden til en transportvirksomhed for transport af et slagtesvin med sårfyldt brok. Det Veterinære Sundhedsråd udtalte, at svinet ved læsning og transport havde været udsat for høj grad af smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe.

Ved gentagne og systematiske overtrædelser af transportreglerne kan der ske absolut kumulation – dvs. sammenlægning af bøder, der isoleret set er forskyldt i de enkelte tilfælde. Selskaber kan pålægges strafansvar efter [§ 58, stk. 13](#), jf. [straffelovens 5. kapitel](#), og bøden til en juridisk person vil typisk være dobbelt eller mere i forhold til den personlige bøde.

Flere ansvarssubjekter kan straffes samtidig i transportsager – både leverandør (landmand) og transportør kan sanktioneres for samme overtrædelse efter en konkret vurdering af det strafferetlige ansvar.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 12, 13](#)

PRAKSIS

Landsretten · Vestre Landsret skærper bøde til transportvirksomhed for transport af uegnet slagtesvin med sårfyldt brok 14.06.2023

§ 5 Mishandling af dyr – § 58, stk. 3: straffniveau og typesager

Mishandling efter [§ 58, stk. 3](#) forudsætter, at forholdet har haft karakter af grovere uforsvarlig behandling, der tillige udgør mishandling. Strafferammen er fængsel indtil 2 år – der er ingen bødemulighed. Efter 2016-skærpelsen er anklagemyndighedens udgangspåstand 60 dages fængsel.

Ifølge [Rigsadvokatmeddelelsen om Dyrevelfærd](#) skal anklagemyndigheden ved straffpåstanden navnlig lægge vægt på:

- overtrædelsens alvor
- overtrædelsens omfang
- overtrædelsens art
- om overtrædelsen er sket med forsæt eller har systematisk karakter
- eventuelle andre omstændigheder (jf. straffelovens almindelige del)

Typesager fra praksis:

I **AM2019.11.26Ø** blev to tiltalte begge idømt 60 dages fængsel, hvoraf 30 dage blev gjort betinget, for grovere uforsvarlig behandling med karakter af mishandling ved som førere af et sættevognstog med erhvervsmæssig transport at have udsat 230 levende slagtesvin for utilstrækkelig strøelse, utæt ventilation, utilstrækkelig ilttilførsel og for høj lasttæthed, hvilket medførte, at 11 grise afgik ved døden. Begge blev frakendt retten til at udføre erhvervsmæssig transport af dyr i 2 år.

I **AM2018.05.29B** blev tiltalte idømt 60 dages betinget fængsel med vilkår om samfundstjeneste for mishandling ved at have aflivet en hund ved at skære hundens hals over med en køkkenkniv, hvorved den igennem flere minutter var udsat for den højeste grad af smerte, lidelse og angst. Tiltalte blev frakendt retten i 3 år til at eje, bruge, passe, slagte eller i det hele beskæftige sig personligt med kæledyr.

I **UfR 2006.61Ø** blev en 47-årig ustraffet mand idømt 30 dages fængsel (forud for 2016-skærpelsen) for mishandling, idet der på tiltaltes ejendom blev fundet mange tusinde udsultede, døde høns. Tiltalte blev frakendt retten til at beskæftige sig med dyr i 5 år.

I **U 2006.1653V** blev en mand idømt 30 dages ubetinget fængsel for at have holdt en hund i sin lejlighed under sådanne forhold, at der på hele gulvet var et 2-5 cm tykt lag afføring, og hundens kløer var forvoksede til 4-6 cm, ligesom hunden var ekstremt afmagret. Tiltalte blev frakendt retten til at beskæftige sig med dyr i 3 år.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 3](#)

§ 6 Grovere uforsvarlig behandling i erhvervsmæssige besætninger

Vanrøgt af besætninger (kvæg, svin, heste) udgør en stor del af sagerne om grovere uforsvarlig behandling i erhvervsforhold. Typesager involverer manglende fodring, vanding og adskillelse af syge dyr fra raske, samt manglende dyrlægebehandling af alvorlige skader eller sygdomme.

I **TfK 2006.21970** blev en 55-årig ustraffet landmand idømt 20 dages betinget fængsel (forud for 2016-skærpelsen) for groft uforsvarlig behandling af en besætning på ca. 1.700 svin ved gennem et længere tidsrum ikke at have givet svinene permanent adgang til frisk vand og halm og ikke adskilt syge svin fra raske svin i sygesti. En nedlagt påstand om rettighedsfrakendelse blev ikke fulgt.

Efter 2016-skærpelsen er udgangspåstanden for grovere uforsvarlig behandling i erhvervsforhold i førstegangstilfælde 30-40 dages fængsel. [Rigsadvokatmeddelelsen](#) præciserer, at frihedsstraf primært er relevant, hvor der er tale om adskillige dyr, flere overtrædelser, eller hvor overtrædelsen har medført omfattende skader.

I **AM2005.08.18B** blev en eneanpartsanhaver i et dyretransportselskab idømt 30 dages betinget fængsel for flere forhold af uforsvarlig og groft uforsvarlig behandling af dyr under transport. Som enerådende i selskabet var han ansvarlig for den instruktion, chaufførerne havde fået. Tiltalte blev frakendt retten til at beskæftige sig med dyr i produktionsøjemed i 3 år og frakendt retten til at udføre transport med hvirveldyr i 3 år.

Ved udmålingen af bøder i erhvervsforhold kan der for at modvirke systematiske overtrædelser ske absolut kumulation – dvs. sammenlægning af de bøder, der isoleret set er forskyldt i de enkelte tilfælde.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 2, 12](#)

§ 7 Rettighedsfrakendelse efter § 60 – betingelser, varighed og betinget frakendelse

Rettighedsfrakendelse efter [§ 60](#) er den centrale civilretlige sanktion i dyrevelfærdssager. Bestemmelsen giver retten kompetence til at frakende retten til at eje, bruge, passe, slagte eller i det hele beskæftige sig personligt med dyr – for bestandig eller for et nærmere fastsat tidsrum.

Efter [§ 60, stk. 1](#) kan frakendelse ske ved:

- **Mishandling** af dyr ([§ 58, stk. 3](#))
- **Grovere uforsvarlig behandling** af dyr ([§ 58, stk. 2](#))
- **Gentagelsestilfælde** – dvs. den, der efter tidligere at have gjort sig skyldig i uforsvarlig behandling, på ny findes skyldig

Frakendelsen sker oftest for 2, 3 eller 5 år og kan begrænses til bestemte arter (fx kun produktionsdyr, kun kæledyr) eller til et bestemt antal dyr.

Ifølge [Rigsadvokatmeddelelsen](#) skal anklagemyndigheden som udgangspunkt nedlægge påstand om **ubetinget rettighedsfrakendelse** i sager om:

- mishandling af dyr
- grovere uforsvarlig behandling af dyr

- gentagelsestilfælde af uforsvarlig behandling af dyr

Betinget frakendelse efter § 60, stk. 2 kan ske, hvis ubetinget frakendelse vil stå i misforhold til den begåede lovovertrædelse. Det fremgår af forarbejderne til 2016-loven, at betinget frakendelse navnlig kan anvendes, hvis der ikke findes fuldt tilstrækkelig grundlag for ubetinget frakendelse, og at det i vurderingen kan indgå, om der er tale om en førstegangsovertrædelse. Udgangspunktet er dog fortsat ubetinget frakendelse.

Prøvetiden for betinget frakendelse er 3 år fra endelig dom (§ 60, stk. 3). Begår den pågældende nyt forhold i prøvetiden, der indebærer rettighedsfrakendelse, **skal** der ske ubetinget frakendelse – det er efter forarbejderne en "automatisk rettighedsfrakendelse" (§ 60, stk. 4).

Overtrædelse af et frakendelsespåbud straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder. Den, der med kendskab til forbuddet overlader dyr i en anden persons varetægt i strid med forbuddet, straffes ligeledes (§ 60, stk. 8).

LOV

Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 2-3

Dyrevelfærdsloven § 60, stk. 1-5, 8

§ 8 Midlertidig rettighedsfrakendelse og generhvervelse

Retten kan under behandlingen af en sag om mishandling, grovere uforsvarlig behandling eller gentagelsestilfælde ved **kendelse** udelukke den pågældende fra at beskæftige sig med dyr, indtil sagen er endeligt afgjort (§ 60, stk. 7). Forbuddet kan begrænses til bestemte arter og antal dyr. Kære af kendelsen kan i kendelsen bestemmes ikke at have opsættende virkning.

Midlertidig frakendelse forudsætter, at den politimæssige efterforskning er bragt så langt, at der er rimeligt begrundet mistanke om et strafbart forhold, og at der er nærliggende fare for, at den pågældende under sagen på ny vil behandle dyr uforsvarligt.

I S-890-22 tog Landsretten stilling til omfanget af en midlertidig rettighedsfrakendelse for en besætningsejer nær Kalundborg, der var dømt to gange i 2021 for overtrædelse af dyrevelfærdsloven. Byretten havde udelukket sigtede fra at beskæftige sig med kvæg og får. Sigtede anførte, at et totalforbud ville koste ham hans fuldtidsjob som medhjælper på en anden gård. Landsretten begrænsede den midlertidige frakendelse, så sigtede fortsat kunne arbejde som medhjælper for andre, men ikke selv eje eller passe egen besætning.

Generhvervelse kan efter § 60, stk. 6 indbringes for domstolene efter reglerne i straffelovens § 78, stk. 3, tidligst når der er forløbet 2 år af frakendelsestiden. Retten kan kun tilbagegives, når ganske særlige omstændigheder foreligger. Har vedkommende tidligere været frakendt retten, kan generhvervelse kun ske rent undtagelsesvist og tidligst efter 5 år.

LOV

Dyrevelfærdsloven § 60, stk. 6-7

Straffeloven § 78, stk. 3

PRAKSIS

Landsretten · Begrænsning af midlertidig rettighedsfrakendelse efter dyrevelfærdsloven for besætningsejer

29.06.2022

§ 9 Det Veterinære Sundhedsråds rolle i subsumptionsvurderingen

Vurderingen af, om et forhold skal karakteriseres som uforsvarlig behandling, grovere uforsvarlig behandling eller mishandling af dyr, har afgørende betydning for både strafudmåling og rettighedsfrakendelse. Denne

subsumption foretages af anklagemyndigheden, men ved tvivl om kvalifikationen skal der indhentes en udtalelse fra Det Veterinære Sundhedsråd.

Ifølge [Rigsadvokatmeddelelsen om Dyrevelfærd](#) skal anklagemyndigheden ikke rette generelle forespørgsler til Det Veterinære Sundhedsråd om behandlingen af konkrete sager, herunder om relevante regler, formulering af tiltale eller praksis. Sådan almindelig rådgivning skal i stedet indhentes hos Fødevarestyrelsen, som er den tilsynsførende myndighed og i mange tilfælde kan bistå politiet og anklagemyndigheden i behandlingen af enkeltsager.

Det Veterinære Sundhedsråd afgiver faglige vurderinger af det konkrete dyrs tilstand, skadens karakter og den lidelse, dyret har været udsat for. Rådets udtalelser er af vejledende karakter for domstolene, men tillægges i praksis betydelig vægt.

I transportsager udtaler Rådet typisk om graden af smerte, lidelse, angst, varigt men og væsentlig ulempe, som dyret har været udsat for under transporten, og denne vurdering er ofte afgørende for, om forholdet kvalificeres som uforsvarlig eller grovere uforsvarlig behandling.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 1-3](#)

PRAKSIS

Landsretten · Vestre Landsret skærper bøde til transportvirksomhed for transport af uegnet slagtesvin med sårfyldt brok 14.06.2023

§ 10 Dyrekampe, forbudte aflivningsmetoder og særlige forbud

[Dyrevelfærdslovens § 7](#) forbyder at lade et dyr deltage i dyrekampe og at afholde dyrekampe. Forbuddet dækker alle dyrearter – typisk hundekampe, men også hanekampe og andre former. Strafferammen er bøde eller fængsel indtil 4 måneder efter [§ 58, stk. 4](#), men hvis dyret under kampen har været udsat for uforsvarlig behandling, fastsættes straffen efter [§ 58, stk. 1-3](#) med de højere strafferammer.

En vigtig nyskabelse i dyrevelfærdsloven er, at forsøg på overtrædelse af forbuddene mod dyrekampe (§ 7) og brug af levende dyr som skydningsmål (§ 6) nu kan straffes, jf. [§ 58, stk. 5](#). Under den tidligere dyreværnslov kunne forsøg ikke straffes, da strafferammen var for lav til at aktivere [straffelovens § 21, stk. 3](#). Med dyrevelfærdsloven blev hundekampforbuddet flyttet fra hundeloven til dyrevelfærdsloven og udvidet til alle dyr.

Efter [§ 25](#) skal aflivning ske hurtigst og smertefrit muligt. Aflivning af hvirveldyr ved drukning er forbudt. Overtrædelse straffes efter [§ 58, stk. 4](#) med bøde/fængsel op til 4 måneder, men i praksis kvalificeres brutale aflivningsmetoder ofte som grovere uforsvarlig behandling eller mishandling efter [§ 58, stk. 2-3](#) med de højere strafferammer.

[Dyrevelfærdslovens § 6](#) forbyder at anvende levende dyr som mål ved øvelses- og kapskydninger – en videreførelse af dyreværnslovens § 9, stk. 1.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 6](#)

[Dyrevelfærdsloven § 7](#)

[Dyrevelfærdsloven § 25](#)

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 5](#)

§ 11 Overtrædelser mod dyr i offentlig tjeneste (§ 58, stk. 12 og § 59)

Det er en skærpende omstændighed efter [§ 58, stk. 12, 2. pkt.](#), hvis overtrædelsen er begået mod dyr, der benyttes under udførelsen af offentlig tjeneste eller hverv eller i anledning af samme – typisk politihunde, toldervahunde og militærhunde.

Derudover fastsætter [§ 59](#) en særskilt strafferamme for forsætlig aflivning af tjenestedyr – fængsel indtil 2 år. Bestemmelsen har selvstændig betydning, fordi den dækker situationer, hvor en person forsætligt afliver et dyr, der anvendes i offentlig tjeneste, hvilket anses for et angreb på selve den offentlige funktion.

Den erhvervsmæssige skærpelse i [§ 58, stk. 12, 1. pkt.](#) gælder bredt for alle erhvervsforhold, herunder landbrugsdrift, dyretransporter, dyrehandler, dyreinternater og dyrepensioner. Skærpelsen skal afspejle sig i anklagemyndighedens strafpåstand i opadgående retning i forhold til de almindelige bødepositioner.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 12](#)

[Dyrevelfærdsloven § 59](#)

§ 12 Tilsynsmyndighedernes indgreb: påbud, forbud og inddragelse af dyr

Fødevarestyrelsens veterinærenheder fører tilsyn med overholdelsen af dyrevelfærdslovgivningen og kan meddele de påbud og forbud, der anses for nødvendige for at sikre overholdelsen, jf. [§ 47](#). Undladelse af at efterkomme et påbud eller forbud er selvstændigt strafbart efter [§ 58, stk. 4, nr. 7](#).

Tilsynsmyndighederne har efter [§ 50](#) til enhver tid mod behørig legitimation og uden retskendelse adgang til offentlige og private ejendomme, lokaliteter, transportmidler og forretningsbøger mv. for at tilvejebringe oplysninger til brug for tilsynet. Undladelse af at give adgang straffes ligeledes efter [§ 58, stk. 4, nr. 8](#).

Politidirektøren kan efter [§ 40](#) give den ansvarlige pålæg om dyrets behandling, og er dyret sygt eller kommet uheldsbredeligt til skade, kan der meddeles pålæg om aflivning. Overtrædelse af et pålæg straffes med bøde eller fængsel op til 1 år efter [§ 58, stk. 6](#).

Dyrlæger har en selvstændig anmeldelsespligt efter [§ 39](#) – tilsidesættelse straffes med bøde efter [§ 58, stk. 7](#). Pligten gælder dog kun grove forhold eller forhold, der ikke straks rettes.

Klager over Fødevarestyrelsens afgørelser kan indbringes for Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Afgrænsning: administrative klager over husdyrgodkendelser (miljøgodkendelser af husdyrbrug) hører under [husdyrgodkendelse](#), og sager om farlige hunde hører under hundeloven.

LOV

[Dyrevelfærdsloven § 39](#)

[Dyrevelfærdsloven § 40](#)

[Dyrevelfærdsloven § 47](#)

[Dyrevelfærdsloven § 50](#)

[Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 6-7](#)

§ 13 Selskabsansvar og valg af ansvarssubjekt

Der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i [straffelovens 5. kapitel](#), jf. [§ 58, stk. 13](#). Selskabsstrafansvaret er relevant, når overtrædelsen er begået af et landbrug, en transportvirksomhed, en dyrehandel eller et andet firma i selskabsform.

Ifølge [Rigsadvokatmeddelelsen om Dyrevelfærd](#) gælder der en vigtig regel for valg af ansvarssubjekt: Hvis sagen efter anklagemyndighedens opfattelse skal medføre rettighedsfrakendelse for en fysisk person, skal tiltalen ikke begrænses til selskabet, men tillige rettes mod den ansvarlige enkeltperson. Rettighedsfrakendelse kan kun idømmes fysiske personer.

I transportsager kan flere ansvarssubjekter straffes samtidig – både leverandør (landmand), transportvirksomhed (vognmand), chauffør og eventuelt ledsager. Der kan differentieres i bødeudmålingen på baggrund af, hvem der er "hovedmanden", og hvem en opnået eller tilsigtet fortjeneste tilfalder.

Konfiskation af køretøjer, der er anvendt til ulovlig transport, samt af økonomisk gevinst eller besparelse opnået ved overtrædelsen, kan påstås efter [straffelovens kapitel 9](#).

LOV

Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 13

Straffeloven § 27

§ 14 Sammenfatning: centrale takeaways for praksis

Dyrevelfærdslovens strafferetlige ramme bygger på en klar tre-trinsstruktur med stigende alvor og straf. Afgrænsningen mellem trinene – uforsvarlig, grovere uforsvarlig og mishandling – er det centrale bevistema i enhver dyrevelfærdssag og foretages af anklagemyndigheden med bistand fra Det Veterinære Sundhedsråd.

De vigtigste mønstre i praksis er:

- **Strafniveauet** blev fordoblet ved 2016-loven og fastholdt ved dyrevelfærdsloven 2020. Udgangspunktet for mishandling er 60 dages fængsel; for grovere uforsvarlig behandling i erhverv 30-40 dages fængsel.
- **Rettighedsfrakendelse** er den centrale sanktion ud over straf. Ubetinget frakendelse er udgangspunktet ved mishandling, grovere uforsvarlig behandling og gentagelse. Betinget frakendelse kan anvendes ved førstegangsovertrædelser, men nyt forhold i prøvetiden udløser automatisk ubetinget frakendelse.
- **Erhvervsmæssige overtrædelser** behandles strengere med skærpede bødepositioner og mulighed for absolut kumulation.
- **Dyrearter** skelnes der ikke imellem – kæledyr og produktionsdyr vurderes efter samme kriterier.
- **Tilsynsmyndighederne** (Fødevarestyrelsen) har vidtgående beføjelser til påbud, forbud og adgang uden retskendelse.
- **Midlertidig frakendelse** under sagen kan begrænses til bestemte arter/aktiviteter under hensyn til tiltaltes erhvervsforhold.
- **Selskabsansvar** kan pålægges, men kræver parallel tiltale mod den ansvarlige enkeltperson, hvis frakendelse påstås.

Der er ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer af dyrevelfærdslovens strafbestemmelser pr. juni 2026.

LOV

Dyrevelfærdsloven § 58, stk. 1-3

Dyrevelfærdsloven § 60, stk. 1-4

REFERENCE Lovgrundlag

4 paragraffer

Dyrevelfærdsloven § 2	Dyrevelfærdsloven § 3
Dyrevelfærdsloven § 58 stk. 1-3, 4, 12-13	Dyrevelfærdsloven § 60 stk. 1-8

MATERIALE Citerede afgørelser 2 afgørelser

LANDSRETTE · ANKEINSTANS 2

14.06.2023	Vestre Landsret skærper bøde til transportvirksomhed for transport af uegnet slagtesvin med sårfyldt brok	S-1120-22
29.06.2022	Begrænsning af midlertidig rettighedsfrakendelse efter dyrevelfærdsloven for besætningsejer	S-890-22

03

PRAKSISOVERSIGT · LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over erhvervelse af landbrugsejendomme og landbrugspligt (landbrugsloven)

Landbrugspligt, bopælspligt og erhvervelsesbetingelser i Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis

Version 2 · Opdateret 3. sep. 2026 · 42 afgørelser · 2018-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Lov om landbrugsejendomme (landbrugsloven) knytter en række offentligretlige pligter til den enkelte ejendom, så snart den er noteret som landbrugsejendom i Geodatastyrelsens matrikelregister: landbrugspligt, krav om passende beboelsesbygning, forsvarlig drift og – vigtigst i praksis – en 10-årig bopælspligt, der genindtræder ved enhver ny erhvervelse. Praksis skabes næsten udelukkende administrativt: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (tidligere Landbrugsstyrelsen) er 1. instans, og Miljø- og Fødevareklagenævnet er endelig klageinstans efter [landbrugslovens § 38 a](#). Nævnets afgørelser tegner to gennemgående linjer: en meget restriktiv dispensations- og ophævelsespraksis, hvor forsinkelser og økonomi, der kan tilskrives ejeren selv, aldrig udgør "særlige forhold" – og en skarp forvaltningsretlig kontrol med styrelsens begrundelse og oplysning af sagen, der jævnligt fører til ophævelse og hjemvisning. Samtidig dokumenterer forarbejderne en markant liberaliseringsbue fra 2004-lovens selvejeprincip over den upersonlige bopælspligt i 2007/2010 til den fri selskabsadgang fra 1. januar 2015.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Landbrugspligten og dermed bopælspligten følger noteringen i Geodatastyrelsens matrikelregister; BBR-registrering som sommerhus, skattemæssig omvurdering eller faktisk ophørt landbrugsdrift ændrer intet.
- 02** Bopælspligten genindtræder ved ENHVER ny erhvervelse – også ved familiehandel, arv, intern overdragelse mellem selskaber med samme personkreds og ved supplering af ejendommen med jord.
- 03** Bopælspligten er upersonlig og kan opfyldes af en lejer, men ikke af en forpagter, der bor på sin egen ejendom – bortforpagtning af hele ejendommen opfylder ikke § 8.
- 04** Bopælspligt kræver reel beboelse: CPR-registrering på ejendommen, hovedbopæl i skattemæssig forstand og normalt overnatning; fysisk ophold uden CPR-registrering er ikke nok.

- 05 Dispensationspraksis efter § 8, stk. 4, og § 20, stk. 2, er restriktiv og som udgangspunkt begrænset til regelbekendtgørelsens katalog: istandsættelse, uddannelse/arbejde, umulig beliggenhed, slægtsejendom og dokumenteret umulig udlejning.
- 06 Dispensation til istandsættelse gives normalt højst for ét år, og forlængelse kun ved ganske særlige forhold, der IKKE kan tilskrives ejeren selv.
- 07 Individuelle økonomiske hensyn – byggepriser, bankkrav, lejeindtægt, salgspris – varetages ikke af landbrugsloven og udgør aldrig et særligt forhold.
- 08 Tidsubegrænset dispensation for slægtsejendom kræver mindst 3 generationer eller 75 års ejerskab af beboelsesbygningen; dispensationen er personlig og bortfalder ved ejerskifte – også til egne børn.
- 09 Et selskab kan ikke eje en slægtsejendom og kan ikke påberåbe sig anpartshaverens personlige forhold, fordi selskab og ejer er to selvstændige retssubjekter.
- 10 Selskaber kan efter 2015-reformen frit erhverve landbrugsejendomme, men bopælspligten skal opfyldes på en ejendom, selskabet SELV ejer – ikke på ejerens personligt ejede landbrugsejendom.
- 11 Juridiske personer kan hverken være medejere af eller erhverve en andel i en landbrugsejendom; medejerbegrebet i § 2, stk. 4, omfatter kun fysiske personer.
- 12 Ophævelse af landbrugspligt efter § 7, stk. 2, forudsætter overgang til en ikke-jordbrugsmæssig anvendelse; natur-, skov- og rekreative formål tæller som jordbrugsmæssig anvendelse og kan derfor ikke bære en ophævelse.
- 13 Hensynet til at modvirke dannelsen af nye "frie jorder" i det åbne land er det bærende argument mod ophævelse – og skærpes yderligere, når formålet er privat rekreativ brug.
- 14 Ringe bonitet, lille areal eller manglende dyrkning er i sig selv ikke særlige forhold; kun hvor ejendommen slet ikke rummer dyrkbare arealer, kan landbrugspligten undtagelsesvis ophæves.
- 15 Suppleringsjord skal ligge inden for 2 km (dyrkningsjord), 5 km (vedvarende græs) og 10 km (fradragsarealer) fra beboelsen; dispensation forudsætter en konkret arronderingsvurdering, ikke blot en afstandsmåling.
- 16 Styrelsen må gerne opstille hovedregler (fx 100 m-reglen for "fritliggende" ejendomme), men skal i hver sag overveje at fravige dem – ellers sættes skønnet under regel.
- 17 Manglende begrundelse for skønsudøvelsen efter forvaltningslovens §§ 22 og 24 er en konkret væsentlig mangel, der gør styrelsens afgørelse ugyldig.
- 18 Brud på officialprincippet – fx manglende selvstændig undersøgelse af kommunens sagsbehandlingstid eller henvisning til en ikke-eksisterende lokalplan – medfører ugyldighed og bortfald af et efterfølgende påbud.

19 Påbud om genafhændelse efter § 41 gives med en frist på 6 måneder til 1 år; tinglyst skøde beskytter ikke mod påbuddet, og en ugyldig erhvervelsestilladelse kan ikke opretholdes ved indrettelsessynspunkter.

20 EU-Domstolen har underkendt nationale bopælskrav ved erhvervelse af landbrugsjord som uforholdsmæssige restriktioner af kapitalens frie bevægelighed, og den danske upersonlige bopælspligt blev netop indført for at imødekomme Festersen-dommen.

§ 1 Noteringen i matrikelregistret som retligt omdrejningspunkt

Landbrugslovens anvendelsesområde beror ikke på, hvordan en ejendom faktisk bruges, men på en formel registrering. Efter [landbrugslovens § 2, stk. 1](#) forstås ved en landbrugsejendom "en ejendom, der er noteret som en landbrugsejendom i Geodatastyrelsens matrikelregister", og efter [§ 2, stk. 2](#) er en sådan ejendom undergivet landbrugspligt, hvorved forstås, at ejendommen er omfattet af lovens regler. Noteringen sker efter [§ 4, stk. 1](#), når ejendommen er på 2 ha eller derover, anvendes til jordbrugsvirksomhed og er forsynet med en beboelsesbygning.

Denne formelle tilgang er gennemgående i nævnets praksis, og den slår igennem selv når andre registre siger noget andet:

- I [20/10853](#) var boligen noteret som sommerhus i BBR og havde siden 1973 været brugt som fritidshus. Nævnet fastslog i [20/10853](#), at BBR-registreringen ikke ændrer ejendommens status som landbrugsejendom.
- I [20/10858](#) havde en jordbrugskommission i 1993 lagt til grund, at landbrugspligten kunne have været ophævet. Nævnet fastholdt, at landbrugspligten de facto ikke blev ophævet, og at den ikke bortfalder automatisk.
- I [21/09425](#) var ejendommen skattemæssigt omvurderet til beboelsesejendom; nævnet fastholdt, at den fortsat var noteret som landbrugsejendom i matrikelregistret og derfor omfattet af bopælspligten.
- I [18/01620](#) var ejendommen erhvervet i 1965, før bopælspligten blev indført, og bebygget med et sommerhus. Nævnet fastslog, at der ikke er hjemmel i loven til at *ophæve* bopælspligten – kun til at dispensere efter [§ 8, stk. 4](#).

Zonestatus er derimod afgørende for erhvervelsesreglerne. Vejledningen præciserer, at en ejendom, der i sin helhed ligger i byzone eller sommerhusområde, ikke er omfattet af lovens erhvervelsesregler og heller ikke af bopælspligten, mens en frijordsejendom i landzone – altså en ejendom uden notering – slet ikke er omfattet af loven, jf. [Vejledning til lov om landbrugsejendomme, afsnit 9](#).

Medejerbegrebet er ligeledes formelt afgrænset: efter [§ 2, stk. 4](#) er en medejer en person, der ejer en andpart på en femtedel eller derover af en landbrugsejendom eller af en virksomhed, der ejer en landbrugsejendom. Vejledningen fastslår udtrykkeligt, at begrebet kun omfatter fysiske personer, og at virksomheder og privatpersoner ikke kan eje en landbrugsejendom sammen.

LOV	Landbrugsloven § 2, stk. 1-4	Landbrugsloven § 4, stk. 1	Landbrugsloven § 8, stk. 4
PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på forlænget dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom på grund af manglende særlige forhold		
	07.04.2022		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om erhvervelse af landbrugsejendom med tidsbegrænset dispensation fra bopælspligten		
	18.06.2021		

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på erhvervelse af landbrugsejendom med dispensation for bopælspligt stadfæstes 30.11.2020

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på ophævelse af og dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom 15.08.2020

§ 2 Ophævelse af landbrugspligt: erklæringssporet i § 6 over for tilladelsessporet i § 7

Loven opererer med to spor. Efter [§ 6, stk. 1](#) kan landbrugspligten ophæves ved erklæring fra en praktiserende landinspektør i ni udtømmende opregnede situationer – bl.a. når jorden inden 5 år skal anvendes til byudvikling i byzone, sommerhusområde eller lokalplanlagt landzone (nr. 1), når der foreligger landzonetilladelse og hver parcel til helårs- eller fritidsbolig er under 2 ha og udgør én sammenhængende lod (nr. 2), ved fredskovsejendomme over 20 ha (nr. 6-7), og ved arealer under 2 ha til naturformål af almen samfundsmæssig karakter (nr. 8) eller til en almen vandforsynings drikkevandsbeskyttelse (nr. 9). Efter [§ 6, stk. 3](#) bortfalder landbrugspligten automatisk, når en ejendom med beboelsesbygning nedbringes under 2 ha, og beboelsen ligger på denne del.

Uden for erklæringssporet kræves tilladelse. [§ 7, stk. 2](#) hjemler ophævelse, "når særlige forhold taler for det" – og det er her hele den restriktive praksis udspiller sig. Nævnet anvender konsekvent to bærende hensyn:

1. **Frie jorder-hensynet.** Ophævelse må ikke skabe nye arealer i det åbne land uden landbrugspligt. I [22/04891](#) om et kileformet areal på ca. 1.000 m² mellem parcelhuse fastslog nævnet, at arealet trods nærheden til byzone måtte betragtes som beliggende i det åbne land, og at salg til en parcelhusejer til privat rekreativt formål *skærpede* kravene.
2. **Kravet om overgang til ikke-jordbrugsmæssig anvendelse.** Både dyrknings- og naturformål er jordbrugsmæssige formål, jf. [lov om drift af landbrugsjorder § 3, stk. 1](#). I [23/04725](#) kunne ønsket om græsning for rådyr og dådyr – og hensynet til mårhundebekæmpelse – derfor ikke bære en ophævelse.

Samme linje går igen i [22/04979](#) (ønske om fritidsbolig; en deklaration fra 1972 med kørselsforbud var ikke nok), [24/08606](#) og [25/05304](#), hvor en ejer siden 1980'erne havde tilplantet 6,9 ha med skov og vild natur og ønskede landbrugspligten ophævet for at slippe for bopælspligten. Nævnet fastholdt, at skov og natur fortsat er jordbrugsmæssig udnyttelse, så længe arealet kan geninddrages til dyrkning, og at en henvisning til Den Grønne Treparts naturmål ikke kunne ændre lovens regler. I [26/02035](#) fik tre familier, der siden 2017 havde beboet en ca. 8 ha ejendom som helårsbofællesskab og ønskede ejerlejlighedsstruktur og individuel belåning, ligeledes afslag.

Den sjældne modsatte afgørelse er [18/06844](#), hvor nævnet *ændrede* Landbrugsstyrelsens afslag til en tilladelse. Ejendommen på Bornholm bestod ud over bygningslodden udelukkende af kratbevoksede klipper og sumpstrækninger:

"det udslagsgivende forhold var, at der ikke på ejendommen og uden for bygningslodden er dyrkbare arealer, der vil kunne dyrkes med f.eks. græs."

Afgørelsen viser grænsen: anvendelsesgrad og bonitet er normalt ikke særlige forhold – arealer af begrænset værdi anses for en naturlig del af en landbrugsejendom – men hvor ejendommen slet ikke rummer dyrkbare arealer, kan bopælshensynet i [§ 1, nr. 3](#) ikke alene bære et afslag.

Den restriktive linje har dybe rødder. Allerede i [Folketingets Ombudsmands udtalelse om ophævelse af landbrugspligt](#) fandt ombudsmanden ikke anledning til bemærkninger til, at der "føres en meget restriktiv praksis med hensyn til ophævelse af landbrugspligten begrundet i jordens manglende egnethed til landbrugsdrift", og at der ikke udelukkende lægges vægt på driftsmæssige forhold, men også på arealets størrelse og navnlig det formål, jorden ønskes anvendt til. Samme hensyn – at modvirke dannelsen af nye frie jorder – fremgår af [Cirkulære om lov om landbrugsejendomme, pkt. 6.4.1](#).

En ophævelse kan efter [§ 7, stk. 5](#) betinges af, at arealet på ny pålægges landbrugspligt og afhændes til sammenlægning, hvis det ikke inden en frist på mindst 18 måneder tages i brug til formålet.

LOV

[Landbrugsloven § 1](#)
[Landbrugsloven § 6, stk. 1, 3](#)
[Landbrugsloven § 7, stk. 2, 5](#)
[Lov om drift af landbrugsjorder § 3, stk. 1](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på ophævelse af landbrugspligten på helårsbeboet bofællesskabsejendom – ingen særlige forhold efter landbrugslovens § 7, stk. 2	17.06.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ophævelse af landbrugspligt for skov- og lystejeendom	16.12.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse om stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligt	22.01.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligten	21.09.2023
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligt	20.01.2023
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligten på en landbrugsejendom	11.01.2023
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Tilladelse til ophævelse af landbrugspligt på ejendom med udyrkbare arealer	21.08.2019

Bopælspligtens indhold efter § 8: 10 år, hovedbopæl og upersonlighed

§ 3

Efter [landbrugslovens § 8, stk. 1](#) skal pligten til fast bopæl ved erhvervelse efter §§ 12-16 opfyldes af erhververen i 10 år. Pligten kan opfyldes på den erhvervede ejendom eller på en anden landbrugsejendom, som erhververen, ægtefællen eller samleveren ejer eller er medejer af, og **boligen skal være hovedbopæl i skattemæssig forstand**. Tilsvarende gælder ved erhvervelse af suppleringsjord efter § 29. For erhvervelser med bindende købsaftale indgået før 1. april 2010 gælder fortsat en 8-årig pligt, jf. [§ 8, stk. 5](#).

Pligten er **upersonlig**: efter [§ 8, stk. 2](#) kan den opfyldes ved, at en anden person end erhververen tager fast bopæl på ejendommen – men erhververen må i så fald kun opholde sig på ejendommen, når det sker i naturlig tilknytning til driften.

Indholdet er præciseret i [reglbekendtgørelsens § 8, stk. 1](#): beboelsesbygningen skal benyttes som helårsbolig, personen skal overnatte på ejendommen (medmindre særlige forbigående omstændigheder foreligger), være bopælsregistreret i CPR med adresse på ejendommen, og ejendommen skal være hovedbopæl i skattemæssig forstand. [Vejledningens afsnit 5](#) supplerer med, at der i tvivlstilfælde lægges vægt på, om boligen reelt benyttes som fast helårsbopæl for husstanden, dvs. minimum 250 dage om året, om husstanden bor der, om indboet er der, og om der føres normal husholdning.

To afgørelser trækker grænserne skarpt op:

- **Bortforpagtning opfylder ikke bopælspligten.** I [21/04054](#) gjorde klager gældende, at bortforpagtning af hele ejendommen efter [§ 27](#) opfyldte bopælspligten. Nævnet afviste dette: [§ 8, stk. 2](#) forudsætter, at den anden person tager fast bopæl *på ejendommen* eller på en anden landbrugsejendom, som erhververen er ejer eller medejer af. Da forpagteren boede på sin egen ejendom, som klager hverken ejede eller var medejer af, var betingelsen ikke opfyldt. Reglerne i §§ 27-28 angår hvem der kan forpagte og hvor længe – ikke bopælspligten.
- **Fysisk ophold uden CPR-registrering er ikke nok.** I [26-03748](#) havde klager taget ophold på ejendommen i januar 2026, men kommunen havde afvist flytteanmeldelsen efter CPR-loven, fordi klager ikke havde overvejende tilknytning til ejendommen. Nævnet lagde afgørende vægt på den manglende CPR-registrering, jf. [reglbekendtgørelsens § 8, stk. 1](#).

Bopælspligten **genindtræder ved enhver nyerhvervelse** – også ved familiehandel og arv, jf. [20/10858](#) og [18/01620](#), og ved supplerende af ejendommen med jord. Fraflytter man ejendommen, skal bopælspligten opfyldes igen inden 6 måneder, og er det ikke muligt, skal der søges dispensation inden 4 uger fra fristens udløb, jf. [reglbekendtgørelsens § 8, stk. 8](#).

Bopælspligtens karakter er resultatet af en klar lovgivningsmæssig udvikling. I forarbejderne til den oprindelige lov fra 2003 var bopælskravet begrundet i, at det "primært forhindrer jordspekulation, og idet det bidrager til at bevare selvejendommen som den overvejende besiddelses- og driftsform i dansk landbrug". Ved **lov nr. 509 af 6. juni 2007** blev pligten gjort upersonlig for ejendomme under 30 ha – udtrykkeligt for at bringe reglerne i overensstemmelse med EU-retten efter Festersen-dommen – og ved **lov nr. 243 af 22. marts 2010** blev den upersonlige bopælspligt gjort generel for alle ejendomme uanset størrelse, samtidig med at perioden blev forlænget fra 8 til 10 år for at styrke bosætningen.

LOV

Landbrugsloven § 8, stk. 1-5

Landbrugsloven § 27, stk. 1

Reglbekendtgørelsen § 8, stk. 1

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på yderligere fristforlængelse af påbud om afhændelse af landbrugsejendom stadfæstet	13.05.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på dispensation fra bopælspligt og påstand om opfyldelse ved bortforpagtning	17.11.2021
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om erhvervelse af landbrugsejendom med tidsbegrænset dispensation fra bopælspligten	18.06.2021
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på ophævelse af og dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom	15.08.2020

§ 4 Dispensation fra bopælspligten: kataloget i reglbekendtgørelsens § 11 og "egne forhold"-doktrinen

[Landbrugslovens § 8, stk. 4](#) hjemler dispensation, "når særlige forhold taler for det". Nævnet gentager i sag efter sag, at praksis er restriktiv og **som udgangspunkt begrænset til de situationer, der er opregnet i reglbekendtgørelsens § 11**:

Grundlag	Hjemmel	Typisk varighed	Tæller med i 10-årsperioden?
Istandsættelse/genopførelse af boligen	§ 11, stk. 1, nr. 1	Normalt højst 1 år	Nej (udsætter pligten)

Uddannelse eller arbejdsforhold	§ 11, stk. 1, nr. 2	Kortere periode	Nej
Beliggenhed gør beboelse umulig	§ 11, stk. 1, nr. 3	Kan være tidsbegrænset	–
Slægtsejendom (3 generationer/75 år)	§ 11, stk. 2	Tidsbegrænset, personlig	–
Dokumenteret umulig udlejning på markedsvilkår	§ 11, stk. 3	Højest 3 år	Ja

For virksomheder henviser [reglbekendtgørelsens § 12](#) til § 11, stk. 1, nr. 1 og 3, og § 11, stk. 3.

Den bærende doktrin er, at **forlængelse kun gives ved ganske særlige forhold, der ikke kan tilskrives ejeren selv**. Nævnet har afvist stort set alle typer af ejerforårsagede forsinkelser:

- **Manglende fremdrift i byggeprojektet.** I [20/14285](#) havde klager kun indhentet tre skitseforslag og ikke påbegyndt indhentelse af tilladelser. Hverken covid-19 (fysiske møder er ikke en forudsætning for at igangsætte et byggeri), samlivsophævelse eller æstetiske hensyn – som slet ikke varetages af [§ 1, nr. 3](#) – var særlige forhold.
- **Sen erkendelse af, at renovering ikke kan lade sig gøre.** I [23/08141](#) havde klager allerede fået dispensation i halvandet år – mere end den normale frist på ét år – og konstateringen af, at nedrivning var nødvendig, burde have været gjort tidligere. Udokumenterede museumsundersøgelser for fortidsminder kunne ikke bære en forlængelse.
- **Økonomiske forhold.** I [21/09425](#) var bankens krav om salg af den nuværende bolig et økonomisk forhold, klager burde have taget højde for ved erhvervelsen, og en forsinket BBR-registrering af en nedrivning havde ikke reelt hindret opfyldelsen. Vejledningen sammenfatter: individuelle økonomiske hensyn varetages ikke af landbrugsloven, jf. [§ 1](#).
- **Travlhed og virksomhedens egen brug af ejendommen.** I [24/07219](#) formulerede nævnet det direkte:

"Nævnet har således vurderet, at klagers manglende opfyldelse af bopælspligten skyldes klagers egne forhold, og at der dermed ikke kan gives en forlængelse af dispensationen fra bopælspligten."

- **Vejrlig og myndighedsbehandling.** I [24/05418](#) var kommunens sagsbehandlingstid, ekstraordinært mange vejrligsdage og uforudsete kloakproblemer ikke tilstrækkeligt.
- **Genopførelse.** I [24/07651](#) blev afslag på yderligere dispensation til genopførelse af en beboelsesbygning stadfæstet.

To omgåelsesforsøg er blevet afvist med identisk begrundelse. I [24/10516](#) ville stifteren og eneanpartshaveren købe ejendommen personligt af sit eget selskab for at opnå en ny dispensationsfrist; nævnet fastslog, at et internt ejerskifte ikke giver en længere frist. Samme resultat i [24/07219](#), hvor samme person stod som både overdrager og modtager i overdragelsesaftalen, og ansøgningen derfor blev behandlet som en *forlængelse* af en allerede udnyttet dispensationsperiode.

Endelig viser [26-03748](#), hvor grænsen for berettigede forventninger går: klager havde fået dispensation i mere end fire år gennem fire forlængelser, men styrelsen havde allerede i april 2024 oplyst, at yderligere forlængelse ikke kunne forventes. Nævnet henviste desuden til, at praksis fortsat er begrænset til situationerne i regelbekendtgørelsens § 11 samt §§ 21-29 i det nu ophævede cirkulære nr. 94 af 22. november 2010, hvis bestemmelser "fortsat er udtryk for gældende praksis", og hvorefter fristforlængelse ved istandsættelse normalt ikke bør overstige 1 år.

LOV

[Landbrugsloven § 1](#)[Landbrugsloven § 8, stk. 4](#)[Regelbekendtgørelsen § 11, stk. 1-3](#)[Regelbekendtgørelsen § 12](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på yderligere fristforlængelse af påbud om afhændelse af landbrugsejendom stadfæstet	13.05.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om dispensation fra bopælspligten i Kolding Kommune	28.01.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på dispensation fra bopælspligt trods påstand om bygningsmæssigt forfald og dialog med kommune	12.12.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på yderligere dispensation fra bopælspligten på landbrugsejendom	27.11.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligt stadfæstes	03.10.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligt	14.09.2023
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på forlænget dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom på grund af manglende særlige forhold	07.04.2022
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse om dispensation fra bopælspligt	24.08.2021

§ 5 Tidsubegrænset dispensation: slægtsejendom, umulig beliggenhed og forgæves udlejning

De tre grundlag for varig eller langvarig fritagelse er skarpt afgrænsede.

Slægtsejendom. Efter [regelbekendtgørelsens § 11, stk. 2](#) kan tidsubegrænset dispensation meddeles, hvis ejendommen i mindst 3 generationer eller mindst 75 år har været i slægtens eje og ønskes overdraget til en slægtning – og kun hvor beboelsesbygning og bygningslod har været i slægtens eje i hele perioden. [Vejledningens afsnit 5.8.4](#) præciserer, at erhververen skal være 4. generation, at en generations ejertid normalt regnes til ca. 25 år, og at dispensationen er personlig, så der skal søges på ny ved hver handel inden for familien.

Praksis er kompromisløs på tidskravet:

Sag	Slægtens ejertid	Generationer	Resultat
20/10853	ca. 47 år	2	Afslag
20/10858	ca. 57 år (siden 1964)	2	Afslag
18/01620	ca. 55 år (siden 1965)	1	Afslag

20/10858 afklarer desuden to principielle spørgsmål: en tidligere meddelt personlig, tidsubegrænset dispensation er *ikke* overførbart til børnene ved delvist ejerskifte, og bopælspligten genindtræder ved nyerhvervelsen. Efter vejledningen kan virksomheder slet ikke opnå tidsubegrænset dispensation ved køb af

en slægtsejendom, da en virksomhed ikke har personlig tilknytning til ejendommen – stadfæstet af nævnet i sagsnr. 18/01750.

Umulig beliggenhed. [Regelbekendtgørelsens § 11, stk. 1, nr. 3](#) dækker den situation, hvor beliggenhedsforholdene gør det umuligt at opfylde bopælspligten. Forarbejderne til [lov nr. 1372 af 16. december 2014](#) angiver som eksempel en ejendom, der ligger "på en ø uden fast bro- eller færgeforbindelse". Grænsen er skarp: vejledningen henviser til nævnets sagsnr. 18/01711, hvorefter der **ikke** kan gives tidsubegrænset dispensation på en ø *med* fast færgeforbindelse. I [20/10853](#) var beliggenhed inden for strandbeskyttelseslinjen heller ikke dokumenteret som en hindring, og ejeren blev i stedet henvist til pligten efter [§ 9, stk. 1](#) til at forsyne ejendommen med en passende beboelsesbygning.

Umulig udlejning. Efter [regelbekendtgørelsens § 11, stk. 3](#) gives dispensation for højst 3 år, når ejeren dokumenterer, at udlejning på markedsvilkår ikke har været mulig. Kravene er formaliserede: mindst 3 annonceringer inden for en sammenhængende periode på 3 måneder med mindst 3 ugers mellemrum, i mindst 1 landsdækkende avis eller via internettet *samt* i mindst 1 lokalavis; lejen må ikke overstige det normale niveau i området; og der skal redegøres for de henvendelser, der er kommet. Dispensationen er betinget af, at ejeren kun opholder sig på ejendommen i naturlig tilknytning til driften. Kravet stammer direkte fra forarbejderne til [lov nr. 509 af 6. juni 2007](#), hvor det anføres, at ophævelsen af den personlige bopælspligt nødvendiggør dispensation, når ejeren hverken vil bo på ejendommen eller kan leje den ud på markedsvilkår – fordi en subsidiær personlig bopælspligt "på baggrund af Festersen-dommen må antages at være i strid med EU-retten".

At ville *undgå* udlejning er derimod ikke et særligt forhold. I [19/08458](#) ønskede en ejer bosat i Flensborg ikke at udleje sin gennemrenoverede ejendom af frygt for skader. Nævnet fastslog, at ejendommens gode stand og ønsket om at undgå udlejning ikke er særlige forhold, og at vedligeholdelsespligten efter [§ 9, stk. 3](#) er en lovbestemt forpligtelse, der ikke i sig selv kan begrunde dispensation. Vejledningen tilføjer, at der normalt ikke gives dispensation, hvis den manglende udlejning alene skyldes, at ejendommen er i ringe stand.

LOV

[Landbrugsloven § 8, stk. 4](#)[Landbrugsloven § 9, stk. 1, 3](#)[Regelbekendtgørelsen § 11, stk. 1-3](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om erhvervelse af landbrugsejendom med tidsubegrænset dispensation fra bopælspligten	18.06.2021
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på erhvervelse af landbrugsejendom med dispensation for bopælspligt stadfæstes	30.11.2020
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på ophævelse af og dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom	15.08.2020
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på tidsubegrænset dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom	10.01.2020

§ 6 Personers erhvervelse: fri handel, arv, familiehandel og anpart

Efter liberaliseringen ved [lov nr. 243 af 22. marts 2010](#) er personers erhvervelse reduceret til én betingelse. [Landbrugslovens § 12](#) lyder nu:

"En person kan erhverve adkomst på en eller flere landbrugsejendomme i landzone, hvis erhververen inden 6 måneder efter erhvervelsen opfylder pligten til fast bopæl i § 8."

Det er en dramatisk forenkling. Forarbejderne til den oprindelige § 12 fra 2003 opregnede alders-, uddannelses- og egen drift-krav, en 10 km-afstandsgrænse fra bopælen, en øvre grænse på 400 ha eller 4 landbrugsejendomme og en tærskel for fortrinsstilling til suppleringsjord. Ved 2010-loven blev arealgrænser og uddannelseskrav ophævet, og ved [lov nr. 1372 af 16. december 2014](#) faldt også reglerne om fortrinsstilling bort – hvorefter § 12 "vil give mulighed for erhvervelse af bedrift uden begrænsninger".

De øvrige erhvervelsesshjemler er:

- **Arv og uskiftet bo, § 14.** Ægtefællen kan erhverve ved uskiftet bo, bodeling ved separation/skilsmisses eller arv, hvis ejeren havde lovlig adkomst. Andre arvinger kan erhverve, hvis arveladeren eller dennes ægtefælle har haft lovlig adkomst i mindst 8 år, og erhververen opfylder bopælskravet inden 2 år.
- **Familiehandel, § 15.** Overdragelse til ægtefælle, samlever, søskende, søskendebørn, svigerbørn eller slægtninge i ret op-/nedstigende linje kræver ligeledes 8 års lovlig adkomst hos overdrageren og bopæl inden 2 år.
- **Anpart, § 16.** Ud over overgangen ved uskiftet bo m.v. kan en anpart erhverves, hvis mindst én anpartshaver ejer en femtedel eller derover og opfylder betingelserne i §§ 12, 14 eller 15 – i praksis kaldet "ankermannen". Efter [reglbekendtgørelsens § 8, stk. 3](#) skal ankermannens bopælspligt opfyldes i mindst 10 år efter erhvervelsen af anparten.
- **Dispensation, § 17.** Der kan dispenseres fra §§ 12-16, når særlige forhold taler for det, herunder ved erhvervelse med henblik på byudvikling (stk. 2, nr. 1), ikke-jordbrugsmæssig erhvervsanvendelse af almen samfundsmæssig interesse (nr. 2), videnskabelige, undervisningsmæssige, sociale, sundhedsmæssige eller almene rekreative formål (nr. 3), vådområder og naturgenopretning (nr. 4) og naturformål af almen samfundsmæssig karakter (nr. 5).

Bemærk fristforskellen, som nævnet håndhæver konsekvent: **6 måneder ved erhvervelse i fri handel, 2 år ved arv og familiehandel**, regnet fra den bindende aftale henholdsvis arveudlægget, jf. [reglbekendtgørelsens § 9](#). Fordi der ved familiehandel og arv allerede gælder en lempeligere frist, kan man efter vejledningen som hovedregel ikke tillige forvente dispensation til istandsættelse. I [20/10853](#) blev erhvervelsen fra en mors dødsbo netop henført til [§ 15](#) med 2-årsfristen.

De historiske uddannelseskrav – som blev ophævet i 2010 – gav i sin tid anledning til en af de få ombudsmandssager på området. I udtalelsen om [dispensation fra kravet om landbrugsuddannelse](#) kritiserede Folketingets Ombudsmand, at Landbrugsministeriet havde afgjort sagen uden at sikre, at ansøgerens advokat fik lejlighed til at fremlægge nærmere oplysninger om beskæftigelsen på forældrenes og broderens gård, og henstillede, at sagen blev genoptaget – hvorefter ministeriet ændrede afgørelsen og meddelte dispensationen.

LOV

[Landbrugsloven § 12](#)

[Landbrugsloven § 14, stk. 1, 2](#)

[Landbrugsloven § 15](#)

[Landbrugsloven § 16, stk. 1, 2](#)

[Landbrugsloven § 17, stk. 1, 2](#)

[Reglbekendtgørelsen § 9](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på erhvervelse af landbrugsejendom med dispensation for bopælspligt stadfæstes

30.11.2020

§ 7 Selskabers og andre juridiske personers erhvervelse efter §§ 20-21

Med [lov nr. 1372 af 16. december 2014](#), i kraft 1. januar 2015, blev selskabsadgangen fundamentalt omlagt. Den tidligere konstruktion med "landmanden i selskabet", der skulle have bestemmende indflydelse, blev

ophævet. Baggrunden var anbefalinger fra Vækstteam for Fødevarer og Natur- og Landbrugskommissionen; de almindelige bemærkninger citerer kommissionens anbefaling nr. 29:

"Landbrugsloven indeholder barrierer for selskabers erhvervelse af landbrugsejendomme og dermed også for kapitaltilførsel til erhvervet. Det skyldes krav i landbrugsloven om, at et selskab kun kan erhverve en landbrugsejendom, hvis selskabet har tilknyttet en landmand, der har bestemmende indflydelse. For eksterne investorer står deres indflydelse dermed normalt ikke mål med deres investering i landbrug."

§ 20, stk. 1 opregner nu udtømmende de virksomhedsformer, der kan erhverve **uden tilladelse**: aktieselskab, anpartsselskab, partnerselskab, iværksætterselskab, europæisk selskab (SE), erhvervsdrivende fond, alternativ investeringsfond og forsikringsselskab. Den eneste materielle betingelse er bopælskravet: en person skal inden 6 måneder tage fast bopæl på **en landbrugsejendom, der ejes af selskabet**, og kravet skal opfyldes i 10 år.

Denne formulering har været afgørende i nævnets praksis. I de parallelle sager 18/08200 og 18/08201 ønskede et kommanditselskab og dets reelle ejer at erhverve to landbrugsejendomme i sameje med 80/20-fordeling. Nævnet afviste konstruktionen på to selvstændige grundlag:

- **Ingen anpartserhvervelse for selskaber.** Loven opregner positivt de tilfælde, hvor en landbrugsejendom kan erhverves, og der findes ingen hjemmel uden for disse. § 16 hjemler eksplicit personers anpartserhvervelse, mens § 21, nr. 3 for kommanditselskaber m.v. efter sin ordlyd kun angår erhvervelse af en *hel* landbrugsejendom. At der formueretligt skabes et interessentskab ændrede intet.
- **Bopæl kun på selskabets egen ejendom.** Selskabet kunne ikke opfylde bopælspligten via den reelle ejers bopæl på en personligt ejet landbrugsejendom, fordi § 20, stk. 1 direkte kræver bopæl på en ejendom, som selskabet ejer.

Vejledningen har kodificeret dette: virksomheder kan ikke være medejere af en landbrugsejendom, og virksomheder og privatpersoner kan ikke eje en landbrugsejendom sammen, jf. [Vejledning til lov om landbrugsejendomme, afsnit 10](#). Ejer en virksomhed flere landbrugsejendomme, kan samme lejer kun opfylde bopælspligten på dem alle, hvis der er 100 % samme ejerforhold.

Den praktiske opfyldelse er reguleret i [reglbekendtgørelsens § 6](#): erhvervelse kan kun ske uden tilladelse, hvis virksomhedens tegningsberettigede erklærer, at lejer er en **fysisk person**, og at beboelsesbygningen i sin helhed udlejes som ét lejemål. Styrelsen godkender ikke et lejeforhold med et andet selskab. Foreligger der ingen lejer på erklæringstidspunktet, kræver erhvervelsen tilladelse med vilkår om opfyldelse inden 6 måneder.

Selskabets selvstændige retssubjektivitet er også afgørende for dispensationsvurderingen. I 23/11436 påberåbte et anpartsselskab sig, at anpartshaveren var 5. generations ejer af familieejendommen og først kunne flytte hjem fra London i 2024. Nævnet afviste:

"Nævnet lagde vægt på, at ejendommens ejer er et anpartsselskab – en selvstændig juridisk person, der ikke har de samme slægtsmæssige eller personlige relationer som selskabets ejerkreds. Anpartshaverens personlige forhold kan derfor ikke begrunde en dispensation fra anpartsselskabets opfyldelse af bopælspligten, idet selskabet og anpartshaveren er to selvstændige retssubjekter."

Liberaliseringen har omvendt også fjernet hjemmelsgrundlaget for ældre restriktiv praksis. I 18/01618 (32776) havde Landbrugsstyrelsen afvist et anpartsselskabs ansøgning om at supplere og oprette en ejendom som selvstændig landbrugsejendom efter § 30, stk. 3 med henvisning til en fast praksis om, at kun fysiske personer kan opnå sådan tilladelse. Nævnet udtalte:

"Nævnet finder, at der ud fra det foreliggende retsgrundlag ikke findes hjemmel for Landbrugsstyrelsens praksis, hvorefter juridiske personer ikke kan supplere og oprette en tidligere nedlagt landbrugsejendom som en ny selvstændig landbrugsejendom."

Uden for § 20-kredsen kræves tilladelse efter § 21 – for interessentskaber, kommanditselskaber, medarbejderinvesteringsselskaber, andelsselskaber og foreninger med begrænset ansvar samt EU-/EØS-virksomheder. Særlige regler gælder for almene vandforsyninger efter § 23, der uden tilladelse kan erhverve og bevare adkomst i overensstemmelse med en indsatsplan efter vandforsyningsloven.

LOV	Landbrugsloven § 20, stk. 1-3	Landbrugsloven § 21	Landbrugsloven § 23, stk. 1-4
	Landbrugsloven § 30, stk. 3	Regelbekendtgørelsen § 6, stk. 1-3	
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på dispensation fra bopælspligt 29.01.2024 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Hjemvisning af sag om selskabs adgang til at oprette og supplere en landbrugsejendom 16.12.2021 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på tilladelse til erhvervelse af landbrugsejendom - kommanditselskabs mulighed for at erhverve anpart 07.08.2019 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om afslag på erhvervelse af landbrugsejendom 07.08.2019		

§ 8 Sammenlægning, suppleringsjord og oprettelse af nye landbrugsejendomme

Landbrugslovens § 29, stk. 1 tillader sammenlægning ved landinspektørerklæring, hvis suppleringsjorden ligger inden for en luftlinjeafstand på **2 km for dyrkningsjorder, 5 km for vedvarende græsarealer og 10 km for fradragsarealer**, regnet fra ejendommens beboelsesbygning (ved bygningsløse ejendomme fra hovedlodden), og hvis bopælspligten efter § 8 og § 20, stk. 1 opfyldes inden 6 måneder. Fradragsarealer er efter § 29, stk. 2 fredskovspligtige arealer og arealer helt uden jordbrugsmæssig værdi samt arealer, der efter lovgivning eller en mindst 20-årig aftale ikke må tilføres gødning. § 29, stk. 3 hjemler dispensation, når særlige forhold taler for det.

Nævnets praksis viser, at afstandsdispensationen ikke kan afgøres ved en ren måling. I 20/02701 om et moseareal på 0,43 ha ca. 15 km fra klagers bopæl ophævede nævnet styrelsens afslag som ugyldigt. Styrelsen havde ikke inddraget de kriterier, der fremgår af vejledningen – om arealerne er tilgrænsende, eller om ansøgeren i forvejen ejer arealer i området – og havde ikke angivet, hvorfor 15 km var en væsentlig afvigelse fra 10 km-grænsen, eller hvordan afstanden var beregnet. I den efterfølgende sag 20/06289 ophævede nævnet på ny, denne gang fordi klagers nye oplysninger om køb af mellemliggende matrikler skulle inddrages, men ikke kunne behandles af nævnet uden at afskære klager fra to-instansbehandling.

Ved oprettelse af nye landbrugsejendomme gælder § 30, stk. 3, hvorefter ministeren kan tillade, at tidligere nedlagte landbrugsejendomme og **fritliggende beboelsesejendomme** suppleres og oprettes som nye selvstændige landbrugsejendomme. To afgørelser trækker rammerne op:

- I 21/05886 var kun 5.699 m² i tilknytning til bygningslodden, og der lå 40 meter tredjemandsjord imellem. Nævnet fastholdt kravet om mindst 2 ha sammenhængende jord ved bygningslodden og fandt, at adskillelsen ikke var "mindre". Det blev samtidig præciseret, at § 30, stk. 3, ikke er en dispensationsbestemmelse, men en tilladelsesbestemmelse, hvor styrelsen udøver et konkret skøn.

- I [21/09193](#) anvendte styrelsen sin praksis om, at en ejendom ikke er fritliggende, hvis der er mere end tre-fire huse inden for 100 meter. Nævnet fandt ikke, at skønnet var sat under regel: grundsætningen om pligtsmæssigt skøn er ikke til hinder for hovedregler, så længe det i den enkelte sag overvejes at fravige dem. Landsbyens historiske karakter som bondelandsby og de omkringliggende marker var derimod ikke saglige momenter.

Et beslægtet spørgsmål er noteringen som ejendom *med* beboelse. I [21/02756](#) fandt nævnet, at en luftlinjeafstand på ca. 112 meter mellem boliglod og jordlod udgjorde en væsentlig adskillelse, så betingelserne i [§ 4, stk. 1](#) ikke var opfyldt, og at hverken langvarigt ejerskab, affektionsværdi, finanskrisetab eller bopælsopfyldelse via en lejer var særlige forhold efter [§ 4, stk. 3](#).

Endelig har [18/01883](#) fortsat interesse for overgangsretten: selv om reglerne om fortrinsstilling til suppleringsjord blev ophævet pr. 1. januar 2015, fastslog nævnet, at overgangsbestemmelserne i [lov nr. 1372 af 16. december 2014](#) bevarer de hidtidige regler for retshandler indgået før ikrafttrædelsen – her en købsaftale fra juli 2013 – så en nabo, der rettidigt havde ansøgt om fortrinsstilling, bevarede sit retskrav trods styrelsens ekspeditionsfejl.

LOV	Landbrugsloven § 4, stk. 1, 3	Landbrugsloven § 10, stk. 1-5
	Landbrugsloven § 29, stk. 1-3	Landbrugsloven § 30, stk. 3
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på ansøgning om supplerings og oprettelse af landbrugsejendom stadfæstes 25.04.2022 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over afslag på ansøgning om supplerings og oprettelse af landbrugsejendom 19.04.2022 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på ændring af landbrugsejendom uden beboelse til med beboelse grundet manglende sammenhæng mellem jord og bygning 28.10.2021 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om ophævelse og hjemvisning vedrørende afslag på erhvervelse af landbrugsejendom 11.11.2020 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om afslag på dispensation til sammenlægning af moseareal med landbrugsejendom 06.05.2020 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse om fortrinsstilling til suppleringsjord og påbud om genafhændelse 04.07.2018	

§ 9 Samdrift, forpagtning og forsvarlig drift

[Landbrugslovens § 26](#) tillader samdrift af landbrugsejendomme, når de lovligt ejes af samme ejer, eller når forpagtningsreglerne i §§ 27-28 er opfyldt, og [§ 26, stk. 2](#) tillader, at to eller flere ejere eller forpagtere aftaler at drive deres bedrifter helt eller delvis i fællesskab.

Efter [§ 27, stk. 1](#) kan en person eller en virksomhed omfattet af [§ 20](#) forpagte en hel landbrugsejendom for højst 30 år – det samme gælder et fællesskab, der opfylder [§ 16, stk. 2](#), eller en juridisk person med tilladelse efter [§ 21, nr. 3](#). [§ 28, stk. 1](#) opregner de seks tilfælde, hvor en *del* af en landbrugsejendom kan forpagtes eller lejes uden tilladelse, herunder jorder der indgår i samdrift med en anden landbrugsejendom (nr. 1), vedvarende græs- og naturarealer til græsning (nr. 2) og arealer under 1.000 m² til haveformål (nr. 3).

Det praktisk vigtigste er kravet om **samdrift ved forpagtning af delarealer**. [Vejledningens afsnit 14](#) præciserer, at en person eller virksomhed, der ikke i forvejen ejer eller forpagter en hel landbrugsejendom, ikke kan forpagte delarealer, fordi de forpagtede jorder altid skal indgå i samdrift med en anden landbrugsejendom, forpagteren selv ejer eller forpagter. Vejledningen afgrænser samtidig forpagtningsbegrebet nedad: maskinstationsaftaler,

pasningsaftaler, maskinfællesskaber, vejretter, jordvarme-, jagt- og fiskerirettigheder samt dyrkningskontrakter er ikke omfattet, fordi ejeren ikke har afgivet den jordbrugsmæssige råden. Omvendt kræver forpagtning til solcellepark, teknikhus, legeplads, permanent p-plads eller urnenedsættelse altid tilladelse efter [§ 28, stk. 2](#) og ofte tillige landzonetilladelse.

Vejledningen fremhæver udtrykkeligt [21/04054](#) som gældende praksis for det centrale samspil: bortforpagtning af en landbrugsejendom i sin helhed opfylder ikke bopælspligten. Nævnet afviste i den sag også en henvisning til ældre litteratur om jordlovgivningen, fordi den vedrørte en forældet udgave af loven.

Driftspligten fremgår af [§ 11, stk. 1](#): en landbrugsejendom skal drives på forsvarlig måde under hensyn til de erhvervsmæssige jordbrugsmæssige udnyttelsesmuligheder, til natur og miljø og til bevarelse af de landskabelige værdier – og anvendelse til naturformål betragtes også som forsvarlig drift. [§ 11, stk. 2](#) etablerer koblingen til den fysiske planlægning: ingen del af en landbrugsejendom må tages i brug til ikke-jordbrugsmæssige formål, medmindre anvendelsen er i overensstemmelse med planloven eller råstofloven. Afgrænsningen mod kommunernes landzoneadministration efter [planlovens § 35](#) er behandlet i praksisoversigten om [landzonetilladelse](#), og miljøgodkendelse af husdyrbrug under [husdyrgodkendelse](#).

Historisk illustrerer [Cirkulære om de lokale jordlovsmyndigheders opgaver, pkt. 3.2](#), hvor meget vurderingen har ændret karakter: dengang skulle jordlovsmyndigheden ved samdrift og forpagtning bl.a. vurdere, om kravene om fast bopæl **og landmandsuddannelse** var opfyldt, om der var et passende forhold mellem jordtilliggende og produktionsapparat, og om andre havde behov for forpagtningsarealer. Ingen af disse kriterier gælder i dag.

LOV

[Landbrugsloven § 11, stk. 1, 2](#)[Landbrugsloven § 26, stk. 1, 2](#)[Landbrugsloven § 27, stk. 1, 2](#)[Landbrugsloven § 28, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på dispensation fra bopælspligt og påstand om opfyldelse ved bortforpagtning

17.11.2021

§ 10 Håndhævelse: påbud om genafhændelse efter § 41, vilkår og tinglysning

Håndhævelsessporet er kort og hårdt. Efter [landbrugslovens § 41, stk. 1](#) kan der, når erhververen ikke opfylder betingelserne for at erhverve adkomst, meddeles påbud om at afhænde ejendommen inden for en frist på **mindst 6 måneder og højst 1 år**, medmindre fristen efter ansøgning forlænges i det enkelte tilfælde. [§ 41, stk. 2](#) rammer tillige den, der ikke rettidigt indgiver ansøgning, eller hvis tilladelse nægtes, bortfalder eller hvis vilkår ikke opfyldes.

Praksis viser hele forløbet fra manglende bopælsopfyldelse til påbud:

- I [18/08198](#) havde et anpartsselskab fået tinglyst adkomst efter tvangsauktioner i 2015 uden erhvervelsestilladelse og uden folkeregisteradresse på ejendommene. Styrelsen påbød afhændelse af begge ejendomme.
- I [24/07219](#) var et genafhændelsespåbud fulgt op af politianmeldelse, da bopælspligten fortsat ikke blev opfyldt.
- I [26-03748](#) stadfæstede nævnet et afslag på yderligere fristforlængelse af et påbud om genafhændelse eller etablering af passende beboelse. Nævnet præciserede samtidig, at det ikke har kompetence til at behandle

et varsel om politianmeldelse, fordi et sådant varsel ikke er en afgørelse i forvaltningsretlig forstand, men en procesledende beslutning.

En klage har ikke automatisk opsættende virkning. I [23/14683](#) bemærkede nævnet, at landbrugsloven ikke indeholder særlige regler herom, jf. [§ 38 a](#), og at spørgsmålet må afgøres ved en afvejning, hvor hovedreglen – der harmonerer med grundlovens § 63 – kun fraviges ved særlige forhold. Nævnet tillagde klagen opsættende virkning, fordi afhændelse ville være uoprettelig for klager, mens det offentlige hensyn til straks-gennemførelse ikke var tilstrækkeligt tungtvejende.

Tinglysning giver ingen beskyttelse mod påbud. I [18/01883](#) havde en køber erhvervet i god tro og fået skødet tinglyst på grundlag af en erhvervelsestilladelse, der senere blev annulleret som ugyldig. Nævnet fastslog, at tinglysning efter [tinglysningslovens § 1](#) alene sikrer rettigheder og ikke er til hinder for påbud efter [§ 41, stk. 1](#), og at en ugyldig afgørelse ikke kan opretholdes – det er derfor uden betydning, om klageren har indrettet sig i tillid til den.

De formelle rammer suppleres af [§ 39](#): tilladelser og dispensationer kan betinges og tidsbegrænses, betingelserne er bindende for rettighedshavere uanset stiftelsestidspunkt og kan tinglyses på ejerens bekostning, og en tilladelse bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 3 år. Efter [§ 43, stk. 1](#) skal adkomstdokumentet tinglyses inden 1 år efter den bindende aftale – eller efter tilladelsen, hvor sådan kræves – og efter [§ 43, stk. 2](#) sætter tinglysningsdommeren en frist til fremskaffelse af tilladelse eller dokumentation, hvis dette ikke forevises ved anmeldelsen.

Nævnets kompetence forudsætter en aktuel afgørelse. I [21/10575](#) afviste nævnet at realitetsbehandle en klage, efter at klager havde lovliggjort forholdet ved at sælge ejendommen – nævnet har ikke kompetence til at prøve styrelsens fortolkning af retsgrundlaget på grundlag af en uaktuel afgørelse. Tilsvarende blev klagen afvist i [24/01550](#), og i [18/08198](#) fordi styrelsen havde imødekommet klagerens egentlige anmodning ved at suspendere afhændelsesfristen, uden at der efterfølgende var klaget over selve påbuddet.

LOV

[Landbrugsloven § 38a, stk. 1](#)
[Landbrugsloven § 39, stk. 1-3](#)
[Landbrugsloven § 41, stk. 1, 2](#)
[Landbrugsloven § 43, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på yderligere fristforlængelse af påbud om afhændelse af landbrugsejendom stadfæstet	13.05.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på dispensation fra bopælspligt trods påstand om bygningsmæssigt forfald og dialog med kommune	12.12.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afvisning af realitetsbehandling i sag om afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligten	08.07.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligten	18.01.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afvisning af realitetsbehandling af klage vedrørende Landbrugsstyrelsens afslag på fristforlængelse for etablering af beboelsesbygning	17.05.2022
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afvisning af klage i sag om lovliggørelse ved afhændelse af landbrugsejendomme	07.08.2019
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse om fortrinsstilling til suppleringsjord og påbud om genafhændelse	04.07.2018

Forvaltningsretlig kontrol: begrundelse, officialprincip og pligtmæssigt skøn

§ 11

En stor del af de sager, hvor klager får medhold, vindes på formalia. Nævnet begrænser hyppigt sin prøvelse efter [lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11](#) til ét spørgsmål – og det er ofte forvaltningsretligt.

Begrundelseskravet. Fordi hovedparten af landbrugslovens hjemler er skønsmæssige ("når særlige forhold taler for det"), skal begrundelsen angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet, jf. [forvaltningslovens § 22](#) og [§ 24, stk. 1](#). Nævnet behandler begrundelsen som en garantiforskrift, hvis tilsidesættelse skaber formodning for, at afgørelsen er påvirket:

- I [19/06243](#) havde Landbrugsstyrelsen afslået en tidsubegrænset dispensation helt uden begrundelse. Nævnet fandt manglen konkret væsentlig, ophævede og hjemviste – men bemærkede udtrykkeligt, at en hjemvisning på grund af formelle mangler ikke nødvendigvis betyder et andet resultat. Det viste sig at holde stik: ved den fornyede behandling blev afslaget fastholdt og stadfæstet i [19/08458](#).
- I [20/02701](#) var begrundelsen mangelfuld, fordi styrelsen hverken havde inddraget vejledningens egne kriterier eller forklaret, hvordan afstanden var beregnet.

Officialprincippet. Nævnet prøver af egen drift, om sagen er tilstrækkeligt oplyst:

- I [19/01357](#) havde styrelsen betinget en almen vandforsynings erhvervelse efter [§ 23, stk. 4](#) af, at 3,3 ha uden for indsatsplanen skulle afhændes, uden at vurdere de arronderingsmæssige forhold – arealets størrelse, den smalle grusvej, omgivelserne og den planlagte deklaration om økologisk drift – som lovbemærkningerne netop peger på. Tilsidesættelsen var konkret væsentlig, og afgørelsen blev ophævet.
- I [23/14683](#) havde styrelsen afvist forlængelse med henvisning til klagers manglende dokumentation for kommunens sagsbehandlingstid uden selv at undersøge forholdet, og havde henvist til en lokalplan, som nævnet ved opslag på plandata.dk kunne konstatere ikke fandtes. Nævnet konkluderede:

"Idet afgørelsen af 29. august 2023 er ugyldig, jf. ovenstående, finder Miljø- og Fødevareklagenævnet, at grundlaget for Landbrugsstyrelsens påbud af 15. november 2023 er bortfaldet."

At officialprincippet ikke er ubegrænset, viser [26-03748](#), hvor nævnet fandt princippet overholdt, bl.a. fordi der i en ansøgningssag påhviler ansøgeren et større ansvar for sagsoplysningen.

Afvisning af at realitetsbehandle. I [23/00236](#) havde styrelsen afvist at behandle en anlægsmyndigheds ansøgning om dispensation efter [§ 10, stk. 5](#) i forbindelse med delekspropriation til Testcenter Østerild, fordi ansøgeren ikke var ejer. Nævnet fandt, at ejerforholdene er en del af sagens faktum, som skal indgå i den materielle vurdering – men ikke kan begrunde en afvisning af at realitetsbehandle.

Pligtmæssigt skøn og vejledningspligt. [21/09193](#) og [21/02756](#) fastslår, at styrelsens hovedregler (100 m-reglen, kravet om tilgrænsende bygningslod) er lovlige, så længe fravigelse konkret overvejes. I [21/09425](#) fandt nævnet, at vejledningspligten efter [forvaltningslovens § 7, stk. 1](#) ikke var tilsidesat, da klager i forvejen kendte reglerne, og henvendelsen havde karakter af en anmodning om konkret rådgivning, der falder uden for vejledningspligten.

Også på selve hjemmelsgrundlaget har kontrollen historiske rødder. I ombudsmandssagen om [påbud om afhændelse af landbrugsejendom og ændring af tegningsregel i vedtægter](#) blev det gjort gældende, at der ikke i landbrugslovens dagældende § 20 var hjemmel til administrativt – via et cirkulære – at stille krav til et landbrugsselskabs tegningsregler, og at hjemmelskravet måtte være særligt klart, når sanktionen var påbud om at afhænde selskabets landbrugsejendomme.

	Landbrugsloven § 10, stk. 5	Landbrugsloven § 23, stk. 4
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på yderligere fristforlængelse af påbud om afhændelse af landbrugsejendom stadfæstet	13.05.2026
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligten	18.01.2024
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af at behandle ansøgning om nedlæggelse af beboelse på landbrugsejendom var uberettiget	22.11.2023
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på ansøgning om supplerende og oprettelse af landbrugsejendom stadfæstes	25.04.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på forlænget dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom på grund af manglende særlige forhold	07.04.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på ændring af landbrugsejendom uden beboelse til med beboelse grundet manglende sammenhæng mellem jord og bygning	28.10.2021
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om afslag på dispensation til sammenlægning af moseareal med landbrugsejendom	06.05.2020
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på tidsubegrænset dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom	10.01.2020
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om ophævelse og hjemvisning af afslag på tidsubegrænset dispensation fra bopælspligt	04.11.2019
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag vedrørende vilkår for erhvervelse af landbrugsejendom	09.10.2019

§ 12 EU-retten: bopæls- og erhvervelseskrav for landbrugsjord

Bopælskravet er den del af landbrugsloven, der har været mest udsat for EU-retligt pres, og lovgivningsudviklingen er direkte drevet heraf. I de almindelige bemærkninger til **lov nr. 509 af 6. juni 2007** hedder det under "Forholdet til EU-retten":

"Med ændringen af bopælspligten, således at bopælspligten for landbrugsejendomme under 30 ha kan opfyldes af enhver selv eller en anden person, der benytter ejendommen som helårsbeboelse, vurderes lovforslaget at imødekomme EF-Domstolens dom i sagen C-370/05 (Festersen-dommen)."

Bemærkningerne fastholdt dengang en personlig bopælspligt for ejendomme på 30 ha eller derover, dels fordi Domstolen ikke havde forholdt sig til den, dels under henvisning til sammenhængen mellem personlig bopælspligt og kravet om egen drift med henblik på at bevare selvejedriften. Denne sondring blev opgivet ved **lov nr. 243 af 22. marts 2010**, der gjorde den upersonlige bopælspligt generel for alle ejendomme uanset størrelse – og som samtidig ophævede uddannelses- og egen drift-kravene.

EU-Domstolens senere praksis bekræfter, at nationale bopælskrav ved erhvervelse af landbrugsjord er under skarp proportionalitetskontrol:

- I **C-562/22** underkendte Domstolen et bulgarsk krav om fem års bopæl i landet som betingelse for at erhverve landbrugsjord. Kravet blev anset for en uforholdsmæssig restriktion af de frie kapitalbevægelser efter **artikel 63 TEUF**.
- I **C-206/19** fandt Domstolen, at et lettisk krav om bopælsregistrering og sprogkundskaber på B2-niveau for selskaber kontrolleret af statsborgere fra andre medlemsstater udgjorde direkte forskelsbehandling i strid med tjenesteydelsesdirektivets artikel 9, 10 og 14.

I [C-235/17](#) fastslog Store Afdeling, at Ungarns ex lege-ophævelse af brugsrettigheder over landbrugs- og skovbrugsarealer, når indehaveren ikke var nært beslægtet med ejeren, var i strid med [artikel 63 TEUF](#) og med [chartrets artikel 17](#) om ejendomsretten.

- I [C-419/23](#) fandt Domstolen omvendt, at genindførelse i tingbogen af en brugsret over landbrugsjord for at genoprette EU-rettens virkning efter en traktatbrudsdom ikke stred mod artikel 63 TEUF eller chartrets artikel 17.

Det karakteristiske ved den danske ordning efter 2010 er netop, at bopælspligten er **upersonlig**: erhververen behøver ikke selv bo på ejendommen, men kan lade en lejer opfylde pligten, og hvor udlejning på markedsvilkår dokumenteret ikke er mulig, skal der efter forarbejderne meddeles dispensation, jf. [reglbekendtgørelsens § 11, stk. 3](#). Netop dette ventilsystem er den konstruktion, forarbejderne fremhæver som løsningen på det EU-retlige problem – fordi ejeren ellers ville være tvunget til selv at flytte ind og dermed reelt være underlagt en subsidær personlig bopælspligt.

LOV	Landbrugsloven § 8, stk. 1, 2, 4	Reglbekendtgørelsen § 11, stk. 3	
PRAKSIS	EU-Domstolen · Genindførelse af brugsrettigheder over landbrugsjord efter traktatbrud og forholdet til national registreringslovgivning		12.12.2024
	EU-Domstolen · EU-Domstolen underkender bulgarsk bopælskrav ved erhvervelse af landbrugsjord som stridende mod de frie kapitalbevægelser		18.01.2024
	EU-Domstolen · Restriktioner for selskabers erhvervelse af landbrugsjord i Letland: Bopæls- og sprogkrav i strid med EU-retten		11.06.2020
	EU-Domstolen · Ungarns ophævelse af brugsrettigheder over landbrugsarealer i strid med de frie kapitalbevægelser og ejendomsretten		21.05.2019

§ 13 Sammenfatning og aktuel retstilstand

Landbrugsloven er i dag et smalt, men skarpt reguleringsinstrument. Efter tre liberaliseringsrunder – 2007, 2010 og 2014, suppleret af den administrative omlægning ved [lov nr. 1240 af 18. december 2012](#) med nedlæggelsen af jordbrugskommissionerne – er stort set alle klassiske jordpolitiske greb faldet bort: uddannelseskrav, krav om egen drift, arealgrænser på 400 ha og 4 ejendomme, 10 km-afstandsgrænsen ved erhvervelse, fortrinnsstilling til suppleringsjord og kravet om en "landmand i selskabet" med bestemmende indflydelse. De problemstillinger, der lå til grund for de tidligere strukturregler, er udførligt analyseret i **Betænkning nr. 1351/1998 om landbrugets strukturudvikling**, der bl.a. beskriver "byggeklods-princippet" og sondringen mellem ejendoms- og bedriftsniveau – en sondring, der stadig præger lovens systematik gennem bedriftsbegrebet i [§ 2, stk. 3](#).

Tilbage står tre kerner, som praksis kredser om:

1. **Landbrugspligten**, der følger noteringen og kun kan ophæves ved landinspektørerklæring i de opregnede tilfælde i [§ 6](#) eller ved tilladelse efter [§ 7, stk. 2](#), hvor frie jorder-hensynet og kravet om overgang til ikke-jordbrugsmæssig anvendelse gør praksis nærmest uigennemtrængelig.
2. **Bopælspligten** i [§ 8](#) og [§ 20](#), der er upersonlig, varer 10 år, genindtræder ved enhver ny erhvervelse og supplerer, og kun kan fraviges inden for reglbekendtgørelsens lukkede katalog.
3. **Håndhævelsen** via genafhændelsespåbud efter [§ 41](#), hvor tinglyst adkomst og gode hensigter ikke beskytter.

Den praktisk vigtigste enkeltlære fra nævnets nyere praksis er "egne forhold"-doktrinen: sagsbehandlingstider, byggepriser, bankkrav, travlhed, forsinkede håndværkere, covid-19 og samlivsophævelser er alle blevet afvist som særlige forhold, fordi de kunne eller burde have været håndteret af ejeren selv, jf. [20/14285](#), [21/09425](#), [23/08141](#), [24/05418](#) og [24/07219](#). Modvægten er, at nævnet konsekvent underkender styrelsens afgørelser, når begrundelsen ikke redegør for skønnets hovedhensyn, eller når sagen ikke er tilstrækkeligt oplyst – jf. [19/06243](#), [19/01357](#), [20/02701](#) og [23/14683](#).

Vær opmærksom på to aktuelle forhold:

- Førsteinstansen hedder ikke længere Landbrugsstyrelsen. Kompetencen ligger nu hos **Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø** under Ministeriet for Grøn Trepert, jf. bl.a. [24/07651](#), [24/10516](#) og [26-03748](#). Ældre afgørelser henviser fortsat til Landbrugsstyrelsen.
- Der er én vedtagen, men endnu ikke konsolideret ændring af loven. Ved **lov af 30. december 2025 om ændring af sundhedsloven og forskellige andre love** udgår henvisningerne til de regionale udviklingsstrategier og den regionale udviklingsplanlægning af [landbrugslovens § 3, stk. 1 og 2](#), som konsekvens af, at regionerne ikke længere udarbejder regionale udviklingsstrategier. Ændringen træder i kraft **1. januar 2027** og berører alene kommunalbestyrelsernes jordbrugsanalyse – ikke landbrugspligten, bopælspligten eller erhvervsreglerne.

Afgrænsningsmæssigt bemærkes, at denne oversigt ikke dækker EU's landbrugsstøtteordninger – se [landbrugsstøtte-direkte-betalinger](#), [landbrugsstøtte-landdistrikt](#) og [landbrugsstøtte-konditionalitet-sanktioner](#) – og heller ikke landzonetilladelse efter planloven, husdyrgodkendelse eller naturbeskyttelse, jf. [landzonetilladelse](#), [husdyrgodkendelse](#) og [naturbeskyttelse](#). Generationsskifteaspektet af §§ 14-15 behandles nærmere i [generationsskifte](#).

LOV	Landbrugsloven § 2, stk. 3	Landbrugsloven § 3, stk. 1, 2	Landbrugsloven § 6
	Landbrugsloven § 7, stk. 2	Landbrugsloven § 8	Landbrugsloven § 20
			Landbrugsloven § 41, stk. 1
PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på yderligere fristforlængelse af påbud om afhændelse af landbrugsejendom stadfæstet		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på ansøgning om dispensation fra bopælspligten i Kolding Kommune		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på dispensation fra bopælspligt trods påstand om bygningsmæssigt forfald og dialog med kommune		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på yderligere dispensation fra bopælspligten på landbrugsejendom		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligt stadfæstes		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligten		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligt		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på forlænget dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom på grund af manglende særlige forhold		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse om dispensation fra bopælspligt		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om afslag på dispensation til sammenlægning af moseareal med landbrugsejendom		
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afgørelse om ophævelse og hjemvisning af afslag på tidsbegrænset dispensation fra bopælspligt		

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag vedrørende vilkår for erhvervelse af landbrugsejendom 09.10.2019

REFERENCE Lovgrundlag 8 paragraffer

Landbrugsloven § 2	stk. 1, 2	Landbrugsloven § 7	stk. 2
Landbrugsloven § 8	stk. 1-4	Landbrugsloven § 12	
Landbrugsloven § 20	stk. 1, 2	Landbrugsloven § 29	stk. 1-3
Landbrugsloven § 41	stk. 1	Regelbekendtgørelsen § 11	stk. 1-3

MATERIALE Citerede afgørelser 42 afgørelser

EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL 4

12.12.2024	Genindførelse af brugsrettigheder over landbrugsjord efter traktatbrud og forholdet til national registreringslovgivning	C-419/23
18.01.2024	EU-Domstolen underkender bulgarsk bopælskrav ved erhvervelse af landbrugsjord som stridende mod de frie kapitalbevægelser	C-562/22
11.06.2020	Restriktioner for selskabers erhvervelse af landbrugsjord i Letland: Bopæls- og sprogkrav i strid med EU-retten	C-206/19
21.05.2019	Ungarns ophævelse af brugsrettigheder over landbrugsarealer i strid med de frie kapitalbevægelser og ejendomsretten	C-235/17

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS 37

17.06.2026	Afslag på ophævelse af landbrugspligten på helårsbeboet bofællesskabsejendom – ingen særlige forhold efter landbrugslovens § 7, stk. 2	26-02035
13.05.2026	Afslag på yderligere fristforlængelse af påbud om afhændelse af landbrugsejendom stadfæstet	26-03748
16.12.2025	Stadfæstelse af afslag på ophævelse af landbrugspligt for skov- og lystejeendom	25/05304
28.01.2025	Stadfæstelse af afslag på ansøgning om dispensation fra bopælspligten i Kolding Kommune	24/10516
22.01.2025	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligt	24/08606
12.12.2024	Stadfæstelse af afslag på dispensation fra bopælspligt trods påstand om bygningsmæssigt forfald og dialog med kommune	24/07219
27.11.2024	Stadfæstelse af afslag på yderligere dispensation fra bopælspligten på landbrugsejendom	24/07651
03.10.2024	Afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligt stadfæstes	24/05418

08.07.2024	Miljø- og Fødevareklagenævnets afvisning af realitetsbehandling i sag om afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligten	24/01550
29.01.2024	Stadfæstelse af afslag på dispensation fra bopælspligt	23/11436
18.01.2024	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligten	23/14683
22.11.2023	Afvisning af at behandle ansøgning om nedlæggelse af beboelse på landbrugsejendom var uberettiget	23/00236
21.09.2023	Stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligten	23/04725
14.09.2023	Stadfæstelse af afslag på forlængelse af dispensation fra bopælspligt	23/08141
20.01.2023	Stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligt	22/04979
11.01.2023	Stadfæstelse af afslag på ansøgning om ophævelse af landbrugspligten på en landbrugsejendom	22/04891
17.05.2022	Miljø- og Fødevareklagenævnets afvisning af realitetsbehandling af klage vedrørende Landbrugsstyrelsens afslag på fristforlængelse for etablering af beboelsesbygning	21/10575
25.04.2022	Afslag på ansøgning om supplering og oprettelse af landbrugsejendom stadfæstes	21/09193
19.04.2022	Klage over afslag på ansøgning om supplering og oprettelse af landbrugsejendom	21/05886
07.04.2022	Afslag på forlænget dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom på grund af manglende særlige forhold	21/09425
16.12.2021	Hjemvisning af sag om selskabs adgang til at oprette og supplere en landbrugsejendom	18/01618 (32776)
17.11.2021	Afslag på dispensation fra bopælspligt og påstand om opfyldelse ved bortforpagtning	21/04054
28.10.2021	Afslag på ændring af landbrugsejendom uden beboelse til med beboelse grundet manglende sammenhæng mellem jord og bygning	21/02756
24.08.2021	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om dispensation fra bopælspligt	20/14285
18.06.2021	Stadfæstelse af afslag på ansøgning om erhvervelse af landbrugsejendom med tidsubegrænset dispensation fra bopælspligten	20/10858
30.11.2020	Afslag på erhvervelse af landbrugsejendom med dispensation for bopælspligt stadfæstes	20/10853
11.11.2020	Afgørelse om ophævelse og hjemvisning vedrørende afslag på erhvervelse af landbrugsejendom	20/06289
15.08.2020	Afslag på ophævelse af og dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom	18/01620
06.05.2020	Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om afslag på dispensation til sammenlægning af moseareal med landbrugsejendom	20/02701
10.01.2020	Afslag på tidsubegrænset dispensation fra bopælspligt på landbrugsejendom	19/08458
04.11.2019	Afgørelse om ophævelse og hjemvisning af afslag på tidsubegrænset dispensation fra bopælspligt	19/06243

09.10.2019	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag vedrørende vilkår for erhvervelse af landbrugsejendom	19/01357
21.08.2019	Tilladelse til ophævelse af landbrugspligt på ejendom med udyrkbare arealer	18/06844
07.08.2019	Afvisning af klage i sag om lovliggørelse ved afhændelse af landbrugsejendomme	18/08198
07.08.2019	Afslag på tilladelse til erhvervelse af landbrugsejendom - kommanditselskabs mulighed for at erhverve anpart	18/08200
07.08.2019	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om afslag på erhvervelse af landbrugsejendom	18/08201
04.07.2018	Stadfæstelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse om fortrinsstilling til suppleringsjord og påbud om genafhændelse	18/01883
VEJDIREKTORATET · NÆVN / KLAGEINSTANS		1
07.04.2021	Ugyldig afgørelse om snerydning på privat fællesvej grundet mangelfuld sagsoplysning og retsvildfarelse	21_02756

FORARBEJDE Betænkninger

1 reference

Landbrugets strukturudvikling - Betænkning nr. 1351

nr. 1351 · 1998 · Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

04

PRAKSISOVERSIGT • LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over EU-rammen for landbrugsstøtten – fælles markedsordning, betalingsorgan og EU-Domstolens praksis

Fra bemyndigelseslov til betalingsorgan: markedsordningen, EGFL/ELFUL-forvaltningen og EU-Domstolens fortolkningsprincipper

Version 2 Opdateret 21. jul. 2026 44 afgørelser • 2001-2025

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Dansk landbrugsstøtteforvaltning er i sin kerne administration af EU-ret: landbrugsstøtteleven er en ren bemyndigelses- og administrationslov, der giver ministeren hjemmel til at gennemføre EU's forordninger om markedsordninger for landbrugsvarer, mens de materielle regler ligger i den fælles markedsordning (forordning (EU) nr. 1308/2013) og i finansforvaltningsforordningen (EU) 2021/2116 om betalingsorgan, EGFL/ELFUL, certificeringsorgan og Kommissionens regnskabsafslutning. Praksis fra Miljø- og Fødevareklagenævnet, by- og landsretterne og EU-Domstolen viser et gennemgående mønster: medlemsstaten har en ubetinget EU-retlig pligt til at inddrive uretmæssigt udbetalt støtte, forældelse bedømmes efter forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95 og ikke efter forældelsesloven, og berettiget forventning og proportionalitet anvendes som EU-retlige – ikke rent nationale – standarder. Oversigten dækker den EU-retlige overbygning; den materielle støtteberettigelse til arealbetalinger, ELFUL-tilsagn og konditionalitet behandles i selvstændige oversigter.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Landbrugsstøtteleven indeholder ingen materielle støttebetingelser – den er en bemyndigelseslov, der alene giver hjemmel til at gennemføre og administrere EU's forordninger om markedsordninger og ordninger under den fælles landbrugspolitik.
- 02** Betalingsorganet skal være godkendt af en kompetent myndighed på ministerielt plan og skal have et internt kontrolsystem, der giver tilstrækkelig sikkerhed for, at betalingerne er lovlige og formelt rigtige, jf. forordning (EU) 2021/2116 art. 9, stk. 2.
- 03** Kommissionen kan ved efterprøvende regnskabsafslutning udelukke udgifter fra EU-finansiering, men som udgangspunkt kun for udgifter afholdt inden for 24 måneder før meddelelsen af undersøgelsesresultaterne.
- 04** Enhver uregelmæssighed medfører efter forordning 2988/95 art. 4 tilbagekaldelse af den uberettiget opnåede fordel; tilbagebetaling er en administrativ foranstaltning og ikke en sanktion.

- 05 Forældelsesfristen for tilbagesøgning er fire år efter forordning 2988/95 art. 3, stk. 1 – ikke tre år efter forældelsesloven – og fristen afbrydes af enhver undersøgelseshandling, som støttemodtageren gøres bekendt med, fx en partshøring.
- 06 Ved gentagne eller vedvarende uregelmæssigheder løber fireårsfristen først fra den dag, den sidste uregelmæssighed ophørte, typisk den sidste støtteudbetaling i rækken.
- 07 Den absolutte grænse er den dobbelte forældelsesfrist (otte år), medmindre den kompetente myndighed inden da har pålagt en sanktion.
- 08 Berettiget forventning kan ikke påberåbes over for en klar og præcis EU-bestemmelse, og på erhvervsrettede støtteordninger påhviler der ansøgeren en skærpet pligt til at sætte sig ind i betingelserne.
- 09 Berettiget forventning kan derimod opstå, når den nationale ordning er godkendt af Kommissionen, og en senere intern kommissionsudmelding, som ikke er meddelt borgerne, bringer ikke forventningen til ophør.
- 10 Skyldes den uretmæssige udbetaling myndighedens egen retsvildfarelse i en uafklaret retstilstand, kan tilbagebetalingspligten bortfalde, fordi støttemodtageren ikke med rimelighed kunne opdage fejlen.
- 11 Proportionalitetsprincippet er en EU-retlig norm, der gælder både for sanktionens størrelse og for kravet om fuld tilbagebetaling, og der må ikke pålægges sanktion ved force majeure eller ved myndighedsfejl, som modtageren ikke med rimelighed kunne opdage.
- 12 Medlemsstaterne må supplere en forordning med nationale præciseringsregler, når forordningen overlader et skøn, men kun inden for forordningens rammer og under overholdelse af proportionalitetsprincippet.
- 13 Nationale regler om retskraft og om afgørelses endelighed må ikke føre til, at en urigtig EU-retlig vurdering gentages uden mulighed for korrektion.
- 14 Afgørelser efter landbrugsstøtteleven påklages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet, hvis afgørelse er endelig i administrativ henseende; domstolsprøvelsen sker herefter efter grundlovens § 63 med fuld EU-retlig prøvelse.
- 15 Meddelelse om modregning og oplysning om, at styrelsen vil gennemgå tidligere års ansøgninger, er ikke afgørelser og kan ikke påklages til nævnet.
- 16 Svig med EGFL- og ELFUL-midler visiteres efter rigsadvokatmeddelelsen til statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet, og grove tilfælde henføres under straffelovens overbygningsbestemmelser om tilskudssvig.

Landbrugsstøtteleven som ren bemyndigelses- og administrationslov

§ 1

Den danske landbrugsstøttelov indeholder ikke materielle støttebetingelser. Den er – som titlen »lov om administration af Det Europæiske Fællesskabs forordninger om ordninger under Den Fælles Landbrugspolitik finansieret af Den Europæiske Garantifond for Landbruget m.v.« viser – en ren bemyndigelses- og administrationslov. Efter [landbrugsstøtteloven § 1, stk. 1](#) bemyndiges ministeren til »at fastsætte de regler og iværksætte de øvrige foranstaltninger, der er nødvendige for anvendelse her i landet« af EU's forordninger om markedsordninger for landbrugsvarer, om varer omfattet af traktatens bilag II uden markedsordning, om forarbejdede landbrugsvarer, om indkomst- og driftsøkonomiske oplysninger samt om særlige omregningskurser.

De oprindelige forarbejder fra lovforslaget i 1989-90 forklarer bestemmelsens funktion og den udvidelse, der lå i nr. 2:

Bestemmelsen svarer, med de nedenfor angivne ændringer, til § 1 i de to eksisterende love ... Der er tilføjet et nyt stk. 1, nr. 2, idet der findes produkter, omfattet af EØF-traktatens bilag II, for hvilke der ikke er nogen egentlig markedsordning, men for hvilke der alligevel er fastsat visse regler, f.eks. kvalitets- og handelsnormer. Dette gælder f.eks. læggekartofler.

De almindelige bemærkninger til samme lovforslag beskriver baggrunden som en sammenlægning og generel revision af de to hidtidige bemyndigelseslove for henholdsvis landbrugsvarer og frugt/gartneriprodukter, og de fremhæver samtidig et forvaltningsmæssigt hensyn, der stadig præger området: behovet for »en national hjemmel for at opkræve gebyrer for kontrolforanstaltninger, idet der – bl.a. som led i bekæmpelsen af svindel med EF's midler – for de enkelte ordninger foreskrives en større kontrolindsats end hidtil«. Denne hjemmel findes i dag i [§ 5](#).

Loven er siden udvidet ad to spor. Ved [lov nr. 349 af 2. juni 1999](#) blev miljøintegrationen indført: bemyndigelsen til at gøre udbetaling af EU-præmier afhængig af overholdelse af nationale natur- og miljøregler, og hertil hjemmel til at fastsætte støttebetingelser i de »nationale konvolutter«, som Agenda 2000 forudsatte. De almindelige bemærkninger formulerer det således, at forslaget »primært [vedrører] en bemyndigelse for fødevareministeren til at foreskrive, at udbetaling af EU-præmier på det vegetabiliske og animalske område kan gøres afhængig af overholdelse af nationale regler om natur og miljø«, og at ministeren i sammenhæng hermed skal kunne fastlægge støttebetingelser i ordninger, »hvor der inden for visse rammer stilles et beløb fra Landbrugsfonden til rådighed for hvert land«. Disse bemyndigelser findes i dag i [§ 1, stk. 4](#) og [stk. 5](#).

Det andet spor er de frivillige ordninger. Ved ændringsloven af 29. december 2009 – **lov nr. 1513 af 27. december 2009** – blev der indsat et nyt [§ 1, stk. 2](#), hvorefter ministeren kan gennemføre ordninger, som det efter forordningerne er frivilligt for medlemsstaterne at iværksætte. Forarbejderne til bestemmelsen er usædvanligt udførlige og opregner de daværende muligheder:

Den foreslåede bestemmelse giver fødevareministeren hjemmel til at anvende regler fastsat i EF-forordningerne, som det er frivilligt for medlemslandene at gennemføre. ... Sådanne regler findes aktuelt i Rådets forordning (EF) Nr. 1234/2007, som giver Kommissionen hjemmel til at iværksætte foranstaltninger i form af økonomisk støtte til markedet, hvis det påvirkes af begrænsninger i omsætningen af animalske produkter på grund af dyresygdomme. ... Endelig kan der i medfør af Rådets forordning (EF) Nr. 13/2009 ... ydes tilskud til skolefrugtsordninger. ... Sådanne regler findes endvidere i artikel 68 i Rådets forordning (EF) Nr. 73/2009.

De almindelige bemærkninger til 2009-forslaget rummer også en kortfattet, men præcis beskrivelse af markedsordningernes historiske kerne: »Markedsordningerne har siden Den Fælles Landbrugspolitik indførelse i 1962 overvejende bestået af støtte til intervention, eksportstøtte og toldbeskyttelse.«

Lovens øvrige bestemmelser er administrationsregler: § 3 om oplysningspligt til brug for indberetninger til Kommissionen, § 4 om kontrol, herunder adgang uden retskendelse, 5 års opbevaringspligt og Rigsrevisionens og Den Europæiske Revisionsrets adgang, § 20 om renter af for sent betalte og af uretmæssigt modtagne beløb, § 22 om delegation og § 24 om bødehemmel i de udstedte regler. Delegationen er udmøntet i [bekendtgørelse om administration af og kontrol med EU's forordninger om ordninger under den fælles landbrugspolitik § 2](#).

LOV

[Landbrugsstøtteleven § 1, stk. 1-5](#)

[Landbrugsstøtteleven § 3](#)

[Landbrugsstøtteleven § 4](#)

[Landbrugsstøtteleven § 5](#)

[Landbrugsstøtteleven § 20](#)

[Landbrugsstøtteleven § 22](#)

[Landbrugsstøtteleven § 24](#)

§ 2 Den fælles markedsordning efter forordning (EU) nr. 1308/2013 – instrumenterne uden for arealstøtten

Den fælles markedsordning er den anden halvdel af den fælles landbrugspolitik og dækker efter [artikel 1 i forordning \(EU\) nr. 1308/2013](#) alle produkter i traktaternes bilag I bortset fra fiskevarer og akvakulturprodukter, opdelt i 24 sektorer fra korn og sukker over mælk og mejeriprodukter til biavlsprodukter og silkeorme. Det er instrumenterne i denne forordning – ikke arealbetalingerne – der udgør den klassiske markedsordningsret, og som landbrugsstøtteleven historisk er skrevet til at administrere.

Offentlig intervention. [Artikel 11](#) fastlægger, hvilke produkter der kan opkøbes til offentlig intervention: blød hvede, hård hvede, byg og majs, uafskallet ris, fersk eller kølet oksekød samt smør og skummetmælkspulver med nærmere angivne kvalitetskrav. Interventionsopgaven er efter [bekendtgørelsen om administration af og kontrol med den fælles landbrugspolitik § 1](#) udtrykkeligt henlagt til styrelsen som »køb, oplagring og salg af produkter, der er omfattet af Fællesskabets bestemmelser om offentlig intervention«, og styrelsen forvalter tillige de garantier, der stilles til sikkerhed for støttemodtagerens forpligtelser. Det EU-retlige krav om, at netop denne opgave ligger hos betalingsorganet, findes i [forordning \(EU\) 2021/2116 art. 9, stk. 5](#): betalingsorganerne »forvalter og sikrer kontrol af de transaktioner, der har forbindelse med offentlig intervention, og som de er ansvarlige for, og de bevarer det overordnede ansvar på dette område«.

Privat oplagring. Ved siden af den offentlige intervention findes støtte til privat oplagring, som i dansk administrativ praksis er beskrevet i detaljerede vejledninger, fx [vejledning om privat oplagring af smør](#), der afgrænser, hvilke produkter der ikke ydes støtte til, og [vejledning af 22. december 2003 om privat oplagring af svinekød](#) om betingelserne for tidlig udlagring.

Eksportrestitutioner. [Artikel 196](#) opretholder retsgrundlaget for eksportrestitutioner, men instrumentet er reelt sat i bero: efter artiklens stk. 3 er restitutionen »0 EUR«, medmindre der er markedsforstyrrelser efter art. 219 eller art. 221. Ordningen er ikke uden praktisk betydning i tilbagesøgningssager, fordi ældre restitutionsudbetalinger stadig kan give anledning til krav – det er netop en restitutionssag om forarbejdning af rapsfrø, der ligger til grund for Folketingets Ombudsmands klassiske udtalelse om [tilbagebetaling af for meget udbetalt EF-støtte](#). Landbrugsstøtteleven forudsætter fortsat ordningen i [§ 5, stk. 1](#) om betaling for administrationen af eksportrestitutionsordningen.

Licenser, toldkontingenter og handelsnormer. Import- og eksportlicenser samt toldkontingenter administreres af styrelsen og er beskrevet i [vejledningen om import eller eksport af landbrugsprodukter](#), hvoraf fremgår, at der i dag er licenspligt ved import af ris, landbrugsethanol og hamp med lavt indhold af euforiserende stoffer, mens der ikke længere er licenspligt ved eksport. Bekendtgørelsens § 1 henlægger tilsvarende »udstedelse af licenser og forudfastsættelsesattester ved ind- og udførsel« til styrelsen.

Mælkekvoter. Kvoteordningen er ophævet, men efterspillet er fortsat retligt relevant. I **C-46/18** fastslog EU-Domstolen, at konstateringen af, at en national opkrævningsregel er uforenelig med kvoteforordningen, ikke fritager producenterne for selve tillægsafgiften, og at medlemsstaterne kun kan anvende de udtømmende opregnede objektive kriterier ved prioriteret tilbagebetaling af for meget opkrævet afgift; princippet om berettiget forventning var ikke til hinder for en fornyet beregning over for de producenter, der ikke havde betalt. Nationalt lever kvoteadministrationens infrastruktur videre i [bekendtgørelsen om godkendelse af opkøber af råmælk § 4](#), der kræver, at første opkøbere er godkendt af styrelsen.

Krise- og markedsforstyrrelsesforanstaltninger. [Artikel 219](#) giver Kommissionen beføjelse til ved delegerede retsakter at træffe de foranstaltninger, der er nødvendige for at håndtere truende markedsforstyrrelser, herunder midlertidige frivillige produktionsnedsættelsesordninger ved overforsyning. [Artikel 220](#) hjemler ekstraordinære støtteforanstaltninger ved dyresygdomme, planteskadegørere og manglende forbrugertillid, med EU-medfinansiering på 50 % – for oksekød, mælk, svinekød og fåre-/gedekød dog 60 % ved mund- og klovesyge – og kun efter anmodning fra den berørte medlemsstat. Overvågningen understøttes af EU-markedsobservatorierne, jf. [artikel 222 b](#). Det er netop denne type frivillige foranstaltninger, som [§ 1, stk. 2](#) blev indsat for at kunne gennemføre i Danmark.

Skoleordningen. [Artikel 22](#) fastlægger målgruppen for skolefrugt- og skolemælksordningen som børn indskrevet i børnehaver, førskoleinstitutioner og uddannelsesinstitutioner på primær- eller sekundærtrin.

Producentorganisationer. Anerkendelse af producentorganisationer sker efter forordningens artikel 152, jf. [bekendtgørelse om tilskud til producentorganisationer m.v. under markedsordningen for frugt og grønt § 4](#). Nævnspraksis på dette instrument er sparsom, men findes: i [24/01517](#) ophævede Miljø- og Fødevarerklagenævnet og hjemviste en afgørelse om delvist afslag på en projektændring vedrørende frikøb af leasingaftaler under driftsprogrammet, med henvisning til begrundelseskravene i forvaltningslovens §§ 22 og 24, og i [25/05164](#) behandlede nævnet på ny afslag på tilskud til frikøb af leaset materiel under markedsordningen for frugt og grønt.

LOV

[Forordning \(EU\) nr. 1308/2013 § 11](#)

[Forordning \(EU\) nr. 1308/2013 § 196, stk. 3](#)

[Forordning \(EU\) nr. 1308/2013 § 219, stk. 1](#)

[Forordning \(EU\) nr. 1308/2013 § 220, stk. 1](#)

[Landbrugsstøtteleven § 1, stk. 2](#)

[Landbrugsstøtteleven § 5, stk. 1](#)

PRAKSIS

EU-Domstolen · Nationale opkrævningsregler for mælkekvoter og prioriterede kategorier for tilbagebetaling af tillægsafgift

11.09.2019

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på tilskud til frikøb af leasingaftaler under markedsordningen for frugt og grønt

05.11.2025

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afgørelse om tilskud til producentorganisationer - Frikøb af leasingaftaler

15.01.2025

§ 3 **Betalingsorgan, koordineringsorgan og certificeringsorgan efter forordning (EU) 2021/2116**

Forordning (EU) 2021/2116 afløste med virkning fra CAP-perioden 2023-2027 den tidligere finansforvaltningsforordning (EU) nr. 1306/2013 og fastlægger den institutionelle arkitektur, som al dansk udbetaling af EGFL- og ELFUL-midler hviler på.

Den kompetente myndighed. Efter [artikel 8](#) skal hver medlemsstat udpege en kompetent myndighed »på ministerielt plan«, som ved formel retsakt udsteder, undersøger og trækker godkendelsen af betalingsorganet tilbage, udpeger koordineringsorgan og certificeringsorgan og straks underretter Kommissionen om enhver godkendelse og tilbagetrækning. Kompetencen til at akkreditere ligger altså i departementet, ikke i styrelsen selv.

Betalingsorganet. [Artikel 9, stk. 1](#) definerer betalingsorganer som de instanser, der er ansvarlige for forvaltning og kontrol af udgifterne; alle opgaver bortset fra selve betalingen kan uddelegeres. Godkendelsesnormen i [artikel 9, stk. 2](#) er central for enhver prøvelse af forvaltningens indretning:

Medlemsstaterne godkender som betalingsorganer instanser eller organer, der har en administrativ organisation og et internt kontrolsystem, der giver tilstrækkelig sikkerhed for, at betalingerne er lovlige og formelt rigtige og behørigt dokumenterede.

Antallet af betalingsorganer er stærkt begrænset: højst ét på nationalt plan (eller ét pr. region), og der må efter 7. december 2021 som hovedregel ikke godkendes nye. Et betalingsorgan, der i tre år ikke har forvaltet EGFL- eller ELFUL-udgifter, skal have godkendelsen trukket tilbage, og opfylder organet ikke længere minimumsbetingelserne, skal medlemsstaten – på eget initiativ eller efter anmodning fra Kommissionen – trække godkendelsen tilbage, medmindre manglerne udbedres inden for en frist fastsat af den kompetente myndighed, jf. [artikel 9, stk. 4](#).

Den ansvarlige for betalingsorganet skal efter [artikel 9, stk. 3](#) senest den 15. februar hvert år sende Kommissionen årsregnskaber, den årlige præstationsrapport, en årlig oversigt over revisionsberetninger og kontroller samt en forvaltningserklæring.

Koordineringsorganet skal efter [artikel 10](#) udpeges, når en medlemsstat har mere end ét betalingsorgan, og har til opgave at samle indberetninger til Kommissionen, forelægge den årlige præstationsrapport, koordinere afhjælpning af mangler af fælles art og »fremme og, hvor det er muligt, sikre harmoniseret anvendelse af EU-reglerne«.

Certificeringsorganet – i ældre dansk sprogbrug attesteringsorganet – er efter [artikel 12](#) et offentligt eller privat revisionsorgan udpeget for mindst tre år, som afgiver udtalelse efter internationalt anerkendte revisionsstandarder om, hvorvidt regnskaberne giver et retvisende billede, forvaltningssystemet fungerer korrekt, præstationsrapporteringen er korrekt, og udgifterne bl.a. under markedsordningen er lovlige og formelt rigtige. Organet skal efter [artikel 12, stk. 3](#) fungere uafhængigt af både betalingsorganet, koordineringsorganet og den kompetente myndighed, der har godkendt betalingsorganet.

Den danske gennemførelse. Rollen som udbetalende organ har hidtil været fastslået direkte i [bekendtgørelse om Landbrugsstyrelsens opgaver og beføjelser § 1](#): »Styrelsen er det udbetalende organ i Danmark for så vidt angår midler fra Den Europæiske Garantifond for Landbruget (EGFL) og Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL).« [§ 2](#) opregner opgaverne, herunder administration af EU's støtteordninger med udbetaling, overvågning og kontrol, mens [§ 3](#) tillægger styrelsen både regelfastsættelse, afgørelseskompetence, forberedelse af sager for Miljø- og Fødevareklagenævnet og notifikation over for Kommissionen. Ved oprettelsen af Ministeriet for Grøn Trepert i 2024 blev hovedparten af Landbrugsstyrelsens medarbejdere overført til den nyoprettede Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, som derved

varetager betalingsorganfunktionen; ressortændringen ændrer ikke ved de EU-retlige akkrediteringskrav, der knytter sig til organet, ikke til dets navn.

LOV

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 8](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 9, stk. 1-5](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 10](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 12](#)

§ 4 Regnskabsafslutning, præstationsafstemning og finansielle korrektioner mod medlemsstaten

Kommissionens kontrol med medlemsstaternes forvaltning af EGFL og ELFUL sker ad tre spor, som forordning (EU) 2021/2116 holder skarpt adskilt.

Den årlige finansielle regnskabsafslutning efter [artikel 53](#) sker inden den 31. maj i året efter budgetåret og angår alene, om de forelagte årsregnskaber er »fuldstændige, nøjagtige og pålidelige«. Afgørelsen berører udtrykkeligt ikke indholdet af senere retsakter efter artikel 55.

Den årlige præstationsafstemning efter [artikel 54](#) er nyskabelsen i 2021-reformen: hvis de anmeldte udgifter ikke har et tilsvarende output som rapporteret i den årlige præstationsrapport, nedsætter Kommissionen EU-finansieringen med forskellen. Medlemsstaten skal have mindst 30 dage til at fremsætte bemærkninger og begrunde forskellene.

Den efterprøvende regnskabsafslutning efter [artikel 55](#) er det egentlige korrektionsinstrument. Konstaterer Kommissionen, at udgifter ikke er afholdt i overensstemmelse med EU-retten, fastsætter den ved gennemførelsesretsakt de beløb, der skal udelukkes fra EU-finansiering. For interventionerne under CAP-planen gælder en væsentlig begrænsning:

Hvad angår de typer interventioner, der er omhandlet i forordning (EU) 2021/2115, anvendes udelukkelsen fra EU-finansiering ... kun i tilfælde af alvorlige mangler i den korrekte funktion af medlemsstaternes forvaltningssystemer.

Derimod finder korrektionen ikke anvendelse på »tilfælde af manglende opfyldelse af de støtteberettigelsesbetingelser, der gælder for individuelle støttemodtagere«. Beløbet ansættes efter manglernes alvor og den økonomiske skade for Unionen, jf. [artikel 55, stk. 2](#), og medlemsstaten har adgang til en forligsprocedure for et forligsorgan med en frist på fire måneder, jf. [artikel 55, stk. 3](#). Den praktisk vigtigste værnsregel er 24-måneders-reglen i [artikel 55, stk. 4](#): finansiering afvises ikke for udgifter afholdt mere end 24 måneder før Kommissionens skriftlige meddelelse af sine undersøgelsesresultater. Undtagelserne i [artikel 55, stk. 5](#) omfatter bl.a. statsstøttesager efter TEUF art. 108, stk. 2, og traktatbrudssager efter TEUF art. 258.

Fra korrektion til national tilbagesøgning. Kommissionens revisioner slår igennem i konkrete danske sager. I 20/13430 var det netop »en revision fra EU-Kommissionen«, der i april 2020 fik Landbrugsstyrelsen til at indhente supplerende oplysninger om, hvorvidt ansøgere til betalingsrettigheder fra den nationale reserve reelt opfyldte kravet om ikke at have udøvet landbrugsaktivitet i fem år forud; resultatet blev inddragelse af rettighederne og tilbagebetaling af grundbetaling og grøn støtte for 2015-2019, som nævnet stadfæstede.

De beløb, medlemsstaten inddriver, føres efter [artikel 56, stk. 1](#) tilbage til betalingsorganet som formålsbestemte indtægter til EGFL for den måned, hvor de faktisk modtages. Medlemsstaten kan efter [artikel 56, stk. 2](#) pålægge betalingsorganet at modregne udestående gæld i fremtidige betalinger, og efter [artikel 56, stk. 3](#)

tilbageholde 20 % af de inddrevne beløb som fast godtgørelse for inddrivelsesomkostninger – dog ikke, når den manglende overholdelse kan tilskrives medlemsstatens egne myndigheder. Rammeforordningen om CAP-planerne, [forordning \(EU\) 2021/2115](#), og forenklingsændringerne i [forordning \(EU\) 2024/1468](#) – der bl.a. indførte fritagelser fra kontrol og sanktioner og lempede adgangen til at revidere de strategiske planer – udgør sammen med 2021/2116 det gældende regelsæt.

LOV

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 53](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 54](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 55, stk. 1-5](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 56, stk. 1-3](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte

03.05.2022

Medlemsstatens EU-retlige pligt til at tilbagesøge uretmæssigt udbetalt støtte

§ 5

Tilbagesøgningspligten er ikke en national opfindelse, men en EU-retlig forpligtelse med to selvstændige retsgrundlag.

Det ene er [artikel 59 i forordning \(EU\) 2021/2116](#), hvorefter medlemsstaterne skal vedtage alle love og administrative bestemmelser og træffe alle øvrige foranstaltninger, der er nødvendige for at sikre en effektiv beskyttelse af Unionens finansielle interesser. Bestemmelsen opregner i [stk. 1](#) bl.a. kontrol af lovlighed og formel rigtighed, effektiv forebyggelse af svig, opdagelse og korrektion af uregelmæssigheder, sanktioner der er effektive, proportionale og afskrækkende, samt – i litra e – »inddrivelse af uretmæssige betalinger med renter og om nødvendigt anlæggelse af retlige procedurer i den forbindelse, herunder i tilfælde af uregelmæssigheder i den i artikel 1, stk. 2, i forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95 anvendte betydning«.

Det andet er selve PIF-forordningen. [Artikel 1, stk. 2, i forordning \(EF, Euratom\) nr. 2988/95](#) definerer en uregelmæssighed som enhver overtrædelse af en EU-bestemmelse, der kan tilskrives en økonomisk beslutningstagers handling eller undladelse, og som skader eller kunne skade Unionens budget. [Artikel 4](#) knytter retsfølgen hertil:

Enhver uregelmæssighed medfører i almindelighed tilbagekaldelse af den uberettiget opnåede fordel: ved forpligtelse til at betale de skyldige beløb eller tilbagebetale de uberettiget oppebårne beløb ...

Af [artikel 4, stk. 4](#) følger, at foranstaltningerne »ikke betragtes som sanktioner« – en sondring med betydelige konsekvenser, jf. afsnittet om proportionalitet nedenfor. Efter [artikel 4, stk. 3](#) medfører handlinger, der bevisligt har til formål at opnå en fordel i modstrid med reglernes sigte ved kunstigt at skabe forudsætningerne herfor, at fordelene ikke indrømmes eller tilbagekaldes. Netop dén omgængelsesnorm var på spil i [24/10718](#), hvor Miljø- og Fødevareklagenævnet ophævede en afgørelse om omgåelse af grøn støtte, fordi beviset for kunstig opdeling af bedriften var utilstrækkeligt – omgængelsesreglen kræver altså et konkret bevisgrundlag og kan ikke bæres af en formodning.

Dansk praksis anvender pligten konsekvent. I [22/05988](#) og den parallelle sag [22/06338](#) fandt nævnet, at styrelsen var berettiget til at tilbagekalde den begunstigende afgørelse, fordi der forelå udtrykkelig hjemmel hertil i gennemførelsesforordningen, og pålagde tilbagebetaling for hele perioden 2015-2019, da klageren ikke var »aktiv landbruger« i 2015. Tilsvarende blev i [20/13430](#) uretmæssigt tildelte betalingsrettigheder tilbageført til den nationale reserve.

EU-Domstolen har trukket rækkevidden skarpt op. I **C-273/15** blev fuld tilbagebetaling af landbrugsstøtte anset for retsfølgen af manglende årlig ansøgning efter udskiftning af et flerårigt miljøtilsagn. I **C-116/20** (Avio Lucos) fastslog Domstolen, at medlemsstaterne inden for proportionalitetsprincippets rammer kan kræve dokumentation for brugsretten til arealet som betingelse for støtte, og at nationale regler om retskraft ikke må afskære prøvelsen af EU-konformiteten i en efterfølgende tilbagesøgningssag. Og i **C-768/23 P** tog Domstolen stilling til tilbagesøgning af EU-midler fra en selskabsadministrator ved uregelmæssigheder i et udbud – en påmindelse om, at kredsen af ansvarlige ikke nødvendigvis er begrænset til den formelle støttemodtager. At uregelmæssighedsbegrebet ikke er ubegrænset, viser **C-743/18**, hvor Domstolen tog stilling til, om manglende målopfyldelse som følge af tredjemands insolvens overhovedet udgør en »uregelmæssighed«, og **C-288/21** om grænsen mellem systemiske uregelmæssigheder og kontraktretligt ansvar i EU-støtteprogrammer.

Ombudsmanden har for dansk rets vedkommende formuleret risikofordelingen i tilbagesøgningssager på et område med store og hurtige udbetalinger:

På et sagsområde som det omhandlede, hvor der er tale om udbetaling af meget store beløb (fra en af EF's Landbrugsstøtteordninger) til erhvervsvirksomheder, og ordningen er tilrettelagt således, at beløbene af hensyn til modtagerne kommer til udbetaling hurtigst muligt, må udgangspunktet efter min opfattelse være, at risikoen for, at der sker en fejludbetaling, påhviler den virksomhed, som modtager beløbet. Udgangspunktet fraviges, hvis beløbet er modtaget i god tro og der er et forholdsvist klart grundlag for at pålægge myndigheden ... ansvaret for fejlen.

Ombudsmanden fandt på den baggrund ikke grundlag for at kritisere, at ministeriet og direktoratet fastholdt kravet om tilbagebetaling, jf. [Tilbagebetaling af for meget udbetalt EF-støtte](#). Renteforpligtelsen har national hjemmel i [landbrugsstøtteleven § 20, stk. 2](#), der dog betinger rentetilskrivning af, at myndigheden samtidig med tilbagebetalingskravet giver underretning om pligten til at betale rente.

LOV [Forordning \(EF, Euratom\) nr. 2988/95 § 1, stk. 2](#)

[Forordning \(EF, Euratom\) nr. 2988/95 § 4, stk. 1-4](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 59, stk. 1](#)

[Landbrugsstøtteleven § 20, stk. 2](#)

PRAKSIS	EU-Domstolen · EU-Domstolens kendelse om tilbagesøgning af EU-midler fra en selskabsadministrator ved uregelmæssigheder i udbud	11.04.2025
	EU-Domstolen · Systemiske uregelmæssigheder i EU-støtteprogrammer og grænsen mellem strafferetlig og kontraktretlig ansvar (Universität Koblenz-Landau mod EACEA)	22.12.2022
	EU-Domstolen · Landbrugsstøtte og rådgivning over arealer: Krav om dyrehold og betydningen af retskraft i sager om tilbagesøgning	07.04.2022
	EU-Domstolen · Begrebet 'uregelmæssighed' i EU-strukturfonde ved manglende målopfyldelse grundet tredjemands insolvens	01.10.2020
	EU-Domstolen · Tilbagebetaling af fuld EU-landbrugsstøtte ved manglende årlig ansøgning efter udskiftning af flerårigt miljøtilsagn	25.05.2016
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse af afgørelse om omgåelse af grøn landbrugsstøtte: Manglende bevis for kunstig opdeling af bedrifter	28.11.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse med ændring af afgørelse om inddragelse af betalingsrettigheder og tilbagebetaling af støtte	16.08.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse med ændring i genoptaget sag om inddragelse af betalingsrettigheder	08.07.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	03.05.2022

Forældelse efter forordning 2988/95 – fire år, gentagne uregelmæssigheder og forholdet til forældelsesloven

Forældelse er det spørgsmål, hvor EU-rettens fortrin over national ret slår tydeligst igennem i dansk landbrugsstøttepraksis. [Artikel 3, stk. 1, i forordning \(EF, Euratom\) nr. 2988/95](#) bestemmer:

Forældelsesfristen for retsforfølgning er fire år fra det tidspunkt, hvor den i artikel 1, stk. 1, omhandlede uregelmæssighed fandt sted. ... Hvad angår vedvarende eller gentagne uregelmæssigheder regnes forældelsesfristen fra den dag, da uregelmæssigheden er ophørt. For de flerårige programmets vedkommende løber forældelsesfristen indtil programmets endelige afslutning. Forældelsesfristen for retsforfølgning afbrydes af enhver handling fra den kompetente myndigheds side, som den pågældende gøres bekendt med, og som vedrører undersøgelse eller retsforfølgning af uregelmæssigheden. ... Forældelsen indtræder dog senest den dag, da en frist, der er dobbelt så lang som forældelsesfristen, udløber, uden at den kompetente myndighed har pålagt en sanktion.

Hertil kommer en særskilt frist på tre år for **fuldbyrdelse** af en afgørelse om administrativ sanktion, jf. [artikel 3, stk. 2](#), hvor afbrydelse og suspension følger national ret, og en adgang for medlemsstaterne til at anvende længere frister efter [stk. 3](#).

Retsgrundlag	Frist	Begyndelsestidspunkt
Forordning 2988/95 art. 3, stk. 1, 1. afsnit	4 år	Uregelmæssigheden fandt sted
Forordning 2988/95 art. 3, stk. 1, 2. afsnit	4 år	Den sidste uregelmæssighed ophørte (vedvarende/gentagne)
Forordning 2988/95 art. 3, stk. 1, 4. afsnit	8 år (absolut)	Uanset afbrydelser, medmindre sanktion er pålagt
Forordning 2988/95 art. 3, stk. 2	3 år	Afgørelsen om sanktion blev endelig
Forældelsesloven § 3, stk. 1	3 år	Anvendes kun, hvor EU-forordningen ikke regulerer forholdet

Gentagne uregelmæssigheder. Nævnet har i flere sager lagt til grund, at en række årlige udbetalinger på samme fejlagtige grundlag udgør »gentagne uregelmæssigheder«. I [20/13430](#) løb fireårsfristen fra den sidste udbetaling den 26. november 2019, og styrelsens partshøring af 22. april 2020 afbrød fristen. I [22/05988](#) genoptog nævnet en tidligere afgørelse netop, fordi det var blevet opmærksomt på en fejlagtig anvendelse af EU's forældelsesregler; ved genbehandlingen fandt nævnet, at udbetalingerne 2015-2019 udgjorde gentagne uregelmæssigheder, at fristen først løb fra den sidste udbetaling den 2. december 2019, og at kravet for støtteåret 2015 derfor – i modsætning til både styrelsens og nævnets oprindelige konklusion – ikke var forældet. Samme resultat i den parallelle sag [22/06338](#).

EU-fristen fortrænger den danske treårsfrist. I [24/06898](#) stadfæstede nævnet et tilbagebetalingskrav vedrørende tilskud til modernisering af slagtesvinestalde, idet EU-forældelsesfristen på fire år fandt anvendelse frem for forældelseslovens treårige frist. Modsat i [23/09546](#), hvor nævnet ophævede et tilbagebetalingskrav vedrørende tilskud til målrettet kvælstofregulering som forældet. Hvor kravet derimod er borgerens eget krav mod myndigheden på genudbetaling af en for stor støttenedsættelse, anvendes den nationale forældelseslov: i [21/11625](#) fandt nævnet klagerens eventuelle krav på genudbetaling forældet efter [forældelsesloven § 3, stk. 1](#), jf. §§ 2 og 23.

Otteårsgrænsen. I [23/07834](#) – en sag med et forløb fra kontrol i 2011 over byrets- og landsretsdomme til flere ændrede sanktionsår – fandt nævnet, at forfølgningen var påbegyndt i 2011, og at sanktionen blev pålagt samme år, altså inden for den absolutte forældelsesfrist på otte år; efter pålæggelsen af den første sanktion løb forældelsesfristen for forfølgning ikke videre.

EU-Domstolens fortolkning. Domstolen har udbygget systemet i en række domme. **C-378/18** (Westphal) fastslog, at begyndelsestidspunktet for den fireårige frist for tilbagebetaling af *sanktionsdelen* skal fastlægges efter art. 3, stk. 1, i forordning 2988/95 og ved vedvarende eller gentagne uregelmæssigheder svarer til den dato, hvor uregelmæssigheden ophørte; Domstolen fremhævede, at det ikke ville stemme med formålet om afskrækkende og effektive sanktioner, hvis handlinger med »tydelig retsstridig karakter« blev undergivet samme fristberegning som handlinger, der blot udløser tilbagebetaling. **C-436/15** afklarede begrebet »flerårigt program« som et tværgående begreb, der kan forekomme på alle Unionens politikområder, og at reglen om, at fristen løber indtil programmets endelige afslutning, »udelukkende [gør] det muligt at forlænge forældelsesfristen og ikke at forkorte den«. **C-447/20** og **C-374/21** angår forældelsesfristerne for henholdsvis retsforfølgning og fuldbyrdelse af afgørelser om tilbagebetaling af støtte, og **C-734/22** fastslog, at EU's forældelsesregler også finder direkte anvendelse, når landbrugsstøtten er ydet på et privatretligt grundlag. Endelig viser **C-655/22**, at nationale regler om afgørelses endelighed og om forældelse, der er udløbet før den relevante EU-retsakts ikrafttræden, ikke kan spærre for en tilbagebetaling, som en EU-forordning med tilbagevirkende kraft forudsætter.

LOV	Forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95 § 3, stk. 1-3	Forældelsesloven § 3, stk. 1
PRAKSIS	EU-Domstolen · Direkte anvendelse af EU's forældelsesregler ved tilbagebetaling af landbrugsstøtte ydet på privatretligt grundlag 08.05.2024 EU-Domstolen · Retten til tilbagebetaling af sukkerproduktionsafgifter og forholdet til nationale forældelsesregler og administrative afgørelses endelighed 14.12.2023 EU-Domstolen · Beskyttelse af EU's finansielle interesser: Forældelse og fuldbyrdelse af krav om tilbagebetaling af uretmæssig støtte 20.10.2022 EU-Domstolen · Beskyttelse af EU's finansielle interesser: Forældelsesfrister for retsforfølgning og fuldbyrdelse af afgørelser om tilbagebetaling af støtte 07.04.2022 EU-Domstolen · Forældelsesfrister for tilbagesøgning af landbrugsstøtte og sanktioner: Starttidspunktet i forhold til EU's finansielle interesser 03.10.2019 EU-Domstolen · Forældelsesfrist for uregelmæssigheder i Samhørighedsfondsprojekter: Fortolkning af 'flerårigt program' og 'endelig afslutning' (Reg. 2988/95) 14.06.2017 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af tilbagebetalingskrav for slagtesvinestald: EU-forældelsesfrist på fire år fandt anvendelse frem for dansk treårig frist 07.10.2025 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Tilbagebetaling af tilskud til målrettet kvælstofregulering - forældelse 03.06.2024 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptaget sag om landbrugsstøtte: Forældelse, sanktionsår og modregning 16.08.2023 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse med ændring af afgørelse om inddragelse af betalingsrettigheder og tilbagebetaling af støtte 16.08.2022 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse med ændring i genoptaget sag om inddragelse af betalingsrettigheder 08.07.2022 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse samt afslag på anmodning om genoptagelse af sag om støttenedsættelse 17.05.2022 Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte 03.05.2022	

§ 7 Berettiget forventning og tilbagekaldelse af begunstigende afgørelser

Berettiget forventning er på landbrugsstøtteområdet ikke blot en dansk forvaltningsretlig grundsætning om tilbagekaldelse af begunstigende forvaltningsakter, men et EU-retligt princip, som medlemsstaterne er bundet af, når de gennemfører EU-retten.

Hovedreglen: forventning viger for en klar EU-bestemmelse. I [22/05988](#) havde klageren netop gjort gældende, at den oprindelige tildeling var en begunstigende forvaltningsakt, som ikke kunne tilbagekaldes, og at han var i god tro. Nævnet afviste synspunktet: der var hjemmel til tilbagekaldelse i gennemførelsesforordningen, klageren kunne ikke påberåbe sig berettigede forventninger, da støtten var udbetalt i strid med en præcis EU-bestemmelse, og – hvilket er nævnets stående formulering – for en erhvervsrettet støtteordning påhviler der ansøgeren en skærpet pligt til at sætte sig ind i betingelserne. Samme tilgang i [22/06338](#) og i [20/13430](#), hvor klagerens anbringende om god tro ikke kunne føre til andet resultat.

Undtagelsen: myndighedens egen retsvildfarelse. Hvor fejlen ligger hos myndigheden, og retstilstanden var uafklaret, kan billedet vende. I [23/07834](#) ændrede nævnet styrelsens afgørelse, så tilbagebetalingspligten bortfaldt for differencen mellem to støttenedsættelser. Nævnet lagde vægt på, at den uretmæssige udbetaling skyldtes en retsvildfarelse hos Landbrugsstyrelsen om det korrekte sanktionsår, at retsstillingen var uklar før en afklarende EU-dom, og at styrelsen selv havde handlet på baggrund af vejledning fra Generaldirektoratet – klageren kunne derfor ikke med rimelighed forventes at have opdaget fejlen. Den samme tankegang genfindes i [18/09183](#), hvor nævnet ophævede en afgørelse om nedsættelse af landbrugsstøtte i lyset af en EU-dom og hjemviste sagen.

Kommissionsgodkendte nationale ordninger. EU-Domstolen har i [C-120/17](#) anerkendt, at princippet om berettiget forventning kan påberåbes af private, hvor en national ordning – som viste sig uforenelig med forordningen – var blevet godkendt af Kommissionen. Domstolen fastslog, at ordningen havde skabt en berettiget forventning hos arvingerne til modtagere af førtidspensioneringsstøtte, og at en senere konklusion i Kommissionens Udvalg for Udvikling af Landdistrikterne ikke bragte forventningen til ophør, fordi konklusionerne alene var rettet til medlemsstaterne, ikke offentliggjort og ikke meddelt de berørte borgere. Omvendt kan princippet ikke bruges til at fastholde en ulovlig national fordelingsregel, jf. [C-46/18](#), hvor Domstolen udtalte, at princippet ikke er til hinder for en fornyet beregning af tillægsafgiften over for de producenter, der ikke havde betalt månedligt.

Dansk domstolspraksis. Spørgsmålet blev sat på spidsen i Vestre Landsrets dom af 1. juli 2025 i [BS-55707/2022-VLR](#), hvor landsretten delvist omgjorde Fiskeristyrelsens krav om tilbagebetaling af EU-støtte over for tre partrederier. Flertallet underkendte styrelsens omgørelse af de begunstigende afgørelser under henvisning til modtagernes berettigede forventning, mens forældelsesspørgsmålet blev bedømt efter forordning 2988/95, og dissensen lagde vægt på EU-rettens ubetingede pligt til at tilbagesøge uretmæssigt udbetalt støtte. Dommen – der også angår begrundelseskravet i [forvaltningsloven § 22](#) – illustrerer den spænding, der ligger i, at national forvaltningsret og EU-rettens effektivitetskrav trækker i hver sin retning; sagen vedrører fiskeristøtte og hører i sit materielle indhold under [jagt-fiskeri-klager](#), men den EU-retlige argumentation er den samme som på landbrugsområdet.

Tilbagekaldelse forudsætter i øvrigt, at der overhovedet foreligger en gyldig kompetence. I [21/11625](#) ophævede nævnet Landbrugsstyrelsens afgørelse som ugyldig, fordi styrelsen ikke havde kompetence til at genoptage en sag, der tidligere var endeligt afgjort af klageinstansen.

LOV	Forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95 § 4, stk. 1	Forvaltningsloven § 22	
PRAKSIS	EU-Domstolen · Nationale opkrævningsregler for mælkekvoter og prioriterede kategorier for tilbagebetaling af tillægsafgift		11.09.2019
	EU-Domstolen · Arv af støtte til førtidspensionering i landbruget og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning		07.08.2018
	Landsretten · Vestre Landsret delvist omgjorde Fiskeristyrelsens krav om tilbagebetaling af EU-støtte til fiskere		01.07.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptaget sag om landbrugsstøtte: Forældelse, sanktionsår og modregning		16.08.2023
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse med ændring af afgørelse om inddragelse af betalingsrettigheder og tilbagebetaling af støtte		16.08.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse med ændring i genoptaget sag om inddragelse af betalingsrettigheder		08.07.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse samt afslag på anmodning om genoptagelse af sag om støttenedsættelse		17.05.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte		03.05.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Landbrugsstøtte nedsættes ikke: Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Landbrugsstyrelsens afgørelse om nedsættelse af landbrugsstøtte efter EU-dom		10.12.2018

§ 8 Proportionalitet som EU-retlig standard ved sanktion og tilbagebetaling

Proportionalitetsprincippet gælder på landbrugsstøtteområdet i to lag: som generelt EU-retligt princip, når medlemsstaterne udnytter et skøn, og som en positivt formuleret pligt i finansforvaltningsforordningen.

[Artikel 59, stk. 5, i forordning \(EU\) 2021/2116](#) pålægger medlemsstaterne at træffe passende forholdsregler for at sikre, at sanktioner »står i et rimeligt forhold til og gradueres efter, hvor alvorlig, omfattende, varig eller hyppig den konstaterede manglende overholdelse er«. Bestemmelsen opregner tre tilfælde, hvor der slet ikke må pålægges sanktion: force majeure eller ekstraordinære omstændigheder, fejl begået af den kompetente myndighed eller en anden myndighed, som den berørte ikke med rimelighed kunne have opdaget, og tilfælde hvor den berørte kan godtgøre ikke at være skyld i den manglende opfyldelse. Ved force majeure beholder støttemodtageren desuden retten til støtten. [Artikel 59, stk. 6](#) tillader korrektion af ansøgninger indgivet i god tro, når korrektionen sker inden varsling om kontrol på stedet eller inden afgørelsen træffes. Grundnormen findes allerede i [artikel 2, stk. 1, i forordning 2988/95](#): kontrol, foranstaltninger og sanktioner »skal være effektive, stå i et rimeligt forhold til uregelmæssigheden og have en afskrækkende virkning«, og efter [artikel 2, stk. 2](#) gælder et forbud mod tilbagevirkende sanktioner samt et princip om anvendelse af den mildeste bestemmelse.

EU-Domstolen har derimod gentagne gange fastholdt, at proportionalitet ikke er en generel adgang til at nedsætte tilbagebetalingskrav. I **C-196/22** godkendte Domstolen, at hele skovrejsningsstøtten skal tilbagebetales ved arealfravigelser over 20 %, og i **C-6/23** blev spørgsmålet om proportionalitet ved tilbagebetaling af etableringsstøtte til unge landbrugere ved en kortvarig misligholdelse prøvet. **C-443/21** angik nedsættelse af dyrevelfærdsstøtte som følge af en beregningsfejl set i lyset af beskyttelsen af Unionens finansielle interesser, og **C-350/23** de retsvirkninger, en forsinket anmeldelse af kvægflytning har for koblet støtte og administrative sanktioner. Domstolen har uden for landbrugsområdet skarpt formuleret grænsen for faste sanktioner i **C-61/23**: en ordning, der pålægger et fast beløb »for alle overtrædelser, uanset

deres art og grovhed», er uforholdsmæssig – en betragtning der har direkte overførselsværdi til graduerede sanktionsordninger under CAP.

Sondringen mellem tilbagebetaling og sanktion har også betydning for dobbeltstrafproblemet. I [SS-3374/2014-VIB](#) gjorde den tiltalte gældende, at en bøde ville være dobbelt straf, fordi styrelsen allerede havde rejst et tilbagebetalingskrav på ca. 30.000 kr. i landbrugsstøtte, hvis størrelse var fastsat efter en grovhedsvurdering. Retten afviste synspunktet:

Uanset at størrelsen af NaturErhvervstyrelsens tilbagebetalingskrav ... er fastsat ud fra en vurdering af forholdets grovhed, kan tilbagebetalingskravet ikke anses som eller sidestilles med en strafferetlig sanktion med den konsekvens, at princippet i artikel 4 i tillægsprotokol 7 til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, eller Menneskerettighedskonventionens artikel 6 eller 7, er tilsidesat.

Resultatet svarer til kvalifikationen i [forordning 2988/95 art. 4, stk. 4](#), hvorefter tilbagesøgningsforanstaltninger »ikke betragtes som sanktioner«.

De nationale kontrol- og sanktionsregler er samlet i [bekendtgørelse om kontrol og administrative sanktioner for visse tilskudsordninger under Den Europæiske Unions fælles landbrugspolitik § 1](#), der dækker både arealbaserede ordninger, miljø- og klimaordninger og de animalske koblede ordninger; de konkrete sanktionsnedsættelser og force majeure-afgørelser behandles i [landbrugsstøtte-konditionalitet-sanktioner](#).

LOV	Forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95 § 2, stk. 1, 2	
	Forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95 § 4, stk. 4	Forordning (EU) 2021/2116 § 59, stk. 5, 6
PRAKSIS	EU-Domstolen · Forsinket anmeldelse af kvægflytning til bjerggræsgange: Retsvirkninger for koblet støtte og administrative sanktioner 19.09.2024 EU-Domstolen · Proportionalitet ved tilbagebetaling af etableringsstøtte til unge landbrugere ved korterevarende misligholdelse 11.04.2024 EU-Domstolen · Skovrejsningsstøtte og proportionalitetsprincippet: Lovligheden af fuld tilbagebetaling ved arealfravigelser over 20 % 16.11.2023 EU-Domstolen · Nedsættelse af landbrugsstøtte til dyrevelfærd som følge af beregningsfejl og beskyttelse af Unionens finansielle interesser 17.11.2022 Byretten · Overtrædelse af Husdyrgødningsbekendtgørelsen: Manglende Jordprøver og For Høj Dyreenhedsudbringning 23.03.2015	

§ 9 Sanktionsårets betydning – når en EU-dom ændrer dansk praksis med tilbagevirkende kraft

Et særligt instruktivt eksempel på, hvordan EU-Domstolens fortolkning slår ned i konkret dansk forvaltning, er spørgsmålet om, hvilket støtteår en nedsættelse for manglende overholdelse af krydsoverensstemmelse skal beregnes af.

I [C-239/17](#) fastslog Domstolen, at støttenedsættelsen skal beregnes ud fra støtten for det år, hvor overtrædelsen fandt sted – ikke det år, hvor myndigheden blev bekendt med den. [C-361/19](#) bekræftede sondringen mellem overtrædelsesåret og konstateringsåret ved beregningen af nedsættelser.

De danske myndigheder havde i en årrække administreret efter det modsatte udgangspunkt, og dommene udløste en kaskade af genoptagelser. I [18/09183](#) ophævede Miljø- og Fødevarerklagenævnet en afgørelse om nedsættelse af støtte i en genoptaget krydsoverensstemmelsessag efter EU-dommen og hjemviste sagen til

fornyset behandling i Landbrugsstyrelsen. I [23/07834](#) fremgår hele forløbet: en kontrol i 2011 førte til en afgørelse om 20 % nedsættelse for 2007, som i 2013 blev ændret til 60 % for 2011, som efter en byretsdom i 2016 og en hjemvisning i 2018 blev til 20 % for 2011 – og som efter [C-239/17](#) i 2019 igen blev ændret til at gælde støtteåret 2007. Nævnet stadfæstede den sidste afgørelse, men lod tilbagebetalingspligten bortfalde for differencen, fordi den skyldtes styrelsens retsvildfarelse.

I [21/11625](#) var det derimod for sent: nævnet fandt, at Østre Landsrets frifindelse i den parallelle straffesag ikke kunne begrunde genoptagelse, fordi anklagemyndigheden havde ændret påstand til frifindelse, og retten havde afsagt dom uden materiel stillingtagen til de retlige spørgsmål af betydning for krydsoverensstemmelsessagen – og fordi et eventuelt krav på genudbetaling under alle omstændigheder var forældet efter forældelsesloven.

Mønstret er, at en EU-dom, der underkender national administrativ praksis, giver anledning til genoptagelse af verserende og nyligt afsluttede sager, men ikke i sig selv suspenderer forældelsen af de krav, borgeren måtte have mod myndigheden.

LOV	Forældelsesloven § 3, stk. 1	
PRAKSIS	EU-Domstolen · Beregning af nedsættelser i landbrugsstøtte ved manglende overholdelse af krydsoverensstemmelse: Året for overtrædelsen over for året for konstateringen	27.01.2021
	EU-Domstolen · Beregning af støttenedsættelse for overtrædelse af krydsoverensstemmelseskrav i landbruget	25.07.2018
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptaget sag om landbrugsstøtte: Forældelse, sanktionsår og modregning	16.08.2023
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse samt afslag på anmodning om genoptagelse af sag om støttenedsættelse	17.05.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Landbrugsstøtte nedsættes ikke: Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Landbrugsstyrelsens afgørelse om nedsættelse af landbrugsstøtte efter EU-dom	10.12.2018

EU-konform fortolkning, nationale gennemførelsesforanstaltninger og grænsen for det nationale skøn

Fordi forordninger efter TEUF [artikel 288](#) gælder umiddelbart, gengiver de danske bekendtgørelser kun forordningsbestemmelser »af praktiske hensyn«, som det udtrykkeligt anføres i noterne til fx [grundbetalingsbekendtgørelsen](#). Spørgsmålet er derfor, hvor langt Danmark må gå i at præcisere forordningens begreber.

Retten i Randers tog stilling hertil i [BS-10717/2023-RAN](#). Sagen angik, om den danske definition af »græs og andet grøntfoder«, herunder kravet om mindst 50 % plantedække, havde hjemmel i forordningens generelle formulering om »alle urteagtige planter, der traditionelt forekommer på naturlige græsarealer«. Retten fastslog med henvisning til EU-Domstolens praksis, herunder [C-316/10](#) (Danske Svineproducenter) og [C-541/16](#) (Kommissionen mod Danmark), at medlemsstaterne kan træffe supplerende nationale foranstaltninger til en forordning, hvis de præciserer det skøn, forordningen overlader, og holder sig inden for forordningens rammer:

Efter ordlyden af artikel 2, stk. 1, litra c, i forordning nr. 1120/2009 er der overladt medlemsstaterne et skøn til at træffe gennemførelsesforanstaltninger. Gennemførelsesforanstaltningen ... præciserer forståelsen af bestemmelsen i forordningen og holder sig derfor inden for det skøn, der er overladt medlemsstaterne. Gennemførelsesforanstaltningen har herefter hjemmel i forordningen.

Retten godkendte samtidig kontrol ved ortofotos med henvisning til, at EU-Domstolen i **C-485/12** har fastslået, at myndighederne ikke er forpligtet til fysisk kontrol, når ortofotos ikke giver anledning til tvivl, og fandt, at inddragelsen af 12 uudnyttede betalingsrettigheder var en automatisk følge af, at rettighederne ikke var aktiveret i to på hinanden følgende år.

Den samme balance genfindes i EU-Domstolens praksis. **C-116/20** (Avio Lucos) accepterede både et nationalt dokumentationskrav for brugsretten til arealet og et nationalt gyldighedskrav om, at koncessionshaveren til et kommunalt græsningsareal er dyreopdrætter, men understregede, at skønnet er underlagt begrænsninger:

Medlemsstaternes udøvelse af deres skøn vedrørende de beviser, der skal fremlægges til støtte for en støtteansøgning, er underlagt visse begrænsninger ... den nationale lovgivning, hvorved denne skønsmargen anvendes, skal overholde de formål, der forfølges med EU-retten på området for direkte økonomisk støtte til landbrugerne, og de almindelige EU-retlige principper, særligt proportionalitetsprincippet.

Samme dom satte grænsen for national procesautonomi: EU-retten er til hinder for en anvendelse af retskraft, der ville medføre, at en urigtig EU-retlig vurdering gentages i hver efterfølgende afgørelse om samme retsforhold uden mulighed for korrektion. Tilsvarende viser **C-677/19**, at nationale præklusions- og forældelsesfrister skal overholde både effektivitetsprincippet og ækvivalensprincippet – en frist på ca. ét år var ikke i sig selv i strid med effektivitetsprincippet, men var i strid med ækvivalensprincippet, fordi EU-retlige krav blev behandlet mindre gunstigt end tilsvarende nationale krav, jf. pligten til loyalt samarbejde i **TEU artikel 4, stk. 3**.

LOV	Landbrugsstøtteleven § 1, stk. 1	
PRAKSIS	EU-Domstolen · Landbrugsstøtte og rådighed over arealer: Krav om dyrehold og betydningen af retskraft i sager om tilbagesøgning	07.04.2022
	EU-Domstolen · Præklusionsfrister for tilbagebetaling af EU-stridige afgifter: Forholdet mellem effektivitets- og ækvivalensprincippet	14.10.2020
	Byretten · Landbrugsstyrelsens underkendelse af støtteberettigede arealer og inddragelse af betalingsrettigheder fundet lovlig	19.03.2024

§ 11 Præjudiciel forelæggelse og intensiteten af den danske domstolsprøvelse

Adgangen til præjudiciel forelæggelse efter **TEUF artikel 267** er den kanal, hvorigennem fortolkningen af CAP-forordningerne sikres ensartet. Højesteret har i en række afgørelser fastlagt, hvornår forelæggelse er påkrævet.

Udgangspunktet er, at forelæggelse ikke sker, når der ikke foreligger rimelig tvivl. I **Sag 176/2013** formulerede Højesteret det som sin »foreløbige vurdering«, at der ikke forelå »en sådan rimelig tvivl om forståelsen af den relevante EU-ret, at der er grundlag for at forelægge spørgsmål for EU-Domstolen«. I **Sag 53/2012** udsatte Højesteret stillingtagen til hovedforhandlingen, fordi fortolkningsspørgsmålet havde »en meget nær sammenhæng med vurderingen af det danske retsgrundlag og administrationen heraf« – en betragtning, der er direkte anvendelig på landbrugsstøttesager, hvor tvisten ofte angår samspillet mellem forordningen og den danske bekendtgørelse.

Begrundelseskravet ved afslag på forelæggelse er behandlet i **BS-18/2022-HJR**, hvor Højesteret med henvisning til EU-Domstolens dom i **C-561/19** (Consorzio Italian Management) fastslog, at en national domstol i sidste instans skal begrunde et afslag ved at henvise til, at spørgsmålet ikke er relevant, at fortolkningen er støttet på

Domstolens praksis, eller at fortolkningen fremgår med en sådan klarhed, at der ikke er plads til rimelig tvivl. Samme dom er tillige den centrale danske afgørelse om statens EU-retlige erstatningsansvar: ansvar forudsætter en »tilstrækkelig kvalificeret overtrædelse«, dvs. at medlemsstaten åbenbart og groft har overskredet sine skønsebeføjelser – en tærskel, der sjældent nås, når retstilstanden var uafklaret.

Selve prøvelsens intensitet følger [grundloven § 63](#). Højesteret har i [BS-43/2001-HJR](#) fastslået, at et anbringende om, at en afgørelse er båret af usaglige hensyn, er omfattet af den prøvelsesret, der tilkommer domstolene i medfør af grundlovens § 63, stk. 1, og »må forudsætte en prøvelse i realiteten« – en afvisning af sagen er derfor ikke tilstrækkelig. Kombinationen af grundlovens § 63 og EU-rettens krav om effektiv domstolsbeskyttelse indebærer, at domstolene ved prøvelse af betalingsorganets afgørelser både efterprøver den retlige subsumption under forordningen, hjemmelsgrundlaget for eventuelle nationale præciseringer og proportionaliteten af de trufne foranstaltninger, jf. [BS-10717/2023-RAN-](#). Nærmere om forelæggelsespraksis i [præjudicielle-forelæggelser-eu-domstolen](#) og om forrangsspørgsmålet i [eu-rettens-forrang-og-direkte-virkning](#).

LOV	Grundloven § 63	
PRAKSIS	Højesteret · Højesterets dom i sag om erstatningsansvar for indførelse og opkrævning af arbejdsmarkedsbidrag (ambi) i strid med EU-retten	24.11.2023
	Højesteret · Afvisning af præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen om dansk fraflytterbeskatning af aktieavancer	15.04.2016
	Højesteret · Afvisning af præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen om beregning af registreringsafgift på brugte biler	09.10.2012
	Højesteret · Højesteretsdom om domstolsprøvelse af enrumsanbringelse	12.10.2001
	Byretten · Landbrugsstyrelsens underkendelse af støtteberettigede arealer og inddragelse af betalingsrettigheder fundet lovlig	19.03.2024

Klageadgang: Miljø- og Fødevarerklagenævnet som administrativ klageinstans

Klagevejen er entydigt fastlagt i [landbrugsstøtteleven § 22 b, stk. 1](#): afgørelser truffet efter loven eller regler udstedt i medfør heraf påklages til Miljø- og Fødevarerklagenævnet og »kan dermed ikke indbringes for anden administrativ myndighed«. Klagen indgives efter [stk. 2](#) skriftligt til den myndighed, der har truffet afgørelsen, som – hvis den vil fastholde afgørelsen – skal videresende klagen som udgangspunkt inden tre uger, ledsaget af afgørelsen, sagens akter og en udtalelse. Ministeren kan efter [§ 22, stk. 2](#) fastsætte regler om klageadgangen ved delegation, herunder om afskæring af klage og om genoptagelse.

Nævnets praksis afgrænser klageadgangen på tre måder.

Afgørelsesbegrebet. I [19/03710](#) afviste nævnet at realitetsbehandle en klage, fordi klageren udtrykkeligt havde accepteret selve afslaget og alene klagede over styrelsens oplysning om, at den ville gennemgå tidligere års ansøgninger; oplysningen udgjorde ikke en afgørelse efter [§ 22 b, stk. 1](#). I [23/07834](#) afviste nævnet tilsvarende at behandle klagepunkter om lovligheden af styrelsens modregning, da en meddelelse om modregning er faktisk forvaltningsvirksomhed og ikke en afgørelse i forvaltningsretlig forstand.

Kompetenceafgrænsningen. I [32023](#) afviste nævnet at behandle et klagepunkt om tilbageførsel af betalingsrettigheder, fordi den påklagede afgørelse alene angik grundbetaling; rettighedsspørgsmålet var afgjort

ved en særskilt senere afgørelse. Og i [21/11625](#) ophævede nævnet en styrelsesafgørelse som ugyldig, fordi kompetencen til at genoptage lå hos klageinstansen, ikke hos førsteinstansen.

Ansvarsfordelingen mellem ansøger og myndighed. Nævnet lægger konsekvent til grund, at det er ansøgerens ansvar at indgive en korrekt ansøgning og holde sig orienteret om støttebetingelserne, jf. [18/01257](#), [18/01478](#) (it-problemer ved indsendelsen kunne ikke ændre, at klageren ikke rådede over betalingsrettigheder ved fristerne) og [20/03216](#), hvor en tastefejl ikke var en »indlysende fejl«, fordi den ikke uden videre kunne påvises ved en materiel kontrol. Tilsvarende i [18/01318](#), hvor lang sagsbehandlingstid ikke kunne føre til et andet resultat, da udbetalingen skete inden for forordningens tidsfrister.

Omvendt stiller nævnet reelle krav til styrelsens sagsbehandling. I [24/01517](#) blev en afgørelse ophævet og hjemvist under henvisning til begrundelseskraevne i forvaltningslovens §§ 22 og 24, og i [20/13430](#) lagde nævnet udtrykkeligt vægt på, at klageren var blevet partshørt efter [forvaltningsloven § 19, stk. 1](#). Ombudsmanden har tilsvarende kritiseret en klageinstans på ministerområdet for ikke at have foretaget den prøvelse, den efter lovgrundlaget var forpligtet til, jf. [Ophævelse af landbrugspligt](#).

Nævnets afgørelser er endelige i administrativ henseende; herefter står alene domstolsprøvelse efter grundlovens § 63, som det skete i [BS-10717/2023-RAN](#), hvor både Landbrugsstyrelsen og Miljø- og Fødevarerklagenævnet var sagsøgt.

LOV	Forvaltningsloven § 19, stk. 1	Forvaltningsloven § 24	Landbrugsstøtteleven § 22, stk. 2
	Landbrugsstøtteleven § 22b, stk. 1, 2		
PRAKSIS	Byretten · Landbrugsstyrelsens underkendelse af støtteberettigede arealer og inddragelse af betalingsrettigheder fundet lovlig		19.03.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afgørelse om tilskud til producentorganisationer - Frikøb af leasingaftaler		15.01.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Genoptaget sag om landbrugsstøtte: Forældelse, sanktionsår og modregning		16.08.2023
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse om ophævelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse samt afslag på anmodning om genoptagelse af sag om støttenedsættelse		17.05.2022
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte		03.05.2022
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af nedsættelse af grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder grundet manglende støtteberettigelse		01.12.2020
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse om inddragelse af overskydende betalingsrettigheder		01.05.2020
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afvisning af klage over Landbrugsstyrelsens afslag på grundbetalingsordning og grøn støtte		28.05.2019
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på grundbetaling og grøn støtte 2016 som følge af manglende rådighed over betalingsrettigheder		19.02.2019
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder som følge af arealkrav		05.02.2019
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse om grundbetaling og grøn støtte		28.06.2018

Svigsbekæmpelse: OLAF, PIF og den strafferetlige forfølgning i Danmark

§ 13

Beskyttelsen af Unionens finansielle interesser har en strafferetlig side, som griber ind i landbrugsstøtteforvaltningen. [Artikel 59, stk. 1, litra b og c, i forordning \(EU\) 2021/2116](#) pålægger medlemsstaterne at sikre effektiv forebyggelse af svig »særlig på områder med et højere risikoniveau« samt forebyggelse, opdagelse og korrektion af uregelmæssigheder og svig. Kommissionen stiller efter [artikel 59, stk. 2](#) et dataminingværktøj til rådighed for medlemsstaterne til risikovurdering af projekter, støttemodtagere, kontrahenter og kontrakter, som også kan anvendes til at undgå omgåelse af reglerne.

I dansk administrativ praksis er svigsbegrebet formuleret ensartet på tværs af tilskudsvejledningerne, fx i [vejledningen om tilskud til pleje af græs- og naturarealer](#):

Svig defineres i denne sammenhæng som en forsætlig handling, der påvirker retten til støtte eller omfanget af støtte. Det kan være ukorrekte erklæringer eller dokumenter, tilsidesættelse af en oplysningspligt eller anvendelse af midler eller investeringer til andet formål, end de var bevilget til. Omgåelse, herunder når ansøger kunstigt opdeler sin virksomhed for at opfylde betingelserne til tilskud, betragtes også som svig.

Den strafferetlige kanalisering følger [Rigsadvokatmeddelelsen om visiteringsordning for EU-svigssager](#), der udtrykkeligt omfatter svig med indtægter eller udgifter under Landbrugsfonden og fastslår, at vedkommende ministerium, styrelse eller Kommissionens svigsbekæmpelsesenhed sender anmeldelse om eventuelt strafbart forhold til statsadvokaten for særlig økonomisk kriminalitet, når sagen har internationale aspekter, berører flere politikredse eller i øvrigt er principiel.

Materielt henføres grovere tilfælde under straffelovens overbygningsbestemmelser. [Rigsadvokatmeddelelsen om formueforbrydelser](#) fastslår, at [straffeloven § 289](#) anvendes ved overtrædelse af særlig grov karakter af bl.a. tilskudslovgivningen eller af [§ 289 a](#), at bestemmelsen kun finder anvendelse, hvis der i den pågældende lovgivning er henvist til § 289, og at grænsen efter retspraksis som udgangspunkt går ved unddragelser på 500.000 kr. eller derover, idet andre grove omstændigheder kan bringe bestemmelsen i anvendelse ved mindre beløb. [Straffeloven § 289 a](#) rammer efter sin ordlyd netop urigtige oplysninger til brug for afgørelser om udbetaling eller tilbagebetaling af tilskud eller støtte fra danske myndigheder eller EU-institutioner. På bekendtgørelsesniveau findes bødehjælmen i [landbrugsstøtteleven § 24](#).

Den strafferetlige og den administrative spor kan forløbe parallelt, men er retligt adskilte: tilbagesøgning er ikke straf, jf. [SS-3374/2014-VIB](#), og en frifindelse i straffesagen indebærer ikke uden videre, at den administrative afgørelse skal genoptages, jf. [21/11625](#), hvor frifindelsen skyldtes anklagemyndighedens ændrede påstand uden materiel stillingtagen. Omvendt viser [23/07834](#), at en byretsdom, der frifinder for en del af forholdene, kan udløse hjemvisning af den administrative sanktion for netop de forhold.

LOV	Forordning (EU) 2021/2116 § 59, stk. 1, 2	Landbrugsstøtteleven § 24	Straffeloven § 289
	Straffeloven § 289a		
PRAKSIS	Byretten · Overtrædelse af Husdyrgødningsbekendtgørelsen: Manglende Jordprøver og For Høj Dyreenhedsudbringning		23.03.2015
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptaget sag om landbrugsstøtte: Forældelse, sanktionsår og modregning		16.08.2023
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse samt afslag på anmodning om genoptagelse af sag om støttenedsættelse		17.05.2022

§ 14 Sammenfatning: seks bærende linjer i den EU-retlige ramme

1. Loven giver hjemmel, forordningen giver indholdet. Landbrugsstøtteleven fastsætter ingen støttebetingelser. Enhver diskussion om støtteberettigelse, sanktion eller tilbagebetaling må derfor føres på grundlag af den relevante EU-forordning, og en dansk bekendtgørelse kan kun præcisere det skøn, forordningen selv overlader, jf. [BS-10717/2023-RAN](#).

2. Betalingsorganet er en EU-retlig konstruktion. Godkendelsen efter [forordning \(EU\) 2021/2116 art. 9](#) hviler på krav til intern kontrol og dokumentation, og både akkreditering, koordineringsorgan og certificeringsorgan er reguleret direkte i forordningen. Ressortomlægninger ændrer ikke kravene til organet.

3. Kommissionens korrektioner og den nationale tilbagesøgning er to sider af samme sag. Bliver en dansk forvaltningspraksis underkendt i en revision, følger konkrete tilbagesøgningssager mod støttemodtagerne, jf. [20/13430](#).

4. Forældelse afgøres af forordning 2988/95. Fireårsfristen fortrænger forældelseslovens treårsfrist, jf. [24/06898](#); ved gentagne uregelmæssigheder løber fristen fra den sidste udbetaling, jf. [22/05988](#) og [C-378/18](#); og den absolutte grænse er otte år.

5. Berettiget forventning er en snæver undtagelse – men ikke en illusion. Den viger for en klar EU-bestemmelse og for den skærpede undersøgelsespligt på erhvervsrettede ordninger, men slår igennem, når fejlen er myndighedens egen retsvildfarelse i en uafklaret retstilstand, jf. [23/07834](#), når ordningen er godkendt af Kommissionen, jf. [C-120/17](#), og – som Vestre Landsret fandt i [BS-55707/2022-VLR](#) – når styrelsen omgør begunstigende afgørelser uden tilstrækkeligt grundlag.

6. Proportionalitet gælder sanktionen, ikke nødvendigvis tilbagebetalingen. Tilbagesøgning er efter [forordning 2988/95 art. 4, stk. 4](#) ikke en sanktion, og kravet på fuld tilbagebetaling kan derfor bestå, selv hvor det føles hårdt, jf. [C-196/22](#) og [C-6/23](#). Sanktioner skal derimod gradueres, og der må slet ikke sanktioneres ved force majeure eller ved myndighedsfejl, som modtageren ikke med rimelighed kunne opdage.

For den materielle støtteberettigelse henvises til [landbrugsstøtte-direkte-betalinger](#) og [landbrugsstøtte-landdistrikt](#), og for kontrol, konditionalitet og sanktionsnedsættelser til [landbrugsstøtte-konditionalitet-sanktioner](#).

LOV [Forordning \(EF, Euratom\) nr. 2988/95 § 3, stk. 1](#)

[Forordning \(EF, Euratom\) nr. 2988/95 § 4, stk. 4](#)

[Forordning \(EU\) 2021/2116 § 9](#)

[Landbrugsstøtteleven § 1, stk. 1](#)

PRAKSIS	EU-Domstolen · Proportionalitet ved tilbagebetaling af etableringsstøtte til unge landbrugere ved korterevarende misligholdelse	11.04.2024
	EU-Domstolen · Skovrejsningsstøtte og proportionalitetsprincippet: Lovligheden af fuld tilbagebetaling ved arealfravigelser over 20 %	16.11.2023
	EU-Domstolen · Forældelsesfrister for tilbagesøgning af landbrugsstøtte og sanktioner: Starttidspunktet i forhold til EU's finansielle interesser	03.10.2019
	EU-Domstolen · Arv af støtte til førtidspensionering i landbruget og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning	07.08.2018
	Landsretten · Vestre Landsret delvist omgjorde Fiskeristyrelsens krav om tilbagebetaling af EU-støtte til fiskere	01.07.2025
	Byretten · Landbrugsstyrelsens underkendelse af støtteberettigede arealer og inddragelse af betalingsrettigheder fundet lovlig	19.03.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af tilbagebetalingskrav for slagtesvinestald: EU-forældelsesfrist på fire år fandt anvendelse frem for dansk treårig frist	07.10.2025

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Genoptaget sag om landbrugsstøtte: Forældelse, sanktionsår og modregning	16.08.2023
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse med ændring i genoptaget sag om inddragelse af betalingsrettigheder	08.07.2022
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	03.05.2022

REFERENCE Lovgrundlag 7 paragraffer

Forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95 § 3 stk. 1	Forordning (EU) 2021/2116 § 9 stk. 2
Landbrugsstøtteloven § 1 stk. 1, 2	Landbrugsstøtteloven § 4
Landbrugsstøtteloven § 20 stk. 2	Landbrugsstøtteloven § 22b stk. 1
Landbrugsstøtteloven § 24	

MATERIALE Citerede afgørelser 44 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS	4
24.11.2023 Højesterets dom i sag om erstatningsansvar for indførelse og opkrævning af arbejdsmarkedsbidrag (ambi) i strid med EU-retten	3355-5221
15.04.2016 Afvisning af præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen om dansk fraflytterbeskatning af aktieavancer	176-2013
09.10.2012 Afvisning af præjudiciel forelæggelse for EU-Domstolen om beregning af registreringsafgift på brugte biler	53-2012
12.10.2001 Højesteretsdom om domstolsprøvelse af enrumsanbringelse	4990-6010
EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL	20
11.04.2025 EU-Domstolens kendelse om tilbagesøgning af EU-midler fra en selskabsadministrator ved uregelmæssigheder i udbud	C768/23 P
19.09.2024 Forsinket anmeldelse af kvægflytning til bjerggræsgange: Retsvirkninger for koblet støtte og administrative sanktioner	C-350/23
08.05.2024 Direkte anvendelse af EU's forældelsesregler ved tilbagebetaling af landbrugsstøtte ydet på privatretligt grundlag	C-734/22
11.04.2024 Proportionalitet ved tilbagebetaling af etableringsstøtte til unge landbrugere ved korterevarende misligholdelse	C-6/23
14.12.2023 Retten til tilbagebetaling af sukkerproduktionsafgifter og forholdet til nationale forældelsesregler og administrative afgørelses endelighed	C-655/22
16.11.2023 Skovrejsningsstøtte og proportionalitetsprincippet: Lovligheden af fuld tilbagebetaling ved arealfravigelser over 20 %	C-196/22

22.12.2022	Systemiske uregelmæssigheder i EU-støtteprogrammer og grænsen mellem strafferetlig og kontraktretlig ansvar (Universität Koblenz-Landau mod EACEA)	C-288/21
17.11.2022	Nedsættelse af landbrugsstøtte til dyrevelfærd som følge af beregningsfejl og beskyttelse af Unionens finansielle interesser	C-443/21
20.10.2022	Beskyttelse af EU's finansielle interesser: Forældelse og fuldbyrdelse af krav om tilbagebetaling af uretmæssig støtte	C-374/21
07.04.2022	Landbrugsstøtte og rådighed over arealer: Krav om dyrehold og betydningen af retskraft i sager om tilbagesøgning	C-116/20
07.04.2022	Beskyttelse af EU's finansielle interesser: Forældelsesfrister for retsforfølgning og fuldbyrdelse af afgørelser om tilbagebetaling af støtte	C-447/20
27.01.2021	Beregning af nedsættelser i landbrugsstøtte ved manglende overholdelse af krydsoverensstemmelse: Året for overtrædelsen over for året for konstateringen	C-361/19
14.10.2020	Præklausionsfrister for tilbagebetaling af EU-stridige afgifter: Forholdet mellem effektivitets- og ækvivalensprincippet	C-677/19
01.10.2020	Begrebet 'uregelmæssighed' i EU-strukturfonde ved manglende målopfyldelse grundet tredjemands insolvens	C-743/18
03.10.2019	Forældelsesfrister for tilbagesøgning af landbrugsstøtte og sanktioner: Starttidspunktet i forhold til EU's finansielle interesser	C-378/18
11.09.2019	Nationale opkrævningsregler for mælkekvoter og prioriterede kategorier for tilbagebetaling af tillægsafgift	C-46/18
07.08.2018	Arv af støtte til førtidspensionering i landbruget og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning	C-120/17
25.07.2018	Beregning af støttenedsættelse for overtrædelse af krydsoverensstemmelseskrav i landbruget	C-239/17
14.06.2017	Forældelsesfrist for uregelmæssigheder i Samhørighedsfondsprojekter: Fortolkning af 'flerårigt program' og 'endelig afslutning' (Reg. 2988/95)	C-436/15
25.05.2016	Tilbagebetaling af fuld EU-landbrugsstøtte ved manglende årlig ansøgning efter udskiftning af flerårigt miljøtilsagn	C-273/15
LANDSRET TEN · ANKEINSTANS		1
01.07.2025	Vestre Landsret delvist omgjorde Fiskeristyrelsens krav om tilbagebetaling af EU-støtte til fiskere	9923-11610
BYRET TEN · FØRSTE INSTANS		2
19.03.2024	Landbrugsstyrelsens underkendelse af støtteberettigede arealer og inddragelse af betalingsrettigheder fundet lovlig	6759-8123
23.03.2015	Overtrædelse af Husdyrgødningsbekendtgørelsen: Manglende Jordprøver og For Høj Dyreenhedsudbringning	6978-8374
MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		17

28.11.2025	Ophævelse af afgørelse om omgåelse af grøn landbrugsstøtte: Manglende bevis for kunstig opdeling af bedrifter	24/10718
05.11.2025	Afslag på tilskud til frikøb af leasingaftaler under markedsordningen for frugt og grønt	25/05164
07.10.2025	Stadfæstelse af tilbagebetalingskrav for slagtesvinestald: EU-forældelsesfrist på fire år fandt anvendelse frem for dansk treårig frist	24/06898
15.01.2025	Afgørelse om tilskud til producentorganisationer - Frikøb af leasingaftaler	24/01517
03.06.2024	Tilbagebetaling af tilskud til målrettet kvælstofregulering - forældelse	23/09546
16.08.2023	Genoptaget sag om landbrugsstøtte: Forældelse, sanktionsår og modregning	23/07834
16.08.2022	Stadfæstelse med ændring af afgørelse om inddragelse af betalingsrettigheder og tilbagebetaling af støtte	22/06338
08.07.2022	Stadfæstelse med ændring i genoptaget sag om inddragelse af betalingsrettigheder	22/05988
17.05.2022	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse samt afslag på anmodning om genoptagelse af sag om støttenedsættelse	21/11625
03.05.2022	Klage over inddragelse af betalingsrettigheder og krav om tilbagebetaling af landbrugsstøtte	20/13430
01.12.2020	Stadfæstelse af nedsættelse af grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder grundet manglende støtteberettigelse	18/01318 (32118)
01.05.2020	Stadfæstelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse om inddragelse af overskydende betalingsrettigheder	20/03216
28.05.2019	Afvisning af klage over Landbrugsstyrelsens afslag på grundbetalingsordning og grøn støtte	19/03710
19.02.2019	Afslag på grundbetaling og grøn støtte 2016 som følge af manglende rådighed over betalingsrettigheder	18/01478 (32531)
05.02.2019	Afslag på grundbetaling og inddragelse af betalingsrettigheder som følge af arealkrav	18/01257 (tidl. 31970)
10.12.2018	Landbrugsstøtte nedsættes ikke: Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver Landbrugsstyrelsens afgørelse om nedsættelse af landbrugsstøtte efter EU-dom	18/09183
28.06.2018	Stadfæstelse af Landbrugsstyrelsens afgørelse om grundbetaling og grøn støtte	32023

05

PRAKSISOVERSIGT · LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over fødevarekriminalitet og straffesager efter fødevareloven

Bøde- og fængselssager efter fødevarelovens § 60 – udmåling, kumulation og kontrolbesøgets lovlighed

Version 2 · Opdateret 3. sep. 2026 · 35 afgørelser · 2008–2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Fødevarelovens straffespor hviler på § 60, hvor udgangspunktet er bøde, men hvor straffen kan stige til fængsel i indtil 2 år ved forsætlige eller groft uagtsomme overtrædelser, der har forvoldt sundhedsfare eller givet økonomisk fordel. Bødeniveauet er i vidt omfang fastlagt i forarbejderne – vejledende normalbøder fra ca. 1.000 kr. til 40.000 kr., der halveres for små og fordobles for store virksomheder – men domstolene fastholder, at strafudmålingen i sidste ende beror på en konkret vurdering. Praksis viser tre gennemgående stridspunkter: om bøder for flere forhold skal sammenlægges ved absolut kumulation eller fastsættes efter straffelovens § 88, hvornår gentagne overtrædelser udløser rettighedsfrakendelse eller virksomhedsskarpantene, og om Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse kan bruges som bevis i en straffesag. Højesteret har med **AM2024.09.03H** afklaret det sidste spørgsmål til myndighedens fordel, mens Københavns Byret i 2025 afviste anklagemyndighedens principale påstand om absolut kumulation.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Fødevarelovens § 60, stk. 1, er en ren bødebestemmelse; fængsel indtil 2 år forudsætter efter stk. 2 både forsæt eller grov uagtsomhed OG enten sundhedsskade/fare herfor eller opnået eller tilsigtet økonomisk fordel.
- 02** Efter de oprindelige forarbejder skal faren for sundheden ikke have været konkret til stede – det er tilstrækkeligt, at gerningsmanden har fremkaldt en potentiel risiko for fødevaresikkerheden, fx ved at hindre eller vanskeliggøre myndighedernes arbejde.
- 03** De vejledende normalbødestørrelser stammer fra forarbejderne til lov nr. 1549 af 20. december 2006 og ligger typisk mellem 1.000 kr. og 20.000 kr.; manglende efterkommelse af påbud eller forbud efter § 52, stk. 1, takseres til 20.000 kr.
- 04** Bøden halveres for små virksomheder, forhøjes med 50 % for mellemstore og fordobles for store virksomheder, jf. omsætningskriteriet i § 60, stk. 5.

- 05** Efter § 60, stk. 6, fordobles normalbøden for virksomheder med anmærkninger ved mindst tre af de seneste fire kontrolbesøg, når der foreligger særlige omstændigheder – dårlig regelefterlevelse i mindst 12 måneder eller en grov overtrædelse som falsk sporbarhedsdokumentation eller forsætlig forfalskning.
- 06** Kriteriet om anmærkninger ved tre af fire kontrolbesøg kan efter forarbejderne ikke anvendes over for slagterier og andre virksomheder med daglig kontrol.
- 07** Fødevareloven indeholder ingen bestemmelse om absolut kumulation; Københavns Byret fastslog i 2-29615/2023, at bøder for flere forhold derfor fastsættes som en fælles straf efter straffelovens § 88.
- 08** Højesteret har i AM2022.12.15H og AM2025.05.27H bekræftet, at absolut kumulation kræver særlig lovhjemmel, og at nært sammenhængende overtrædelser ellers bedømmes efter modereret kumulation.
- 09** Forsætlig eller groft uagtsom overtrædelse er efter forarbejderne fra 2010 i sig selv en skærpende omstændighed, der kan hæve den administrative bøde med 50 %.
- 10** Kontrolbesøg efter fødevarelovens § 53 kan gennemføres uden retskendelse, og bevismateriale herfra kan anvendes i en straffesag, når besøget er sagligt begrundet i tilsynsopgaven og ikke har strafforfølgning som primært formål – også når der foreligger mistanke om strafbart forhold.
- 11** Foto- og videodokumentation optaget under et administrativt kontrolbesøg er et sagligt led i sagsbehandlingen og kan indgå som bevis i den efterfølgende straffesag.
- 12** Gentagne og væsentlige overtrædelser af fødevarelovgivningen kan begrunde rettighedsfrakendelse, selv om et enkelt kontrolbesøg i perioden ikke gav anmærkninger.
- 13** Et administrativt bødeforlæg efter fødevarelovens § 61 er et strafferetligt tilbud, ikke en forvaltningsafgørelse, og kan derfor ikke påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet.
- 14** Markedsføring af fødevarer, der er farlige efter fødevareforordningens artikel 14, kan straffes efter national ret, selv om produktet lovligt sælges i andre EU-lande, når området ikke er harmoniseret.
- 15** Anmeldelse af et produkt til Fødevarestyrelsen udgør ikke en godkendelse og fritager ikke den professionelle erhvervsdrivende for uagtsomhedsansvar.
- 16** Juridiske personer kan pålægges strafansvar efter straffelovens 5. kapitel, jf. fødevarelovens § 60, stk. 4, og bødeniveauet fastsættes da under hensyn til virksomhedens størrelse – i mangel af oplysninger herom lægges den mindste virksomhedskategori til grund.

Straffehjemlen i fødevarelovens § 60 og det tosporede sanktionssystem

§ 1

Fødevareloven bygger på et tosporet håndhævelsessystem. Det administrative spor omfatter indskærpelser, påbud, forbud, autorisationsfratagelse og virksomhedskarantæne efter [fødevarelovens § 52](#), [§ 52 a](#) og [§ 52 b](#), og

disse afgørelser prøves af Miljø- og Fødevareklagenævnet efter § 58 a, stk. 1 – det behandles i den selvstændige oversigt [fødevareklager](#). Denne oversigt dækker det strafferetlige spor.

Den centrale straffebestemmelse er [fødevarelovens § 60](#). Efter stk. 1 straffes med bøde den, der

- markedsfører fødevarer i strid med vildledningsforbuddet i [§ 14, stk. 1](#),
- undlader at efterkomme afgørelser truffet efter [§ 52, stk. 1](#), [§ 52 a](#), [§ 52 b, stk. 1 eller 2](#) eller [§ 59, stk. 1](#),
- undlader at give tilsynsmyndighederne adgang efter [§ 53](#),
- undlader at give oplysninger eller yde bistand efter [§ 54, stk. 1 og 4](#), eller
- undlader at udtage prøver efter [§ 54, stk. 3](#).

Strafferammen skærpes i [§ 60, stk. 2](#), hvorefter straffen kan stige til fængsel i indtil 2 år, hvis overtrædelsen er begået med forsæt eller grov uagtsomhed, og der ved overtrædelsen enten er forvoldt skade på sundheden eller fremkaldt fare herfor, eller er opnået eller tilsigtet opnået en økonomisk fordel for den pågældende selv eller andre. Begge betingelser skal være opfyldt.

Lovforarbejderne til den oprindelige fødevarelov præciserer, at farekravet ikke er strengt:

Det skal i den forbindelse understreges, at den i nr. 1 nævnte fare for sundheden ikke nødvendigvis skal have været konkret til stede i den enkelte sag. Det vil være tilstrækkeligt, at den ansvarlige gennem sine handlinger eller undladelser har fremkaldt en potentiel risiko for fødevaresikkerheden bl.a. ved at hindre eller vanskeliggøre fødevaremyndighedernes arbejde.

I praksis anvendes fængselsrammen dog yderst sjældent. Langt hovedparten af de sager, der føres for domstolene, angår bødestraf efter stk. 1 eller efter straffebestemmelser fastsat administrativt i medfør af [§ 60, stk. 3](#). Den vigtigste af disse er [bekendtgørelsen om straffebestemmelser for overtrædelse af visse forordninger om fødevarehygiejne](#), hvis [§ 1](#) og [§ 2](#) strafbelægger overtrædelser af henholdsvis [hygiejneforordningen 852/2004](#) og [forordning 853/2004 om animalske fødevarer](#), og hvis [§ 8](#) gentager fængselsrammen på 2 år under samme betingelser som lovens [§ 60, stk. 2](#).

Typisk sanktioneres de konkrete gerningsindhold via hygiejne- og mærkningsbekendtgørelserne. I [2-29615/2023](#) blev tiltalte således dømt efter [hygiejnebekendtgørelsens § 44, stk. 1](#) (kølekrav), [mærkningsbekendtgørelsens § 25, stk. 4](#) (dansk fødevareinformation) og [fødevarekontrolbekendtgørelsens § 26, stk. 1](#) (synlig kontrolrapport).

LOV

[Fødevareloven § 14, stk. 1](#)[Fødevareloven § 52, stk. 1](#)[Fødevareloven § 52b, stk. 1](#)[Fødevareloven § 53, stk. 1](#)[Fødevareloven § 54, stk. 1, 3](#)[Fødevareloven § 60, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS

Byretten · Bøde til butiksejer for gentagne overtrædelser af kølekrav og manglende dansk mærkning samt usynlig smiley-rapport

19.03.2025

De vejledende normalbødestørrelser og deres forankring i § 2 forarbejderne

Fødevareområdet har ingen bødetabel i selve loven. Niveauet fastlægges derimod i lovforarbejderne, og domstolene tager udtrykkeligt afsæt heri.

Udmålingskriterierne i § 60, stk. 5-7: omsætning, berigelse og dårlig regelefterlevelse

Fødevarelovens § 60, stk. 5 pålægger retten ud over straffelovens almindelige regler at tage hensyn til, om overtrædelsen har fremkaldt fare for fødevarer sikkerheden eller er begået som led i en systematisk, forsætlig eller groft uagtksom overtrædelse af fødevarelovgivningen, samt til den tilsigtede eller opnåede berigelse og virksomhedens omsætning.

Omsætningskriteriet blev indført efter konkurrenceretlig model, og formålet fremgår klart af de oprindelige forarbejder:

Herved undgås, at den store virksomhed med de traditionelle bødestørrelser betragter bødesanktioner som almindelige driftsomkostninger. Forslaget omfatter alle virksomheder, uanset om de er selskabsejede eller enkeltmandsejede, idet de skadelige følger af overtrædelsen er uafhængig af ejerforhold.

Forarbejderne understreger samtidig, at det ikke er meningen at overføre konkurrencerettens bødeniveau til fødevareområdet, og at der alene skal tages hensyn til omsætningen i den virksomhed, der har begået overtrædelsen – ikke til en eventuel koncernomsætning.

Den praktiske omregning fremgår af forarbejderne til [LOV nr 465 af 14/05/2018](#):

Det bemærkes, at der ved udmåling af den konkrete størrelse af bøden, også i disse tilfælde skal tages højde for virksomhedens størrelse, hvilket bl.a. indebærer, at bøden skal halveres for små virksomheder, forhøjes med 50 % for mellemstore virksomheder og fordobles for store virksomheder, jf. fødevarelovens § 60, stk. 5, jf. Folketingstidende 2008-09, tillæg A, side 1884.

At virksomhedsstørrelsen er en reel udmålingsfaktor ses i **S-850-15**, hvor Østre Landsret fastholdt en bøde på 40.000 kr. til et selskab for markedsføring af farlige kosttilskud og udtrykkeligt bemærkede, at bødeniveauet var fastsat under forudsætning af, at virksomheden var lille, idet der ikke forelå konkrete oplysninger om størrelse eller omsætning. Fraværet af oplysninger om omsætning falder altså ud til den tiltaltes fordel.

Ved samme 2018-lov blev der indsat et nyt [§ 60, stk. 6](#), hvorefter det i almindelighed skal indgå som en skærpende omstændighed, at virksomheden har fået anmærkninger ved mindst tre af de seneste fire foregående kontrolbesøg, hvis der foreligger særlige omstændigheder med hensyn til varigheden eller alvoren af overtrædelserne. Forarbejderne definerer begreberne præcist:

Ved særlige omstændigheder med hensyn til varighed eller alvor af overtrædelser af fødevarelovgivningen forstås, at virksomheden enten har været i kategorien virksomhed med dårlig regelefterlevelse i mindst 12 måneder og har fortsat den dårlige regelefterlevelse i denne periode, eller - hvis der ikke er forløbet 12 måneder - har begået en grov overtrædelse som fx fabrikation af falsk sporbarhedsdokumentation eller forsætlig forfalskning af fødevarer.

"Anmærkning" omfatter efter de almindelige bemærkninger indskærpelse, påbud, forbud, bødeforlæg eller politianmeldelse. Retsvirkningen er en fordobling: normalbøden på 20.000 kr. for manglende efterkommelse af påbud eller forbud bliver til 40.000 kr.

Bestemmelsen har dog en vigtig indbygget begrænsning:

Det skal dog bemærkes, at den foreslåede bestemmelse ikke bør kunne anvendes over for slagterier og andre virksomheder, som er underlagt meget hyppig, herunder daglig kontrol. Disse virksomheder er på grund af en hyppig kontrol underlagt meget intensiv overvågning fra tilsynsmyndighederne.

Endelig indsatte LOV nr 721 af 08/06/2018 et § 60, stk. 7, hvorefter det i almindelighed er en skærpende omstændighed, at overtrædelsen har fremkaldt nærliggende fare for spredning, herunder indslæbning, af de alvorlige indberetningspligtige smitsomme sygdomme hos klovbærende dyr. Bestemmelsen blev indført som led i indsatsen mod afrikansk svinepest og med det erklærede formål at sikre Danmarks veterinære stade og fastholde eksportmulighederne.

LOV

Fødevareloven § 60, stk. 5-7

PRAKSIS

Landsretten · Bødestraf for markedsføring af kosttilskud med Tribulus Terrestris og Withania Somnifera i strid med fødevareforordningen

25.02.2016

Absolut kumulation eller fælles straf? Københavns Byrets afvisning i 2-29615/2023

Det mest omdiskuterede udmålingsspørgsmål på området er, hvordan bøden fastsættes, når en virksomhed tiltales for mange forhold på én gang. Fødevarestyrelsen og anklagemyndigheden har traditionelt lagt et princip om absolut kumulation til grund, dvs. simpel sammenlægning af normalbøden for hvert forhold.

Det spørgsmål blev sat på spidsen i 2-29615/2023. Tiltalte drev en delikatesseforretning og var tiltalt for ti forhold begået i løbet af 2023: seks tilfælde af letfordærlige varer opbevaret ved 9,9-13,1 °C mod det tilladte maksimum på 5 °C, tre tilfælde af importerede varer markedsført uden obligatorisk dansk fødevareinformation, og ét forhold om en kontrolrapport ophængt bag en foliering i butiksvinduet, så smileyen ikke kunne læses udefra. Tiltalte havde tidligere betalt bøder for tilsvarende forhold i 2021 og 2022.

Anklagemyndigheden nedlagde en dobbelt påstand:

Påstandstype	Beløb
Principal (absolut kumulation)	67.000 kr.
Subsidiær (almindelige principper)	36.375 kr.

Retten gennemgik lovens historie og forarbejder og konstaterede:

Der ses ikke i fødevareloven at være bestemt, at bøder efter loven eller efter de i nærværende sag relevante bekendtgørelser skal sammenlægges efter princippet om absolut kumulation.

Og videre:

Herefter finder retten, at der ikke at være grundlag for at fravige straffelovens almindelige princip om straffastsættelsen som anført i straffelovens § 88.

Straffen blev derfor fastsat efter straffelovens § 88 til en samlet bøde på 36.375 kr. – den subsidiære påstand – uden forvandlingsstraf, jf. straffelovens § 54, stk. 3. Retten lagde ved udmålingen vægt på forholdenes karakter, grovhed og gentagelsesvirkning, herunder tiltaltes tidligere bødeforelæg.

Afgørelsen ligger på linje med Højesterets generelle særlovspraksis. I **AM2022.12.15H** om tre samtidige overtrædelser af taxilovgivningen under én kørsel udtalte Højesteret:

I tilfælde, hvor der foreligger flere overtrædelser af taxilovgivningen til samtidig pådømmelse, må det i overensstemmelse med de almindelige regler for straffens fastsættelse og efter forarbejderne til taxiloven bero på en konkret vurdering, om den samlede bødestraf bør fastsættes ved sammenlægning af bødetaksten for hver enkelt overtrædelse eller under anvendelse af princippet om modereret kumulation, jf. straffelovens § 88.

Højesteret nedsatte bøden fra 54.000 kr. til 40.000 kr., fordi overtrædelserne var begået under én kørsel og havde nær sammenhæng. Samme linje følges i **AM2025.05.27H**, hvor Højesteret fastslog, at fællesstraffen skal fastsættes efter modereret kumulation, netop fordi færdselsloven ikke indeholder en særlig bestemmelse om absolut kumulation af fængselsstraffe – og i **Sag 190/2015** om flere samtidige nulgrænseovertrædelser.

Modsætningsvis viser **Sag 73/2025**, at absolut kumulation kan gennemføres, når lovgiver har hjemlet det, men at også dén hjemmel typisk indeholder en fravigelsesventil: Højesteret tog udgangspunkt i 117×6.000 kr. = 702.000 kr. for manglende udlevering af takografdata, men nedsatte til ca. halvdelen med henvisning til [færdselslovens § 118 a, stk. 4](#), hvorefter absolut kumulation kan fraviges, når en kumuleret bøde i sig selv ikke forekommer rimelig henset til forseelsens karakter.

Konsekvensen for fødevareområdet: da fødevareloven ikke indeholder en tilsvarende kumulationsbestemmelse, er udgangspunktet en fælles straf efter straffelovens § 88, og anklagemyndighedens sammenlagte normalbøder fungerer som et loft snarere end som et resultat.

LOV	Færdselsloven § 118a, stk. 4	Straffeloven § 54, stk. 3	Straffeloven § 88
PRAKSIS			
	Højesteret · Godskørsel uden tilladelse og takografbøde – rette ansvarssubjekt og EU-Domstolens Prefettura-doms rækkevidde (Sag 73/2025)		26.06.2026
	Højesteret · Højesteret fastsætter straf for fjerdegangstilfælde af spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden til 50 dages fængsel efter modereret kumulation		27.05.2025
	Højesteret · Højesterets nedsættelse af bøde for ulovlig taxikørsel gennem anvendelse af modereret kumulation		15.12.2022
	Højesteret · Principper for udmåling af straf og førerretsfrakendelse ved flere samtidige overtrædelser af nulgrænsen for euforiserende stoffer		16.12.2015
	Byretten · Bøde til butiksejer for gentagne overtrædelser af kølekrav og manglende dansk mærkning samt usynlig smiley-rapport		19.03.2025

§ 5 Vildledning efter § 14 og markedsføring af farlige fødevarer

[Fødevarelovens § 14, stk. 1](#) forbyder, at reklamer, mærkning og præsentation af fødevarer – herunder form, fremtræden, indpakning, arrangement og de omgivelser, hvori varerne udstilles – vildleder eller er egnet til at vildlede. Efter [stk. 2](#) finder bestemmelsen dog kun anvendelse i tilfælde, der ikke er omfattet af [artikel 16 i fødevarereforordningen](#).

Denne subsidiaritet er udtrykkeligt tilsigtet. Lovforarbejderne til § 14 forklarer forholdet:

Den foreslåede bestemmelse har ligesom i § 19, stk. 1, i den gældende fødevarelov et videre anvendelsesområde end art. 16 i fødevareforordningen, idet den omfatter vildledning i alle handelsled. Dette er en videreførelse af den gældende retstilstand. Det præciseres i stk. 2, at bestemmelsen er et supplement til fødevareforordningens art. 16 og ikke skal anvendes på det område, som dækkes af denne bestemmelse.

Den praktiske konsekvens er, at vildledning over for forbrugere som hovedregel forfølges direkte via EU-reglerne – [artikel 16 i forordning 178/2002](#) og [artikel 7 i fødevareinformationsforordningen 1169/2011](#) – mens § 14 udfylder de resterende handelsled. Fødevarestyrelsen anvender i overvejende grad det administrative spor her; **21/02333** om vildledende markedsføring af en tilskudsblanding og **18/01419** om frygtfremkaldende anprisninger af et jerntilskud blev begge afgjort med indskærpelser, der efterfølgende blev stadfæstet af Miljø- og Fødevareklagenævnet.

Med hensyn til farlige fødevarer er den ledende strafferetlige afgørelse **S-850-15**. Et selskab havde fra juli 2008 markedsført ni kosttilskudsprodukter med Tribulus terrestris og Withania somnifera, som DTU Fødevareinstituttet havde klassificeret som uacceptable. Selskabet gjorde gældende, at produkterne lovligt sælges i bl.a. Italien, og at princippet om varernes frie bevægelighed derfor måtte tillade markedsføring i Danmark. Østre Landsret afviste dette:

Landsretten lægger vægt på den omfattende og begrundede gennemgang, som DTU Fødevareinstituttet har foretaget som videnskabelig sagkyndig for fødevaremyndighederne, og finder det herefter som byretten godt gjort, at det tiltalte selskab fra juli 2008 har markedsført kosttilskudsprodukter, der var farlige i fødevareforordningens forstand, som i øvrigt anført i tiltalen, og at selskabet, der efter direktørens oplysninger må anses for professionelt erhvervsdrivende på området, har handlet uagtsomt.

To elementer er af principiel betydning. For det første: når området ikke er harmoniseret, foretages sikkerhedsvurderingen efter national ret, jf. [artikel 14, stk. 9, i forordning 178/2002](#), og det er derfor uden betydning, at produktet lovligt forhandles i en anden medlemsstat. Landsretten afviste af samme grund at forelægge spørgsmål for EU-Domstolen. For det andet: en anmeldelse af produktet til myndighederne medfører kun registrering i en database, ikke en godkendelse eller sikkerhedsvurdering – den professionelle erhvervsdrivende, der kendte Drogelisten, handlede derfor uagtsomt. Bøden blev fastsat til 40.000 kr., og den lange sagsbehandlingstid hos fødevaremyndighederne og anklagemyndigheden kunne efter en samlet vurdering ikke begrunde nedsættelse.

Samme materielle linje ses i den administrative praksis, hvor forbud mod tilsætning af 150 mg alfa-liponsyre (- **18/01797**) og mod hyaluronsyre fra mikroorganismer (**20/11836**) blev stadfæstet netop med den begrundelse, at området ikke er harmoniseret, og at lovlig markedsføring i andre EU-lande derfor ikke indskrænker danske myndigheders kompetence.

LOV [Fødevareloven § 14, stk. 1, 2](#)

PRAKSIS	Landsretten · Bødestraf for markedsføring af kosttilskud med Tribulus Terrestris og Withania Somnifera i strid med fødevareforordningen	25.02.2016
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om vildledende markedsføring af tilskudsblanding	15.03.2021
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af forbud mod markedsføring af kosttilskud med hyaluronsyre	27.01.2021
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af forbud mod tilsætning af 150 mg alfa-liponsyre til kosttilskud	09.09.2020

Rettighedsfrakendelse, virksomhedskarantæne og rådgiverpåbud ved gentagne overtrædelser

§ 6

Ved siden af bøden råder systemet over indgreb, der rammer selve retten til at drive fødevarevirksomhed. Praksis viser en klar gradbøjning efter mønsterets varighed og systematik.

Rettighedsfrakendelse ved domstolene. Det ledende eksempel er sagsparret **SS-2777/2008-FRB** og **SS-2528/2008-OLR**, der angår samme forretning. Byretten frifandt for anklagemyndighedens påstand om 2 års frakendelse med den begrundelse, at "det ikke findes godtgjort, at der er sket en systematisk overtrædelse af lovgivningen". Anklagemyndigheden ankede, og Østre Landsret nåede modsat resultat på grundlag af den samlede tilsynshistorik siden 2005:

Tiltalte overtog forretningen i januar 2005. Ved tilsyn gennemført i forretningen den 31. marts 2005, 20. maj 2005, 20. april 2006, 10. januar 2007, 2. maj 2007, 5. november 2007 og 15. april 2008 er der i varierende omfang konstateret overtrædelser af fødevarelovgivningen, navnlig i form af opbevaring af fødevarer ved for høje temperaturer, ukorrekt mærkning, mangelfuld renholdelse og utilstrækkelig egenkontrol. [...] Som følge heraf findes tiltalte gentagne gange væsentligt at have overtrådt fødevarelovgivningen, og anklagemyndighedens påstand om rettighedsfrakendelse tages derfor i medfør af lov om næringsbreve til visse fødevarevirksomheder § 11 til følge. Den omstændighed, at tilsynet den 8. april 2008 ikke gav anledning til nogen anmærkninger, kan ikke føre til et andet resultat.

To praksispointer følger heraf: for det første afskærer et enkelt rent kontrolbesøg ikke frakendelse, når mønsteret ellers er vedvarende; for det andet blev varigheden fastsat til 1 år og ikke de påståede 2 år, fordi der ikke tidligere var sket rettighedsfrakendelse over for tiltalte.

Om gentagelsesvirkningen ved lignende overtrædelser i fødevarehandelen illustrerer **S-916-12**, hvor Østre Landsret efter anklagemyndighedens anke skærpede bøden til 56.250 kr. for manglende pantmærkning (4. gangstilfælde) samt manglende dokumentation for chokolade- og mineralvandsafgift (begge 3. gangstilfælde), og hvor frakendelsen af retten til at drive fødevareengrosvirksomhed blev udstrakt til at løbe indtil ophøret af en tidligere idømt frakendelse. Landsretten bemærkede, at forholdet begået i en periode, hvor en tidligere dom var under anke, fortsat skal betragtes som gentagelsestilfælde.

Administrativ virksomhedskarantæne efter § 52 b. Med **LOV nr 465 af 14/05/2018** fik ministeren efter **§ 52 b, stk. 1** hjemmel til at forbyde fortsat drift i indtil 6 måneder, og efter **stk. 2** til at forbyde den ansvarlige at udføre fødevareaktiviteter eller registrere/få autoriseret en ny virksomhed i tilsvarende periode. Målgruppen er præcist afgrænset i forarbejderne:

Bestemmelsen er møntet på virksomheder, som er kategoriseret som virksomheder med dårlig regelefterlevelse, dvs. virksomheder, der har fået anmærkninger ved mindst tre af de seneste fire foregående kontrolbesøg. [...] Virksomhedskarantæne vil således kunne anvendes, hvis tilsynsmyndighederne gennem tid forgæves har forsøgt at få virksomheden til at rette varigt op med andre mindre indgribende sanktionsmuligheder.

Afgørende for forholdet mellem sporene er, at karantæne og straf ikke anvendes kumulativt på samme forhold:

Selvom virksomhedskarantæne er en administrativ afgørelse, vil tilsynsmyndighederne ikke iværksætte virksomhedskarantæne, hvis det forhold, som udløser virksomhedskarantænen, samtidig politianmeldes eller sanktioneres med et administrativt bødeforlæg.

Manglende efterkommelse af karantænen er derimod selvstændigt strafbar efter [§ 60, stk. 1, nr. 2](#), og forarbejderne fastsætter niveauet: "Hvis en virksomhed ikke efterkommer afgørelsen om virksomhedskarantæne efter den foreslåede [§ 52 b, stk. 1 og 2](#), svarer dette til manglende efterkommelse af forbud efter [§ 60, stk. 1, nr. 2](#), for hvilket normalbødestørrelsen er 20.000 kr." – med fordobling til 40.000 kr., hvis kriteriet i [§ 60, stk. 6](#), er opfyldt.

Rådgiver- og uddannelsespåbud efter § 52 a giver ministeren hjemmel til at påbyde indhentelse af bistand fra en rådgiver og deltagelse i uddannelse. Straffehjemlen blev indsat med [LOV nr 110 af 26/02/2008](#), og forarbejderne til ændringen forklarer formålet kort og præcist: "Bestemmelserne strafpålægges for at sikre, at meddelte afgørelser efterkommes."

Administrative tvangsbøder. Endelig kan en virksomhed med anmærkninger ved mindst tre af de seneste fire kontrolbesøg efter [§ 52, stk. 4](#) pålægges daglige tvangsbøder, hvis den ikke efterkommer et påbud eller forbud, og der foreligger særlige omstændigheder. Justitsministeriets [vejledning om lov kvalitet](#) markerer det principielle forbehold ved denne sanktionsform: administrative tvangsbøder "kan ofte opfattes som en straf, og de er ikke omgærdet af samme retssikkerhedsgarantier som tvangsbøder pålagt af domstolene", hvorfor der kun bør gives hjemmel, når der foreligger et helt særligt behov for effektiv kontrol og håndhævelse.

LOV

[Fødevareloven § 52b, stk. 1, 2](#)[Fødevareloven § 52a](#)[Fødevareloven § 52, stk. 4](#)[Fødevareloven § 60, stk. 1](#)

PRAKSIS	Landsretten · Anklagemyndighedens anke over bødestraf og rettighedsfrakendelse for overtrædelse af afgiftslovgivning og miljølovgivning	29.08.2012
	Landsretten · Rettighedsfrakendelse for overtrædelse af fødevarelovgivningen	16.10.2008
	Byretten · Dom for overtrædelse af fødevarelovgivningen vedrørende temperatur og mærkning	22.08.2008

Kontrolbesøg uden retskendelse – Højesterets afklaring i AM2024.09.03H

§ 7

[Fødevarelovens § 53, stk. 1](#) giver tilsynsmyndigheden og særligt bemyndigede personer adgang "til enhver tid mod behørig legitimation og uden retskendelse" til offentlige og private ejendomme, lokaliteter, transportmidler, forretningsbøger og elektronisk opbevaret materiale med henblik på at tilvejebringe oplysninger til brug for løsning af opgaver efter fødevarelovgivningen. Politiet yder om nødvendigt bistand efter [stk. 2](#). Hertil kommer virksomhedens pligt efter [§ 54, stk. 1](#) til at give alle oplysninger – herunder om økonomiske og regnskabsmæssige forhold – og vederlagsfrit yde bistand ved kontrol og prøveudtagning.

Denne adgang støder mod **retssikkerhedslovens § 9** (lov om retssikkerhed ved forvaltningens anvendelse af tvangsindgreb og oplysningspligter), hvorefter tvangsindgreb over for en mistænkt som udgangspunkt alene må gennemføres efter retsplejeloens regler, medmindre indgrebet udelukkende tjener andre formål end at tilvejebringe oplysninger om det strafbare forhold.

Højesteret afklarede rækkevidden i **AM2024.09.03H**. Fødevarestyrelsen havde med politiets bistand gennemført to kontrolbesøg – det ene efter en kommunal bekymringshenvendelse, det andet efter en

anmeldelse fra Dyrenes Beskyttelse – og havde ved begge lejligheder foretaget foto- og videooptagelser. Tiltalte gjorde gældende, at besøgene reelt var ransagninger med straffefterforskning som primært formål, og at bevismaterialet derfor skulle afskæres. Højesteret afviste dette:

Højesteret finder, at retssikkerhedslovens § 9 efter sin ordlyd og forarbejder – navnlig Folketingstidende 2003-04, tillæg B, s. 2144 – må forstås således, at bestemmelsen ikke er til hinder for, at en myndighed uden retskendelse gennemfører et kontrolbesøg, hvis det er sagligt begrundet som led i udførelsen af myndighedens tilsyns- og kontrolopgaver.

Højesteret fastslog videre, at det ikke ændrer indgrebets lovlighed, at der under besøget afsløres forhold, som tillige er strafbare, når det primære formål er administrativ kontrol og eventuel påbudsudstedelse, og at foto- og videodokumentation er et sagligt led i sagsbehandlingen med henblik på at fastslå grundlaget for et påbud. Materialet kunne derfor lovligt anvendes som bevis i straffesagen, og landsrettens dom på 50 dages fængsel samt frakendelse af retten til at beskæftige sig med produktionsdyr i 2 år blev stadfæstet. Dommen er registreret i vores database i tre parallelle udgaver – se også **Sag 9/2024** og **SS-9/2024-HJR**.

Selv om sagen materielt angik dyrevelfærd, er præmissen generel for særlovstilsyn, og den er direkte overførbart til fødevarelovens § 53, hvis adgangshjemmel er formuleret bredere endnu. Justitsministeriets [vejledning om retssikkerhedsloven](#) understøtter dette ved at fremhæve, at der på kontrolområder ofte er tale om kontrol af et "øjebliksbillede", hvor formålet ville blive forspildt ved forudgående varsling.

Et beslægtet spørgsmål – selvinkrimineringsforbuddet ved uanmeldte kontrolbesøg – blev afvist i **20-0067898**, hvor Landsskatteretten fandt, at der hverken på kontroltidspunktet eller forud for afgørelsen forelå en sådan konkret mistanke om strafbare afgiftsovertrædelser, at vejledningspligten efter retssikkerhedsloven var udløst. Tærsklen er altså i praksis "konkret mistanke", ikke blot en generel formodning.

Endelig bemærkes, at manglende medvirken i sig selv er strafbar: undladelse af at give adgang efter § 53 er strafbelagt i [§ 60, stk. 1, nr. 3](#), og undladelse af at give oplysninger eller yde bistand efter § 54 i [nr. 4](#). I **20/03224** henstillede Miljø- og Fødevareklagenævnet udtrykkeligt til Fødevarestyrelsen at overveje, om en virksomheds manglende vilje til at medvirke til kontrollen – herunder nægtelse af at oplyse navn – udgjorde en overtrædelse af § 54.

LOV	Fødevareloven § 53, stk. 1, 2	Fødevareloven § 54, stk. 1	Fødevareloven § 60, stk. 1
PRAKSIS	Højesteret · Højesteret stadfæster dom for uforsvarlig behandling af dyr og godkender beviser fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse 03.09.2024 Højesteret · Højesterets stadfæstelse af dom for uforsvarlig behandling af dyr og afklaring af regler for bevisindhentelse ved administrative kontrolbesøg 03.09.2024 Landsskatteretten · Stadfæstelse af afgørelse om isafgift og dækningsafgift - Forbud mod selvinkriminering ikke tilsidesat 28.08.2023		

Administrative bødeforlæg efter § 61 og grænsen til den administrative klageprøvelse

Langt de fleste fødevareovertrædelser afgøres aldrig ved en domstol. [Fødevarelovens § 61, stk. 1](#) giver ministeren adgang til at tilkendegive, at en sag, der ikke skønnes at ville medføre højere straf end bøde, kan afgøres uden retslig forfølgning, hvis den pågældende erklærer sig skyldig og betaler den angivne bøde inden en frist. Efter

[stk. 2](#) finder retsplejelovens regler om krav til anklageskrift og om retten til ikke at udtale sig tilsvarende anvendelse, og efter [stk. 3](#) bortfalder videre forfølgning, når bøden er betalt.

Ordningens rammer er beskrevet i [vejledningen om lov kvalitet](#), der opstiller de retssikkerhedsmæssige betingelser:

Særmyndigheder bør således alene have adgang til at udstede bødeforelæg ved overtrædelse af nærmere angivne straffebestemmelser, når overtrædelserne generelt er ensartede, ukomplicerede og uden bevismæssige tvivlsspørgsmål. Endvidere bør sanktionsniveauet ligge fast.

Det er netop derfor, at forarbejdernes normalbødestørrelser er så centrale: uden et fast niveau ville en bødeforlægsordning ikke være forsvarlig. Ministeriet har selv formuleret koblingen: "I medfør af § 61, stk. 1, kan sager, som i henhold til retspraksis sanktioneres med bøde i henhold til § 60, stk. 1, eller regler fastsat i medfør af § 60, stk. 3, afgøres ved administrative bødeforlæg udstedt af Fødevarestyrelsen."

En praktisk vigtig konsekvens er, at bødeforlægget ligger uden for den administrative klageadgang. I **25/07978** havde en virksomhed modtaget et varslet bødeforlæg på 5.000 kr. for manglende egenkontrol og klagede til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Nævnet afviste at realitetsbehandle klagen:

Et bødeforlæg er et tilbud om at få afsluttet en sag om en lovovertrædelse uden at politiet og domstolene bliver inddraget. Allerede af den grund vil en varsling af et bødeforlæg ikke være en afgørelse i forvaltningsretlig forstand.

Samme afgrænsning ses i **19/05244**, hvor nævnet fastslog, at det ikke har kompetence til at behandle klager over administrative bødeforlæg, fordi disse ikke udgør afgørelser efter [§ 58 a, stk. 1](#). Virksomheden har derfor kun ét reelt valg: vedtage forlægget eller nægte det og lade sagen gå til politi, anklagemyndighed og domstol. Det er præcis den mekanisme, der producerer det tynde domsmateriale på området.

Sanktionsvalget mellem indskærpelse, påbud, forbud, bødeforlæg og politianmeldelse er beskrevet i Fødevarestyrelsens egne vejledninger. [Vejledningen om hygiejneregler for ferske fiskevarer](#) formulerer princippet:

Udgangspunktet er en indskærpelse af førstegangsovertrædelser, men dette kan fraviges ved skærpende omstændigheder, fx forsætlig handling. Kontrollen kan udstede påbud, forbud, bøde eller politianmelde forholdet.

Samme sanktioneringsprincipper henvises der til i [vejledningen om eksport af fødevarer](#) og i [vejledningen om novel foods](#), der begge henviser videre til Fødevarestyrelsens kontrolvejledning.

LOV	Fødevareloven § 58a, stk. 1	Fødevareloven § 60, stk. 1, 3	Fødevareloven § 61, stk. 1-3
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af klage over varslet bødeforlæg vedrørende egenkontrol		03.09.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af klage over Fødevarestyrelsens kontrolbesøg vedrørende rengøring		10.09.2019

Ansvarssubjektet: juridiske personer og fødevarelederens objektive

§ 9 ansvar

[Fødevarelovens § 60, stk. 4](#) fastslår, at der kan pålægges selskaber m.v. (juridiske personer) strafansvar efter reglerne i straffelovens 5. kapitel. Bestemmelsen anvendes rutinemæssigt: i **S-850-15** var det tiltalte et selskab, og bøden på 40.000 kr. blev udmålt mod selskabet under hensyn til dets – formodede – størrelse.

Ansvarsplaceringen suppleres af EU-rettens grundprincip i [artikel 17, stk. 1, i fødevareforordningen 178/2002](#), hvorefter fødevarevirksomhedslederen bærer ansvaret for, at kravene i fødevarelovgivningen overholdes. Dette ansvar er i den administrative praksis konsekvent tolket som strengt.

Det klareste udtryk findes i **18/04397**, hvor der blev påvist *Listeria monocytogenes* i tre ud af fem prøver af en løgpølse. Virksomheden gjorde gældende, at der ikke forelå procedure- eller hygiejnesvigt, og at kontamineringen sandsynligvis stammede fra det ferske råvarekød. Nævnet fastslog, at fødevarevirksomhedsledere har et objektivt ansvar for, at produkterne overholder de mikrobiologiske kriterier i [forordning 2073/2005](#), og at en overtrædelse hverken forudsætter uagtsomhed eller svigt i hygiejnen – selv om procedurene var fulgt, var de utilstrækkelige til at forhindre forureningen. Tilsvarende blev virksomhedens ansvar for at agere på kendte positive salmonellaprøver fastslået i **18/07208** og for at sikre prøveudtagning for salmonella i hakket oksekød i **24/10526**. Fødevarestyrelsens [mikrobiologivejledning](#) beskriver kriteriernes anvendelsesområde nærmere.

Ansaret rækker også ud i leverandørkæden. I **23/12926** blev det fastslået, at det er virksomhedens eget ansvar at sikre, at dens leverandører er autoriserede eller registrerede, og at kendskab til leverandørens mangeårige erfaring ikke fritager. I **20/08710** og **24/09912** blev drift uden registrering sanktioneret, uanset at virksomheden troede sig registreret. Og i sporbarhedssagerne **18/09439**, **20/00591** og **22/06966** var det gennemgående, at det er forholdene på kontroltidspunktet, der er afgørende – efterfølgende fremsendt dokumentation kan ikke reparere en manglende sporbarhed, og håndskrevne tilføjelser på elektroniske fakturaer blev afvist, fordi de ville gøre sporbarheden "illusorisk og vilkårlig".

Denne strenge ansvarsnorm er relevant for det strafferetlige spor på to måder. For det første viser den, hvad der udgør gerningsindholdet, når Fødevarestyrelsen vælger at politianmelde frem for at indskærpe. For det andet er falsk sporbarhedsdokumentation ét af de to eksempler, forarbejderne til 2018-loven udtrykkeligt nævner som en "grov overtrædelse", der udløser bødefordobling og virksomhedsskarantæne uden krav om 12 måneders forudgående dårlig regelefterlevelse – det andet eksempel er forsætlig forfalskning af fødevarer.

At forsæt kan konstateres i praksis, viser **21/04279**, hvor en producent solgte over 15.000 æg fra en besætning under offentligt tilsyn for salmonella i strid med et salgsforbud. Overtrædelsen blev vurderet som forsætlig, fordi klageren var informeret om reglerne via Fødevarestyrelsens tilsynsbrev og i hvert fald havde accepteret muligheden for, at afsætningen ville være i strid med reglerne. Sagen blev afgjort med en 20 % nedsættelse af landbrugsstøtten efter krydsoverensstemmelsesreglerne – et tredje sanktionsspor, der behandles i [landbrugsstøtte-direkte-betalinger](#) – men det samme faktum ville efter [§ 60, stk. 2](#) kunne aktivere fængselsrammen, hvis der tillige var opnået økonomisk fordel.

LOV	Fødevareloven § 60, stk. 2, 4	
PRAKSIS	Landsretten · Bødestraf for markedsføring af kosttilskud med Tribulus Terrestris og Withania Somnifera i strid med fødevareforordningen	25.02.2016
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse om mikrobiologiske kriterier for salmonella i hakket oksekød	20.01.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af sanktioner mod uregistreret fødevarevirksomhed for manglende sporbarhed og overtrædelse af registreringspligt	06.01.2025

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende modtagelse af fødevarer fra ikke-registreret virksomhed	30.11.2023
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af Fødevarestyrelsens afgørelse om beslaglæggelse af fødevarer grundet manglende sporbarhed	31.08.2022
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af nedsættelse af landbrugsstøtte grundet overtrædelse af krydsoverensstemmelseskrav ved salg af æg fra salmonella-mistænkt besætning	21.12.2021
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende manglende registrering af fødevarevirksomhed	30.09.2020
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse i sag om sporbarhedsdokumentation i Aarhus Kommune	20.03.2020
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse om manglende sporbarhed i fødevarevirksomhed	03.06.2019
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende overholdelse af mikrobiologiske kriterier for fødevarer	17.01.2019
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende Listeria i løgpølse	28.11.2018

Grænsefladen til den administrative kontrol – hvornår bliver en anmærkning til en straffesag

§ 10

For at forstå strafudmålingen på fødevareområdet er det nødvendigt at kende det administrative underlag, der producerer sagerne. Det er ikke enhver overtrædelse, der ender som straffesag, og gentagelsesvirkningen i [§ 60, stk. 6](#) beregnes netop på grundlag af den administrative anmærkningshistorik.

Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis viser, hvor lav tærsklen for en anmærkning er. Brune belægninger på lamellerne i en nyindkøbt isterningemaskine (**20/12640**), skimmellignende vækst på hylderne i en ostekøler (**21/05164**), rust og afskalning på køleskabshylder samt en revnet gummiliste (**22/10450**), fedt- og kødrester på en bensav og et transportbånd (**21/06583**) og for korte tænger ved en buffet (**23/11286**) er alle blevet stadfæstet som ikke-bagatelagtige overtrædelser af [hygiejneforordningen 852/2004](#). Det gennemgående kriterium er, om forholdet kan være opstået under dagens produktion – hvis ikke, foreligger en overtrædelse.

Tre principper går igen i nævnets praksis og har direkte betydning for straffesagernes bevisbedømmelse:

- **Øjebliksbilledet er afgørende.** Det er forholdene på kontroltidspunktet, der bedømmes. Efterfølgende udbedring, bestilling af nye reservedele eller fotos taget efter besøget kan ikke afkræfte konstateringen.
- **Fotodokumentation vejer tungt.** Nævnet lægger konsekvent den tilsynsførendes detaljerede beskrivelse og fotodokumentation til grund, og der kræves væsentlige holdepunkter for at tilsidesætte Fødevarestyrelsens faglige vurdering.
- **Tidligere ren kontrol er uden betydning.** At virksomheden har haft elitesmiley i flere år, eller at samme udstyr blev kontrolleret uden anmærkninger en uge tidligere, ændrer ikke bedømmelsen.

De samme tre principper gik igen i **2-29615/2023**, hvor Københavns Byret lagde de tilsynsførendes forklaringer til grund og fandt det bevist, at kontrolrapporten på grund af sin placering bag en vinduesfoliering ikke opfyldte kravene til synlighed og læsbarhed.

Overgangen fra administrativ reaktion til straffesag sker typisk, når mindre indgribende midler har vist sig utilstrækkelige. Det er præcis den logik, forarbejderne til virksomhedskarantænen udtrykker – karantæne kan anvendes, "hvis tilsynsmyndighederne gennem tid forgæves har forsøgt at få virksomheden til at rette varigt op med andre mindre indgribende sanktionsmuligheder" – og den samme trappe genkendes

i **SS-2528/2008-OLR**, hvor politianmeldelsen først blev indgivet, efter at et forudgående salgsforbud var konstateret overtrådt.

Bemærk endelig, at klageprøvelsen af Fødevarestyrelsens indskærper, påbud, forbud, autorisationsafgørelser og smileyordningens offentliggørelse hører under [fødevareklager](#) og ikke behandles nærmere her.

Dyrevelfærdssiden af kontrollen – herunder rettighedsfrakendelse efter dyrevelfærdsloven – dækkes af [dyremishandling](#), og de beslægtede strafferetlige miljøovertrædelser af [miljøesager-strafferet](#).

LOV	Fødevarerloven § 58a, stk. 1	Fødevarerloven § 60, stk. 6	
PRAKSIS	Landsretten · Rettighedsfrakendelse for overtrædelse af fødevarelovgivningen		16.10.2008
	Byretten · Bøde til butiksejer for gentagne overtrædelser af kølekrav og manglende dansk mærkning samt usynlig smiley-rapport		19.03.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende manglende beskyttelse af fødevarer mod kontaminering		31.10.2023
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende manglende overholdelse af hygiejnebestemmelser		28.10.2022
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende mangelfuld rengøring af udstyr		08.09.2021
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende mangelfuld rengøring af ostekøler		25.08.2021
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende mangelfuld rengøring af udstyr i Ringkøbing-Skjern		15.12.2020
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afvisning af realitetsbehandling i sag om autorisation		10.01.2019

§ 11 Sammenfatning: hvad praksis kan bruges til

Fødevarerkriminalitet er i dansk ret først og fremmest et bødeområde med en sjældent anvendt fængselsramme. Praksisbilledet kan sammenfattes i seks punkter.

1. Forarbejderne er den primære udmålingskilde. Fordi fødevareloven ikke indeholder en bødetabel, hentes niveauet i lovbemærkningerne til [LOV nr 1549 af 20/12/2006](#) og de senere ændringslove. En forsvarer eller anklager bør derfor i enhver fødevarer sag starte i forarbejderne – men også holde fast i, at domstolene betragter dem som vejledende.

2. Multiplikatorerne er kumulative, men ikke automatiske. Normalbøden korrigeres for virksomhedsstørrelse (halvering / +50 % / fordobling), for forsæt eller grov uagtsomhed (+50 %) og for dårlig regelefterlevelse (fordobling efter [§ 60, stk. 6](#)). Forarbejderne slår dog gennemgående fast, at "fastsættelsen af straffen vil fortsat bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen".

3. Absolut kumulation kræver hjemmel. Det er den vigtigste enkeltstående lære af **2-29615/2023**: uden en kumulationsbestemmelse i fødevareloven fastsættes en fælles straf efter [straffelovens § 88](#). Den samlede bøde blev 36.375 kr. mod anklagemyndighedens principale påstand på 67.000 kr. – en reduktion på ca. 46 %. Dette svarer til Højesterets linje i **AM2022.12.15H** og **AM2025.05.27H**, og **Sag 73/2025** viser modsætningsvis, at selv hvor loven hjemler absolut kumulation, kan resultatet nedsættes, når den kumulerede bøde ikke forekommer rimelig.

4. Bevis fra administrative kontrolbesøg står fast. Efter **AM2024.09.03H** kan foto- og videomateriale fra et kontrolbesøg gennemført uden retskendelse anvendes i straffesagen, når besøget var sagligt begrundet i tilsynsopgaven – også når der forelå mistanke om strafbart forhold. Et forsvar bygget alene på bevisafskæring efter retssikkerhedslovens § 9 har derfor ringe udsigt til at føre igennem, medmindre det kan godtgøres, at strafforfølgning var indgrebets primære formål.

5. Rettighedsfrakendelse afhænger af mønsteret, ikke af den enkelte overtrædelse. Byret og landsret nåede modsatte resultater i samme sag i 2008 – forskellen lå i, om tilsynshistorikken samlet set godtgjorde en systematisk overtrædelse. Enkeltstående rene kontrolbesøg i perioden er ikke tilstrækkeligt til at afværge frakendelse, jf. **SS-2528/2008-OLR**, og varigheden gradueres efter, om der tidligere er sket frakendelse.

6. Domsmaterialet er tyndt af strukturelle grunde. Ordningen med administrative bødeforlæg efter § 61 betyder, at kun de sager, hvor virksomheden nægter at vedtage, eller hvor niveauet overstiger bødeforlægsordningens rammer, når domstolene – og bødeforlægget kan ikke påklages administrativt, jf. **25/07978**. Praksisoversigtens vejledende værdi skal derfor læses i lyset af, at de offentliggjorte domme repræsenterer de bestridte sager, ikke gennemsnittet.

Retstilstanden er stabil: fødevareloven er senest konsolideret i lovebekendtgørelse af 17. januar 2025, og der foreligger ingen vedtagne, men endnu ikke konsoliderede ændringer af loven.

LOV	Fødevareloven § 60, stk. 6	Fødevareloven § 61, stk. 1	Straffeloven § 88
PRAKSIS	Højesteret · Godskørsel uden tilladelse og takografbøde – rette ansvarssubjekt og EU-Domstolens Prefettura-doms rækkevidde (Sag 73/2025)		26.06.2026
	Højesteret · Højesteret fastsætter straf for fjerdegangstilfælde af spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden til 50 dages fængsel efter modereret kumulation		27.05.2025
	Højesteret · Højesteret stadfæster dom for uforsvarlig behandling af dyr og godkender beviser fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse		03.09.2024
	Højesteret · Højesterets nedsættelse af bøde for ulovlig taxikørsel gennem anvendelse af modereret kumulation		15.12.2022
	Landsretten · Rettighedsfrakendelse for overtrædelse af fødevarelovgivningen		16.10.2008
	Byretten · Bøde til butiksejer for gentagne overtrædelser af kølekrav og manglende dansk mærkning samt usynlig smiley-rapport		19.03.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af klage over varslet bødeforlæg vedrørende egenkontrol		03.09.2025

REFERENCE Lovgrundlag

7 paragraffer

Fødevareloven § 14	stk. 1	Fødevareloven § 52	stk. 1
Fødevareloven § 52b	stk. 1	Fødevareloven § 53	stk. 1
Fødevareloven § 60	stk. 1, 2, 5-7	Fødevareloven § 61	stk. 1
Straffeloven § 88			

MATERIALE Citerede afgørelser

34 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS

6

26.06.2026	Godskørsel uden tilladelse og takografbøde – rette ansvarssubjekt og EU-Domstolens Prefettura-doms rækkevidde (Sag 73/2025)	73-2025
27.05.2025	Højesteret fastsætter straf for fjerdegangstilfælde af spirituskørsel og kørsel i frakendelsestiden til 50 dages fængsel efter modereret kumulation	AM2025.05.27H
03.09.2024	Højesterets stadfæstelse af dom for uforsvarlig behandling af dyr og afklaring af regler for bevisindhentelse ved administrative kontrolbesøg	6086-7290
03.09.2024	Højesteret stadfæster dom for uforsvarlig behandling af dyr og godkender beviser fra Fødevarestyrelsens kontrolbesøg uden retskendelse	AM2024.09.03H
15.12.2022	Højesterets nedsættelse af bøde for ulovlig taxikørsel gennem anvendelse af modereret kumulation	51/2022
16.12.2015	Principper for udmåling af straf og førerretsfrakendelse ved flere samtidige overtrædelser af nulgrænsen for euforiserende stoffer	190-2015

LANDSRET TEN · ANKEINSTANS

3

25.02.2016	Bødestraf for markedsføring af kosttilskud med Tribulus Terrestris og Withania Somnifera i strid med fødevareforordningen	S-850-15
29.08.2012	Anklagemyndighedens anke over bødestraf og rettighedsfrakendelse for overtrædelse af afgiftslovgivning og miljølovgivning	S-916-12
16.10.2008	Rettighedsfrakendelse for overtrædelse af fødevarelovgivningen	6246-7483

BYRET TEN · FØRSTE INSTANS

2

19.03.2025	Bøde til butiksejer for gentagne overtrædelser af kølekrav og manglende dansk mærkning samt usynlig smiley-rapport	2-29615/2023
22.08.2008	Dom for overtrædelse af fødevarelovgivningen vedrørende temperatur og mærkning	6213-7448

LANDSSKATTERETTEN · ADMINISTRATIV KLAGEINSTANS

1

28.08.2023	Stadfæstelse af afgørelse om isafgift og dækningsafgift - Forbud mod selvinkriminering ikke tilsidesat	20-0067898
------------	--	------------

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS

22

03.09.2025	Afvisning af klage over varslet bødeforlæg vedrørende egenkontrol	25/07978
20.01.2025	Stadfæstelse af indskærpelse om mikrobiologiske kriterier for salmonella i hakket oksekød	24/10526
06.01.2025	Stadfæstelse af sanktioner mod uregistreret fødevarevirksomhed for manglende sporbarhed og overtrædelse af registreringspligt	24/09912
30.11.2023	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende modtagelse af fødevarer fra ikke-registreret virksomhed	23/12926
31.10.2023	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende manglende beskyttelse af fødevarer mod kontaminering	23/11286

28.10.2022	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende manglende overholdelse af hygiejnebestemmelser	22/10450
31.08.2022	Stadfæstelse af Fødevarestyrelsens afgørelse om beslaglæggelse af fødevarer grundet manglende sporbarhed	22/06966
21.12.2021	Stadfæstelse af nedsættelse af landbrugsstøtte grundet overtrædelse af krydsoverensstemmelseskrav ved salg af æg fra salmonella-mistænkt besætning	21/04279
08.09.2021	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende mangelfuld rengøring af udstyr	21/06583
25.08.2021	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende mangelfuld rengøring af ostekøler	21/05164
15.03.2021	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om vildledende markedsføring af tilskudsblanding	21/02333
27.01.2021	Stadfæstelse af forbud mod markedsføring af kosttilskud med hyaluronsyre	20/11836
15.12.2020	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende mangelfuld rengøring af udstyr i Ringkøbing-Skjern	20/12640
30.09.2020	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende manglende registrering af fødevarevirksomhed	20/08710
09.09.2020	Stadfæstelse af forbud mod tilsætning af 150 mg alfa-liponsyre til kosttilskud	18/01797 (33035)
20.03.2020	Stadfæstelse af indskærpelse i sag om sporbarhedsdokumentation i Aarhus Kommune	20/00591
06.01.2020	Stadfæstelse af indskærpelser vedrørende markedsføring af kosttilskud	18/01419
10.09.2019	Afvisning af klage over Fødevarestyrelsens kontrolbesøg vedrørende rengøring	19/05244
03.06.2019	Stadfæstelse af indskærpelse om manglende sporbarhed i fødevarevirksomhed	18/09439
17.01.2019	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende overholdelse af mikrobiologiske kriterier for fødevarer	18/07208
10.01.2019	Miljø- og Fødevareklagenævnets afvisning af realitetsbehandling i sag om autorisation	18/07781
28.11.2018	Stadfæstelse af indskærpelse vedrørende Listeria i løgpølse	18/04397

06

PRAKSISOVERSIGT · LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over jagt og fiskeri (vildtforvaltning, fiskerikvoter, EHFF-tilskud)

Klager og domme om vildtforvaltning, fiskerikvoteordninger og EHFF-tilskud

Version 2 · Opdateret 24. jun. 2026 · 16 afgørelser · 2011-2026

[Læs online](#)**INTRODUKTION**

Praksisoversigten dækker jagt, vildtforvaltning og fiskeri – to retlige søjler med hver sit lovgrundlag men fælles klageinstans i Miljø- og Fødevarerklagenævnet. Jagtsiden reguleres af jagt- og vildtforvaltningsloven (LBK 639/2023) med jagttidsbekendtgørelsen, vildtskadebekendtgørelsen og artsfredningsbekendtgørelsen som central sekundærregulering, mens fiskerisiden hviler på fiskeriloven (LBK 205/2023) suppleret af bekendtgørelser om regulering af fiskeriet og tilskudsbekendtgørelser under EHFF/EHFAF-fondene. EU-retligt er habitatdirektivet 92/43/EØF og fuglebeskyttelsesdirektivet 2009/147/EF centrale for vildtbeskyttelse, mens den fælles fiskeripolitik (forordning 1380/2013), kontrolforordningen (1224/2009) og IUU-forordningen (1005/2008) sætter rammerne for fiskerikontrol og kvoter. Praksis viser et gennemgående mønster, hvor Miljø- og Fødevarerklagenævnet ophæver styrelsesafgørelser på grund af begrundelsesmangler, manglende hjemmel eller manglende pligtmæssigt skøn, mens domstolene særligt har behandlet kvotekonzentration, jurisdiktion over dansk-svensk fiskeriområde og strafhjemmelskrav.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Fiskeristyrelsens påbud om afhændelse af IOK-kvoteandele kan ophæves for manglende hjemmel, idet reguleringsbekendtgørelsens regler om kvotekonzentration indeholder et stående påbud – styrelsens eneste sanktionsmulighed er inddragelse, ikke særskilte påbud.
- 02** Afregistrering som bierhvervsfisker stadfæstes, når landingsværdikravet på mindst 5.000 kr. i det forudgående kalenderår ikke er opfyldt – kravet er objektivi og kan ikke fraviges af sociale eller økonomiske hensyn.
- 03** Dispensation til bierhvervsfiskerregistrering efter fiskerilovens § 21, stk. 1, kræver en konkret vurdering af de særlige sociale, økonomiske eller helbredsmaessige hensyn – forarbejdernes eksempler (førtidspensionister, unge med helbredsproblemer) er ikke udtømmende.
- 04** Jagttegnsberettigelse bortfalder som en samlet enhed efter 10-årsreglen i jagttegnsbekendtgørelsen, og Ombudsmanden har accepteret hjemlen herfor i jagtlovens § 41, stk. 1.

- 05** Overtrædelse af kvotekonzentrationsreglerne i de tidligere reguleringsbekendtgørelser (før november 2018) kunne ikke straffes, da der ikke var tilstrækkelig strafhjemmel – blanketstraffebestemmelsen opfyldte ikke legalitetsprincippet i straffelovens § 1.
- 06** Danmark har jurisdiktion til at fastsætte og håndhæve fiskeriforbud for danske fartøjer i svensk territorialfarvand på grundlag af den dansk-svenske fiskeriaftale, og forordningernes jurisdiktionsbegreb skal forstås i overensstemmelse med folkeretten.
- 07** EU-Domstolen kræver, at dispensationer til nedlæggelse af strengt beskyttede arter (habitatdirektivets artikel 16) kun gives, når den samlede bevaringsstatus ikke forringes, og at andre tilfredsstillende løsninger er udelukket.
- 08** Tilbagebetalingskrav for EHFF-tilskud er undergivet en fireårig forældelsesfrist efter svigsforordningen (EF nr. 2988/95), og fristen løber fra den uregelmæssighed, der skadede EU's budget – typisk udbetalingsdatoen.
- 09** Standardisering af tilskudsberettiget tidsforbrug (fx DTU Aquas estimat for dyneema-montering) godkendes af nævnet som nødvendig for at sikre rimelige udgifter og ligebehandling.
- 10** Politikredsen skal sende domsudskrifter om overtrædelse af jagtloven til Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, så styrelsen kan udtale sig om ankespørgsmålet inden ankefristens udløb.
- 11** Regulering af skadevoldende vildt kan ske uanset jagttider, men kræver, at der ikke findes anden tilfredsstillende løsning, og forudsætter de nødvendige tilladelser efter vildtskadebekendtgørelsen.
- 12** Straffen for overtrædelse af jagtloven kan stige til fængsel i indtil 2 år ved forsæt eller grov uagtsomhed, hvis der er voldt betydelig skade på de beskyttede naturinteresser eller opnået økonomisk fordel – med en skærpet forældelsesfrist på 5 år.

§ 1 Retsgrundlaget for jagt og vildtforvaltning

Jagt og vildtforvaltning reguleres af [jagt- og vildtforvaltningsloven § 3](#), der fastslår, at jagt kun må drives på vildt, der er fastsat jagttid for. De generelle jagttider fastsættes i [jagttidsbekendtgørelsen](#), der i bilag 1 angiver jagttider for hovdyr (kronvildt, dåvildt, sikavildt, råvildt, vildsvin), rovdyr (ræv), støttetandede (hare, vildkanin) og andefugle (gråand, krikand, pibeand m.fl.). Lokale fravigelser fremgår af bilag 2-4.

Jagt må som udgangspunkt kun finde sted mellem solopgang og solnedgang, jf. [jagttidsbekendtgørelsen § 3](#), men med undtagelse for ænder og gæs (1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang) samt krage og skade.

Jagttegn er den grundlæggende forudsætning for at drive jagt. Reglerne om jagttegn, jagtprøve, haglskydeprøve, riffelprøve og buejagtkursus er udstedt i [jagttegnsbekendtgørelsen](#). Samtykke til udstedelse af jagttegn gives af Rigspolitiet, jf. [cirkulære om våben og ammunition m.v. § 33](#).

Regulering af skadevoldende vildt kan ske uanset jagttider efter [vildtskadebekendtgørelsen § 2](#), men kun hvis der ikke findes anden tilfredsstillende løsning. Regulering kan ske for at imødegå fare for mennesker, beskytte

flora og fauna, hindre omfattende skader på afgrøder, husdyr eller fiskeri, eller forhindre alvorlig skade på ejendom.

Straffebestemmelsen i jagt- og vildtforvaltningsloven § 54 hjemler bøde for overtrædelse af lovens centrale bestemmelser. Straffen kan stige til **fængsel i indtil 2 år** ved forsæt eller grov uagtsomhed, når der er voldt betydelig skade på de beskyttede naturinteresser eller opnået økonomisk fordel. Forældelsesfristen er 5 år.

Bemærk: Ved **lov nr. 263 af 11. februar 2026** er § 54 ændret med virkning fra 15. februar 2026 med henblik på skærpet straf for naturkriminalitet – ordlyden "tilsiger" ændres til "har til formål" i stk. 2, nr. 1.

Ifølge **Rigsadvokatmeddelelsen om forelæggelse og indberetning** skal politikredsen sende domsudskrifter om jagtlovsovertrædelser til Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø, så styrelsen kan udtale sig om ankespørgsmålet.

LOV

Jagt- og vildtforvaltningsloven § 3, stk. 1

Jagt- og vildtforvaltningsloven § 54

§ 2 Jagttegn – bortfald, 10-årsreglen og Ombudsmandens prøvelse

Et centralt forvaltningsretligt spørgsmål på jagtområdet er jagttegnsberettigelsens bortfald efter den såkaldte **10-årsregel**, hvorefter jagttegnsberettigelse bortfalder for personer, der ikke inden for de sidste 10 år har indløst jagttegn.

Folketingets Ombudsmand behandlede dette i **FOB 2018-37**, hvor en borger, der før jagtlovens ikrafttræden i 1994 havde haft ret til hagl- og riffeljagt, havde mistet sin jagttegnsberettigelse efter 10-årsreglen. Myndighederne krævede, at borgeren nu bestod både riffelprøven og haglskydeprøven for at generhverve ret til jagt.

Ombudsmanden fandt ikke grundlag for at kritisere myndighedernes opfattelse af:

- At der er **hjemmel i jagtlovens § 41, stk. 1**, til at fastsætte 10-årsreglen i jagttegnsbekendtgørelsen
- At 10-årsreglen indebærer, at **jagttegnsberettigelse og eventuelle påtegninger bortfalder som en samlet enhed**
- At overgangsbestemmelserne om fritagelse fra riffelprøven og haglskydeprøven **ikke finder anvendelse**, hvis man har mistet jagttegnsberettigelse efter 10-årsreglen

Ombudsmanden lagde vægt på de sikkerhedsmæssige og dyreværnsmæssige hensyn bag reglen:

Reglen skal sikre, at jægere har et højt niveau af aktuelt kendskab til både jagtregler og våbenhåndtering, der anses for at være en "essentiell sikkerhedsmæssig del af jagttegnssystemet".

Ombudsmanden bemærkede, at lovforarbejderne til jagtloven fra 1993 ikke udtømmende beskriver de regler, der kan fastsættes, men giver ministeren en vid adgang til at regulere jagttegnsordningen.

LOV

Jagt- og vildtforvaltningsloven § 41, stk. 1

§ 3 EU-Domstolens krav til dispensation for jagt på strengt beskyttede arter

EU-Domstolens dom i [C-674/17](#) (Tapiola, 10. oktober 2019) er den ledende afgørelse om betingelserne for dispensation til jagt på strengt beskyttede arter efter habitatdirektivets artikel 16.

Sagen vedrørte to finske jagtdispensationer, der i vintersæsonen 2015/2016 tillod nedlæggelse af i alt syv ulve – en art opført på habitatdirektivets bilag IV og dermed undergivet **streng beskyttelse** efter artikel 12. De finske myndigheder begrundede dispensationerne med "bestandsplejende jagt" (bestandsforvaltning), der skulle mindske krybskytteri og øge den lokale accept af ulvebestanden.

EU-Domstolen fastslog følgende centrale principper:

- Artikel 16, stk. 1, litra e, tillader dispensation i strengt kontrolleret omfang, men kun når den samlede bevaringsstatus for arten **ikke forringes** – dette krav gælder også på lokalt plan og bestandsniveau
- Dispensationen forudsætter, at der **ikke findes anden tilfredsstillende løsning** – myndighederne skal konkret begrunde, hvorfor mindre indgribende midler (fx hegning, overvågning, skræmning) ikke er tilstrækkelige
- "Bestandsplejende jagt" kan kun begrunde dispensation, hvis den er **videnskabeligt dokumenteret** at have en positiv effekt på artens bevaringsstatus og ikke blot hviler på lokale interesser eller traditioner
- Nationale myndigheder skal sikre, at dispensationer **ikke bringer den gunstige bevaringsstatus i fare** – dette kræver opdaterede data om bestandsstørrelse, udbredelse og reproduktionsrate

Dommen er direkte relevant for dansk ret, da Danmark med den stigende ulvebestand og forekomst af andre bilag IV-arter (odder, flagermus, hasselmus) må sikre, at eventuelle reguleringstilladelser lever op til EU-Domstolens strenge standarder. Afgørelser om regulering af disse arter i danske Natura 2000-områder skal således vurderes i lyset af Tapiola-dommens krav.

PRAKSIS **EU-Domstolen** · Betingelser for dispensation til bestandsplejende jagt på ulve i henhold til habitatdirektivet

10.10.2019

§ 4 Retsgrundlaget for fiskeriregulering og strafbestemmelser

Erhvervsmæssigt fiskeri kræver registrering som erhvervsfisker (A-status) eller bierhvervsfisker, jf. [fiskeriloven § 11](#) og [§ 14](#). Straffebestemmelsen i [fiskeriloven § 130](#) hjemler bøde for en lang række overtrædelser – herunder fiskeri uden behørig registrering, tilsidesættelse af tilladelsesvilkår, afgivelse af urigtige oplysninger og undladelse af at efterkomme påbud. Straffen kan stige til **fængsel i indtil 1 år og 6 måneder** ved forsæt til afgiftsunddragelse eller uberettiget støtte, medmindre forholdet er omfattet af straffelovens § 289.

Forældelsesfristen er **mindst 5 år** for overtrædelser vedrørende erhvervsmæssigt fiskeri, jf. § 130, stk. 7. Særligt bemærkelsesværdigt er § 130, stk. 8, der giver **dansk straffemyndighed over IUU-fiskeri** begået uden for Danmark af danske statsborgere eller til fordel for danske juridiske personer – uanset om betingelserne i straffelovens §§ 6-9 er opfyldt.

Kvoteordningerne reguleres gennem **individuelle kvoter**: FKA (fartøjskvoteandele) og IOK (individuel overdragelige kvoteandele), der er undergivet **kvotekoncentrationslofter** for at forhindre monopolisering af fiskeriet. Bekendtgørelsen om regulering af fiskeriet fastsætter de nærmere regler og maksimale satser.

LOV

[Fiskeriloven § 11, stk. 1](#)

Fiskeriloven § 130

Kvotekonzentration – manglende strafhjemmel og administrativt sanktionsregime

Spørgsmålet om strafansvar for overskridelse af kvotekonzentrationslofter blev grundigt behandlet af Vestre Landsret i [SS-2636/2021-VLR](#) (dom af 21. november 2022), den såkaldte "kvotekonge-sag", hvor ti personer og to selskaber var tiltalt for omgåelse af kvotekonzentrationsreglerne via stråmandskonstruktioner.

Landsretten **frifandt samtlige tiltalte** og fastslog, at de dagældende reguleringsbekendtgørelsens straffebestemmelse (§ 186, stk. 1, nr. 1) var en **upræcis blanketbestemmelse**, der ikke med den fornødne sikkerhed efter straffelovens § 1 hjemler straf for kvoteoverskridelser. Landsretten lagde afgørende vægt på:

- §§ 86 og 90 i bekendtgørelsen var formuleret som **betingelser for registrering af overførsel**, ikke som klare forbud
- **Påbudsinstituttet** (3-månedersreglen for afhændelse) var det tilsigtede håndhævelsesmiddel
- Miljø- og fødevareministeren havde i 2015 udtrykkeligt oplyst Folketinget, at overskridelse af kvotelofterne **"ikke var bødebelagt"**
- Lovforarbejderne til L 52 (2017) fastslog, at overtrædelse **"ikke var forbundet med strafansvar"**
- Regelændringen i november 2018 indførte et klart forbud ("må ikke overstige"), hvilket understøttede, at de tidligere regler ikke var strafbelagte

Parallelt ophævede Miljø- og Fødevareklagenævnet i [21/01978](#) et påbud fra Fiskeristyrelsen om afhændelse af overskydende IOK-andele. Nævnet fastslog, at reguleringsbekendtgørelsens § 73, stk. 1, i sig selv udgør et **stående påbud**, og at Fiskeristyrelsens eneste sanktionsmulighed ved manglende afhændelse er **inddragelse** af kvoterne – ikke et særskilt påbud herom.

LOV

Fiskeriloven § 130, stk. 2

PRAKSIS

Landsretten · Frifindelse i sag om omgåelse af fiskekvotelofter grundet manglende strafhjemmel	21.11.2022
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse af påbud om afhændelse af fiskekvoter på grund af manglende hjemmel	15.04.2021

§ 6 Jurisdiktion over dansk-svensk fiskeriområde – Højesterets dom

I [Sag 82/2015](#) (dom af 5. april 2016) tog Højesteret stilling til, om Danmark kunne fastsætte og håndhæve nationale fiskeriforbud for danske fartøjer i **svensk territorialfarvand**.

Tre danske fiskere var tiltalt for overtrædelse af et permanent fiskeriforbud i "område 3" i det sydøstlige Kattegat. Den væsentlige del af det lukkede område lå i svensk farvand. Forbuddet var fastsat ved bekendtgørelse med hjemmel i [fiskeriloven § 30](#), og fiskerne anfægtede Danmarks jurisdiktion under henvisning til EU-retten.

Højesteret fastslog:

"Jurisdiktion er et folkeretligt begreb, og forordningernes bestemmelser og betragtninger indeholder ikke noget, som taler for en anden betydning af disse begreber end den almindelige folkeretlige forståelse."

Højesteret lagde vægt på den **dansk-svenske konvention** (helt tilbage til 1899) og den seneste aftale af 26. november 2008 om fælles regulering af Kattegat-fiskeriet:

"Danmark har i forhold til danske fartøjer kompetence til at træffe bestemmelse om fiskeribegrænsninger, som kan håndhæves og pådømmes af danske myndigheder og domstole."

Sanktionerne omfattede **konfiskation af fangstens værdi** (minus 10 % landingsomkostninger) og bøder fastsat til 1/3 af konfiskationsbeløbene, nedsat under hensyn til sagens lange tidsmæssige forløb.

Tiltalt	Konfiskation	Bøde (nedsat)
T1	259.872 kr.	63.000 kr.
T2	82.000 kr.	13.500 kr.
T3	20.000 kr.	3.000 kr.

LOV

[Fiskeriloven § 30](#)

PRAKSIS

Højesteret · Højesteret stadfæster dansk fiskeriforbud i svensk territorialfarvand: Kompetence via folkeretlig aftale

05.04.2016

Bierhvervsfiskerregistrering – landingsværdikrav og dispensation § 7 for særlige sociale hensyn

En central kilde til nævnspraksis på fiskeriområdet er spørgsmålet om registrering og afregistrering som **bierhvervsfisker** efter [fiskeriloven § 17](#).

I [23/07180](#) stadfæstede nævnet Fiskeristyrelsens afregistrering af en bierhvervsfisker, der havde haft en **landingsværdi på 0 kr.** i 2021. Kravet om mindst 5.000 kr. i [fiskerilovens § 17, stk. 2](#) er objektivt og kan ikke fraviges af sociale eller økonomiske hensyn. Afregistreringen medfører, at fartøjet skal slettes i Fartøjsregistret, og eventuelle kvoteandele inddrages.

I to parallelle sager – [24/03985](#) og [24/03988](#) – ophævede og hjemviste nævnet Fiskeristyrelsens afslag på dispensation til registrering som bierhvervsfisker for to **ukrainske flygtninge**. Ansøgerne ønskede at indsamle stillehavsøsters i Limfjorden og Vadehavet og påberåbte sig flygtningestatus og sprogvanskeligheder som særlige sociale forhold.

Nævnet fastslog, at Fiskeristyrelsen er tillagt et **pligtmæssigt skøn** efter [fiskerilovens § 21, stk. 1](#), og at styrelsen ikke havde foretaget en **konkret vurdering** af ansøgernes forhold. Nævnet understregede:

"Forarbejderne til fiskerilovens § 21 fastlægger ikke, at sociale, økonomiske eller helbredsmæssige hensyn kun kan gøre sig gældende for [førtidspensionister eller unge med helbredsproblemer]."

De manglende pligtmæssige skøn og den mangelfulde begrundelse for vurderingen af ansøgernes forudsætninger var **konkret væsentlige mangler**, der medførte afgørelsernes ugyldighed.

LOV

[Fiskeriloven § 17, stk. 2](#)[Fiskeriloven § 21, stk. 1](#)[Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11, stk. 1](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på ansøgning om registrering som bierhvervsfisker	19.06.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning af afslag på ansøgning om registrering som bierhvervsfisker	18.06.2024
Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om afregistrering som bierhvervsfisker	21.09.2023

§ 8 Ålefiskeritilladelser og konvertering af redskaber

Ålefiskeri kræver en særskilt tilladelse, og registrering som erhvervs- eller bierhvervsfisker er en forudsætning. I [22/02269](#) stadfæstede nævnet Fiskeristyrelsens afslag på en ny ålefiskeritilladelse. Klageren, der som privatperson ikke var registreret som erhvervs- eller bierhvervsfisker, kunne ikke opnå tilladelse. Den tidligere tilladelse, der var udstedt til klagerens nu opløste selskab, var korrekt bortfaldet.

Nævnet fandt, at en **administrativ fejl** – hvor tilladelsen fejlagtigt var adresseret til klageren personligt i stedet for selskabet – ikke kunne føre til et andet resultat, da klageren ikke kunne anses for at have været i god tro: lovgivningen foreskriver klart betingelserne for udstedelse og bortfald.

I [24/10864](#) ophævede nævnet en afgørelse om konvertering af bundgarn til kasteruser for **begrundelsesmangler**. Sagen illustrerer et vigtigt princip: fiskerens gentagne henvendelser om flere redskaber skulle ikke alene ses som genoptagelsesanmodninger, men også som **nye ansøgninger** – og afslaget herpå krævede en selvstændig begrundelse efter [forvaltningslovens § 22](#) og [§ 24](#). Nævnet genoptog desuden selv sagen efter henvendelse fra Folketingets Ombudsmand om en fejlagtig klagefristvurdering.

LOV

[Forvaltningsloven § 22](#)[Forvaltningsloven § 24](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning på grund af begrundelsesmangler i sag om konvertering af fiskeriredskaber 19.12.2024

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afslag på ansøgning om ny ålefiskeritilladelse og bortfald af tidligere tilladelse stadfæstes 03.05.2022

§ 9 EHFF/EHFAF-tilskud – forældelse, tilbagebetaling og standardiserede udgifter

Den Europæiske Hav- og Fiskerifond (EHFF, nu EHFAF) yder tilskud til investeringer i fiskerflåden, kystfiskeri og marin biodiversitet. Klager over tilskudsafgørelser indbringes for Miljø- og Fødevareklagenævnet efter [lov om Hav- og Fiskerifonden § 11a](#).

Forældelsesspørgsmålet er et gennemgående tema. I [23/10562](#) ophævede nævnet et tilbagebetalingskrav, der var forældet efter den **fireårige frist** i svigsforordningen (Rådets forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95, artikel 3, stk. 1). Nævnet fastslog, at fristen løb fra slutudbetalingsdatoen (3. august 2016), og at Fiskeristyrelsen ikke havde afbrudt forældelsen i tide.

I [24/03155](#) ophævede nævnet ligeledes et tilbagebetalingskrav på 1,47 mio. kr. for **begrundelsesmangler** vedrørende forældelsesspørgsmålet – styrelsen havde ikke redegjort for, hvorfor OLAFs underretning kunne kvalificeres som en "undersøgelse eller retsforfølgning" i svigsforordningens forstand.

Standardisering af tilskudsberettigede udgifter blev prøvet i [25/02214](#), hvor en kystfisker fik reduceret sit tilskud til ombygning af 179 åluser med dyneema-modsatser (sælsikring). Styrelsen standardiserede tidsforbruget til **3 timer pr. rusesæt** baseret på DTU Aquas estimat. Nævnet stadfæstede og fastslog:

- Standardiseringen er nødvendig for at sikre, at tilskuddet svarer til **rimelige markedspriser** (bekendtgørelsens § 10, stk. 1)
- **Ligebehandlingsprincippet** kræver, at alle tilsagnshavere modtager samme støtte for samme type arbejdsopgave
- At en enkeltperson arbejder langsommere end markedsgennemsnittet kan ikke udløse et højere tilskud

I [23/14691](#) stadfæstede nævnet et delvist afslag på slutudbetaling under EHFF 2020 (marin biodiversitet), hvor beregninger af lønudgifter var reduceret, fordi klager ikke havde dokumenteret sociale ydelser.

LOV	Lov om Hav- og Fiskerifonden § 11a, stk. 1	
PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Kystfisker fik ikke medhold i klage over reduceret tilskud til dyneema-montering på åluser	27.03.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Tilbagebetaling af fiskerisubsidier ophævet: Mangelfuld begrundelse om forældelse af tilbagebetalingskrav på 1,47 mio. kr.	05.02.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afslag på slutudbetaling af tilskud under Fiskeri, natur og miljø EHFF 2020	15.05.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnets afvisning af realitetsbehandling af klage over Landbrugs- og Fiskeristyrelsens afgørelse om tilbagebetaling af tilskud	21.03.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Tilbagebetaling af tilskud under ordningen Investeringer på fiskerfartøjer EHFF - forældelse	16.01.2024

§ 10 Fritidsfiskeri – bødeniveau og rettighedsfrakendelse

For fritidsfiskere gælder der begrænsninger for antal og type redskaber. I en sag fra Vestre Landsret ([V.L. S-2604-10](#), dom af 23. marts 2011) blev en fritidsfisker fundet skyldig i at have fisket med **fem nedgarn i stedet for de tilladte tre**. Landsretten nedsatte bøden fra 2.500 kr. til **1.250 kr.** og frifandt for påstanden om rettighedsfrakendelse.

Landsretten lagde vægt på:

- Overtrædelsen var **ikke grov** – tiltalte erkendte forholdet umiddelbart og samarbejdede med kontrollen
- Den samlede garnlængde (112 meter) var under grænsen for tre tilladte garn
- Tiltalte var **førstegangsovertræder** inden for lystfiskerireglerne

"Under disse omstændigheder findes der ikke at være tale om en situation, som bør medføre frakendelse af retten til at udøve lyst- og fritidsfiskeri."

Rettighedsfrakendelse efter [fiskeriloven § 59a](#) forudsætter således en **grov overtrædelse** og er ikke en automatisk konsekvens af enhver overtrædelse af fiskeribekendtgørelserne.

LOV	Fiskeriloven § 59a	
PRAKSIS	Landsretten · Selskabs strafansvar for ulovlig deponering og overtrædelse af miljøpåbud – Bødeforhøjelse i Landsretten	23.03.2011

§ 11 Mærkning af fiskevarer – nævnets kontrol af EU-forordningskrav

I 22/16744 ophævede nævnet en indskærpelse fra Fødevarestyrelsen om mærkning af fiskevarer.

Styrelsen havde konstateret, at en virksomhed ikke havde præciseret varebetegnelsen "Torskefisk i tern" i handelsdokumenter og henviste til forordning (EU) nr. 1379/2013, artikel 35, stk. 1, litra a-d.

Nævnet fandt det **ikke godtgjort**, at virksomheden havde overtrådt forordningen. Alle obligatoriske oplysninger fremgik af de færdigpakkede detailpakninger, og forordningen kræver ikke, at oplysningerne er til stede i **al mærkning**, herunder handelsdokumenter – men alene ved udbud til den endelige forbruger eller storkøkkener.

Afgørelsen viser, at nævnet foretager en selvstændig EU-konform fortolkning af forordningskrav og ikke blot accepterer styrelsens subsumption.

PRAKSIS **Miljø- og Fødevareklagenævnet** · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om mærkning af fiskevarer 17.02.2023

§ 12 Sammenfatning – hovedlinjer i praksis

Praksis på jagt- og fiskeriområdet afspejler en gennemgående spænding mellem myndighedernes regulering og de grundlæggende forvaltningsretlige krav til hjemmel, begrundelse og pligtmæssigt skøn.

På **jagtsiden** er de centrale temaer:

- Jagttegnsordningens administration, herunder 10-årsreglen, som Ombudsmanden har accepteret hjemlen for
- Regulering af skadevoldende vildt efter vildtskadebekendtgørelsen, underlagt EU-krav om at der ikke findes anden tilfredsstillende løsning
- EU-Domstolens strenge krav til dispensationer for jagt på bilag IV-arter (Tapiola-dommen)
- Skærpet straf for naturkriminalitet fra februar 2026

På **fiskerisiden** er de mest fremtrædende mønstre:

- **Kvotekonzentration:** Landsretten har fastslået, at overtrædelse af de tidligere kvotekonzentrationsregler ikke kunne straffes, mens nævnet har ophævet påbud for manglende hjemmel
- **Bierhvervsfiskerregistrering:** Nævnet stiller krav om konkret, individualiseret vurdering ved dispensationsansøgninger og ophæver afgørelser med for snæver fortolkning af dispensationsadgangen
- **EHFF/EHFAF-tilskud:** Forældelsesfristen på fire år efter svigsforordningen er afgørende – nævnet har gentagne gange ophævet tilbagebetalingskrav for forældelse eller begrundelsesmangler
- **Jurisdiktion:** Højesteret har bekræftet Danmarks ret til at regulere og retsforfølge danske fiskere i fælles dansk-svenske farvande

Den gennemgående lære er, at **legalitetsprincippet** – hjemmelskravet i straffelovens § 1 og forvaltningslovens begrundelseskrav – er det mest effektive forsvar for fiskere og jægere, mens myndighederne skal sikre præcise retsgrundlag og individualiserede begrundelser for deres afgørelser.

For afgrænsning mod beslægtede emner: husdyrhold og dyrevelfærd behandles under [husdyrgodkendelse](#) og [dyremishandling](#); naturbeskyttelse uden for jagt-/fiskerikontekst under [naturbeskyttelse](#); våben (jagtgevær) under [skydevåben](#).

PRAKSIS	Højesteret · Højesteret stadfæster dansk fiskeriforbud i svensk territorialfarvand: Kompetence via folkeretlig aftale	05.04.2016
	EU-Domstolen · Betingelser for dispensation til bestandsplejende jagt på ulve i henhold til habitatdirektivet	10.10.2019
	Landsretten · Frifindelse i sag om omgåelse af fiskekvotelofter grundet manglende strafhjemmel	21.11.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på ansøgning om registrering som bierhvervsfisker	19.06.2024
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning af afslag på ansøgning om registrering som bierhvervsfisker	18.06.2024
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Tilbagebetaling af tilskud under ordningen Investeringer på fiskerfartøjer EHFF - forældelse	16.01.2024
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse af påbud om afhændelse af fiskekvoter på grund af manglende hjemmel	15.04.2021

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Fiskeriloven § 17	stk. 2	Fiskeriloven § 21	stk. 1
Fiskeriloven § 130		Jagt- og vildtforvaltningsloven § 54	
Lov om Hav- og Fiskerifonden § 11a	stk. 1	Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

16 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS		1
05.04.2016	Højesteret stadfæster dansk fiskeriforbud i svensk territorialfarvand: Kompetence via folkeretlig aftale	Sag 82/2015
EU-DOMSTOLEN · EUROPÆISK DOMSTOL		1
10.10.2019	Betingelser for dispensation til bestandsplejende jagt på ulve i henhold til habitatdirektivet	C-674/17
LANDSRETTE · ANKEINSTANS		2
21.11.2022	Frifindelse i sag om omgåelse af fiskekvotelofter grundet manglende strafhjemmel	9663-11277
23.03.2011	Selskabs strafansvar for ulovlig deponering og overtrædelse af miljøpåbud – Bødeforhøjelse i Landsretten	V.L. S-2604-10
MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		12
27.03.2026	Kystfisker fik ikke medhold i klage over reduceret tilskud til dyneema-montering på åleruser	25/02214

05.02.2026	Tilbagebetaling af fiskerisubsidier ophævet: Mangelfuld begrundelse om forældelse af tilbagebetalingskrav på 1,47 mio. kr.	24/03155
15.05.2025	Stadfæstelse af afslag på slutudbetaling af tilskud under Fiskeri, natur og miljø EHFF 2020	23/14691
21.03.2025	Miljø- og Fødevareklagenævnets afvisning af realitetsbehandling af klage over Landbrugs- og Fiskeristyrelsens afgørelse om tilbagebetaling af tilskud	25/02376
19.12.2024	Ophævelse og hjemvisning på grund af begrundelsesmangler i sag om konvertering af fiskeriredskaber	24/10864
19.06.2024	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning i sag om afslag på ansøgning om registrering som bierhvervsfisker	24/03988
18.06.2024	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om ophævelse og hjemvisning af afslag på ansøgning om registrering som bierhvervsfisker	24/03985
16.01.2024	Tilbagebetaling af tilskud under ordningen Investeringer på fiskerfartøjer EHFF - forældelse	23/10562
21.09.2023	Stadfæstelse af afgørelse om afregistrering som bierhvervsfisker	23/07180
17.02.2023	Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om mærkning af fiskevarer	22/16744
03.05.2022	Afslag på ansøgning om ny ålefiskeritilladelse og bortfald af tidligere tilladelse stadfæstes	22/02269
15.04.2021	Ophævelse af påbud om afhændelse af fiskekvoter på grund af manglende hjemmel	21/01978

07

PRAKSISOVERSIGT · LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over konditionalitet, kontrol og sanktioner i landbrugsstøtten

GLM-normer, lovbestedte forvaltningskrav (SMR), kontrolformer og sanktionssystem

Version 2 · Opdateret 26. jun. 2026 · 8 afgørelser · 2021-2026

[Læs online](#)**INTRODUKTION**

Konditionalitet (tidligere krydsoverensstemmelse) er det grundlæggende vilkårssystem i EU's fælles landbrugspolitik, der betinger udbetaling af direkte betalinger og landdistriktsstøtte af, at landbrugeren overholder en række minimumsstandarde for god landbrugs- og miljømæssig stand (GLM-normer) og lovbestedte forvaltningskrav (SMR) om miljø, folkesundhed, plantesundhed og dyrevelfærd. Systemet er reguleret i EU-forordning 2021/2116 (der afløste 1306/2013 fra 2023), implementeret nationalt i konditionalitetsbekendtgørelsen og landbrugsstøtteloven, og håndhævet af Landbrugsstyrelsen (nu Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø) med klageadgang til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Praksis fra nævnet og domstolene viser, at de centrale stridspunkter vedrører proportionaliteten af støttenedsættelser, kravene til partshøring og begrundelse, force majeure-undtagelsen samt grænserne for satellitkontrol og arealovervågning.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Konditionalitetssanktioner kræver, at Landbrugsstyrelsen konkret vurderer hver overtrædelses alvor, omfang, varighed og hyppighed, og begrundet karakterfastsættelsen i afgørelsen – manglende begrundelse kan medføre ophævelse og hjemvisning.
- 02** Ved uagtsom overtrædelse af krydsoverensstemmelseskrav må nedsættelsen som udgangspunkt ikke overstige 5 %, og ved gentagelse højst 15 % – forsætlige overtrædelser kan medføre op til 100 % nedsættelse.
- 03** Støttemodtagere med et berettiget areal på højst 10 hektar er fra 2024 fritaget for konditionalitetskontrol og -sanktioner, og bedrifter under 30 hektar er fritaget for GLM 7-sanktioner.
- 04** Force majeure og usædvanlige omstændigheder kan fritage støttemodtageren for nedsættelse, men snegleangreb og valg af etableringsmetode anses som erhvervsrisiko – derimod kan ekstraordinære nedbørsforhold udgøre force majeure, jf. Højesterets dom af 25. april 2025.
- 05** EU-reglerne kræver ikke blot udsåning af efterafgrøder, men faktisk fremspiring og etablering som blanding, for at et areal kan godkendes som miljøfokusområde.

- 06** Klagenævnet har pligt til af egen drift at vurdere, om en administrativ sanktion skal bortfalde, fordi støttemodtageren er uden skyld – manglende stillingtagen hertil kan medføre hjemvisning.
- 07** Satellitkontrol (AMS/arealovervågning) kan supplere – men ikke fuldt erstatte – kontrol på stedet, og landbrugeren skal have reel mulighed for at dokumentere opfyldelse af aktivitetskravet via georefererede billeder.
- 08** Partshøring efter forvaltningslovens § 19 er en garantiforskrift, der som udgangspunkt medfører ugyldighed ved tilsidesættelse – dog kan manglende partshøring i konkrete tilfælde anses for uvæsentlig, hvis oplysningerne ikke ville have ført til et andet resultat.
- 09** Den, der giver urigtige eller vildledende oplysninger til brug for afgørelser om landbrugsstøtte, straffes med bøde efter landbrugsstøtteleven § 23 – forsætlige overtrædelser med henblik på uberettiget udbetaling straffes med bøde eller fængsel op til 1 år og 6 måneder efter § 25.
- 10** Social konditionalitet (overholdelse af arbejds- og sociallovgivning) er indført fra 2025 som et yderligere konditionalitetskrav – overtrædelser kan medføre nedsættelse af landbrugsstøtten.

§ 1 Retsgrundlaget for konditionalitet og krydsoverensstemmelse

Konditionalitetssystemet har sit EU-retlige grundlag i [forordning \(EU\) 2021/2116 art. 83-86](#) (den "horisontale forordning" om finansiering og forvaltning af den fælles landbrugspolitik), der fra 1. januar 2023 afløste [forordning \(EU\) nr. 1306/2013 art. 91-101](#). Konditionalitetens materielle indhold – GLM-normerne og de lovbestemte forvaltningskrav – er fastlagt i [forordning \(EU\) 2021/2115, bilag III](#).

På nationalt plan implementeres systemet i den årlige [konditionalitetsbekendtgørelse](#), der for 2026 er BEK nr. 580/2026 (den gældende konditionalitetsbekendtgørelse). For ansøgningsår 2024 og tidligere gælder [bekendtgørelse om krydsoverensstemmelse](#) (det tidligere begreb for det samme system). De administrative sanktioner for arealstøtte er nærmere reguleret i [bekendtgørelse om kontrol og administrative sanktioner for visse tilskudsordninger under Den Europæiske Unions fælles landbrugspolitik](#).

Konditionalitetskravene omfatter:

- **GLM-normer** (god landbrugs- og miljømæssig stand), bl.a. GLM 1 (permanent græs), GLM 3 (stubafbrænding), GLM 4 (3-meterbræmmer langs vandløb), GLM 6 (jorddække), GLM 7 (afgrøderotation) og GLM 8 (ikke-produktive elementer)
- **Lovbestemte forvaltningskrav (SMR)** om miljø, folkesundhed, plantesundhed og dyrevelfærd – herunder regler om husdyrgødning, nitratdirektivet, habitatdirektivet, øremærkning af dyr, foderhygiejne og dyrevelfærd
- **Social konditionalitet** (fra 2025): overholdelse af arbejds- og sociallovgivning, jf. [bekendtgørelse om konditionalitet og social konditionalitet for 2026](#)

Strafferetlig håndhævelse er hjemlet i [landbrugsstøtteleven § 23](#) (urigtige eller vildledende oplysninger, bøde) og [§ 25](#) (forsætlig svindel, bøde eller fængsel op til 1 år og 6 måneder – eller fængsel efter [straffelovens § 289](#) ved grovere forhold).

En central nyskabelse er [forordning \(EU\) 2024/1468](#) og senest [forordning \(EU\) 2025/2649](#), der forenkler kontrolbyrden: bedrifter med højst **10 hektar** berettiget landbrugsareal fritages for konditionalitetskontrol og -sanktioner, og bedrifter under **30 hektar** fritages for GLM 7-sanktioner (afgrøderotation). Denne fritagelse er implementeret i [konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 7 og 8](#).

LOV

Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 1

Landbrugsstøtteleven § 23, stk. 1

Landbrugsstøtteleven § 25

§ 2 Sanktionssystemet: nedsættelse, gentagelse og proportionalitet

Konditionalitetssanktionerne bygger på en gradueret model, der tager udgangspunkt i fire kriterier: **alvor**, **omfang**, **varighed** og **hyppighed** af den konstaterede manglende overholdelse, samt om den er **tilsigtet**.

[Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 4](#) fastsætter, at nedsættelsen beregnes på grundlag af de tilskud, der er ydet eller skal ydes i det kalenderår, hvor den manglende overholdelse fandt sted. For den ældre ordning (krydsoverensstemmelse) fandt [forordning \(EU\) nr. 1306/2013, art. 99](#) tilsvarende anvendelse.

Overtrædelsestype	Maksimal nedsættelse (uagtsom)	Maksimal nedsættelse (forsætlig)	Gentagelseeffekt
Uagtsom, første gang	Typisk 1-3 %	–	–
Uagtsom, ikke-alvorlig	Op til 5 %	–	Op til 15 % ved gentagelse
Forsætlig	–	Mindst 15 %, op til 100 %	Udelukkelse i op til 3 år

Det tidlige varslingsystem (artikel 99, stk. 2, i 1306/2013) giver mulighed for, at en manglende overholdelse af **mindre** alvorlig, omfattende og varig karakter i første omgang blot medfører en advarsel med pligt til at træffe afhjælpende foranstaltninger – uden nedsættelse. Hvis en efterfølgende kontrol viser, at afhjælpning ikke er sket, iværksættes nedsættelsen med tilbagevirkende kraft.

Under det nye system i [forordning \(EU\) 2021/2116, art. 85](#) gælder, at **ingen sanktion** anvendes, hvis den manglende overholdelse ikke har nogen eller kun har **ubetydelige konsekvenser** for opfyldelsen af målsætningen for den pågældende standard. I stedet oprettes en oplysningsmekanisme, og støttemodtageren kan henvises til bedriftsrådgivning.

For **arealbaserede ordninger** (grundbetaling, bio-ordninger mv.) opererer sanktionssystemet med en sanktionstrappe baseret på overtrædelsesprocenten (forholdet mellem overtrådt og ansøgt areal):

- Op til 5 % og højst 2 ha: ingen sanktion
- Over 5 % eller over 2 ha, men højst 20 %: sanktion på $0,5 \times$ overtrådt areal ($1,0 \times$ ved gentagelse)
- Over 20 %: sanktion på $1,0 \times$ overtrådt areal ($1,2 \times$ ved gentagelse)

Denne trappe fremgår af [vejledning om kontrol og administrative sanktioner 2023](#).

I sag [18/02216](#) ophævede Miljø- og Fødevareklagenævnet Landbrugsstyrelsens afgørelse om en samlet 4 %-nedsættelse for 2017, fordi styrelsens begrundelse for karakterfastsættelsen (alvor/omfang/varighed) på de enkelte KO-krav var utilstrækkelig. Nævnet fastslog, at begrundelseskravet i [forvaltningslovens § 24](#) indebærer, at styrelsens afgørelse klart skal redegøre for, hvorfor de enkelte kriterier har fået de konkrete karakterer – en blot henvisning til lovteksten er ikke tilstrækkeligt.

LOV

[Forvaltningsloven § 24](#)[Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 4](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Landbrugsstøtte – Nedsættelse – Krydsoverensstemmelse – Begrundelsesmangler – Ophævelse og hjemvisning

15.03.2021

Kontrolformer: administrativ kontrol, fysisk besøg og satellitkontrol (AMS)

Landbrugsstyrelsen (fra 2026: Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø) fører kontrol med overholdelsen af konditionalitetskravene i hele kalenderåret, jf. [konditionalitetsbekendtgørelsen § 22](#). Kontrollen kan antage tre former:

- **Administrativ kontrol** af alle støtteansøgninger (fællesskemaer), herunder krydscheck mod registre (CHR, gødningsregnskaber mv.)
- **Kontrol på stedet** (fysisk besøg) på en stikprøve af mindst 1 % af støttemodtagerne, udvalgt ved risikoanalyse med en tilfældig komponent
- **Arealovervågning/fjernanalyse (AMS)**: satellit- og radarbaseret kontrol, der via Copernicus-data løbende overvåger aktivitet og vegetationsudvikling på anmeldte marker

[Forordning \(EU\) 2021/2116, art. 70](#) fastsætter rammerne for arealovervågningssystemet, der i stigende grad erstatter fysisk kontrol. Medlemsstaterne kan vælge **ikke** at foretage kontrol på stedet, hvis støtteberettigelsesbetingelserne overvåges inden for rammerne af arealovervågningssystemet.

I sag [22/07759](#) ændrede Miljø- og Fødevareklagenævnet Landbrugsstyrelsens afgørelse om nedsættelse af grundbetaling og grøn støtte for 2021. Styrelsens satellitbaserede kontrol havde givet mark nr. 23-0 en score på 0,81, der indikerede høj sandsynlighed for manglende aktivitet. Landmanden besvarede ikke høringsbrevet med georefererede billeder som anvist. Nævnet fandt imidlertid efter en samlet vurdering, at marken var støtteberettiget, og ændrede afgørelsen. Sagen illustrerer, at satellitkontrol er et **indikativt** redskab, og at landbrugeren skal have reel mulighed for at dokumentere forholdene – men også, at manglende besvarelse af høringsbrevet kan have processuel betydning.

I sag [18/01273](#) ophævede nævnet en nedsættelse af arealstøtten for 2015, hvor styrelsen havde klassificeret arealer som vandlidende og dermed ikke-støtteberettigede på baggrund af ortofoto fra 2014 – uden tilstrækkeligt at inddrage klagerens dokumentation for, at arealerne ikke stod under vand i den relevante periode (1. juni-15. september 2015). Nævnet hjemviste sagen med krav om en ny vurdering baseret på relevante tidsmæssige data.

For konditionalitetskontrollen specifikt gælder, at [forordning \(EU\) 2021/2116, art. 83, stk. 6](#) kræver en stikprøve til kontrol på stedet på mindst 1 % af de relevante støttemodtagere, udvalgt ved risikoanalyse med en tilfældig komponent.

LOV

PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om nedsættelse af grundbetaling og grøn støtte ændret: Mark anses som støtteberettiget	12.10.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om nedsættelse af direkte arealstøtte	10.03.2021

§ 4 Force majeure og fritagelse for sanktioner

Force majeure og usædvanlige omstændigheder kan fritage støttemodtageren for nedsættelse af landbrugsstøtten. [Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 6](#) fastsætter, at nedsættelse eller udelukkelse ikke sker, hvis den manglende overholdelse skyldes (1) force majeure, (2) usædvanlige omstændigheder eller (3) påbud fra en offentlig myndighed.

For arealbaserede ordninger gælder tilsvarende, at [forordning \(EU\) 2021/2116, art. 59](#) foreskriver, at sanktioner ikke pålægges, når den manglende overholdelse skyldes force majeure eller ekstraordinære omstændigheder – eller når støttemodtageren kan godtgøre, at han eller hun **ikke er skyld** i den manglende opfyldelse.

Den vigtigste dom på området er Højesterets dom af 25. april 2025 i sag [BS-28678/2023-HJR](#). Sagen angik en landmand, der i 2017 havde tilsået tre marker med en blanding af honningurt og olieræddike som efterafgrøder (MFO). Sommeren 2017 var usædvanlig våd med 42 % mere nedbør end normalt, og efterafgrøderne fremspirede ikke tilstrækkeligt. Landbrugsstyrelsen nedsatte den grønne støtte og pålagde en administrativ sanktion på 20 %.

Højesteret fastslog to vigtige principper:

EU-reglerne måtte forstås på den måde, at udsåning af efterafgrøder ikke er tilstrækkeligt til, at et areal kan godkendes som miljøfokusområde.

Dvs. der kræves **faktisk fremspiring og etablering** som en blanding – ikke blot udsåning. Dette udledes af artikel 46, stk. 2, litra i, i forordning 1307/2013 og artikel 45, stk. 9, i delegeret forordning 639/2014.

Samtidig kritiserede Højesteret, at Miljø- og Fødevareklagenævnet **ikke af egen drift** havde taget stilling til, om de ekstraordinære nedbørsforhold i sommeren 2017 udgjorde force majeure – særligt fordi styrelsen i **samme** afgørelse havde anerkendt force majeure for aktivitetskravet med henvisning til "ekstraordinære og uforudsigelige begivenheder i form af usædvanlig meget nedbør". Højesteret hjemviste sagen til fornyet behandling.

Højesteret fastslog desuden, at nævnet burde have vurderet, om landmanden var **uden skyld** i den manglende opfyldelse – herunder om snegleangreb, etableringsmetode og nedbørsforhold tilsammen kunne begrunde bortfald af den administrative sanktion efter [forordning \(EU\) nr. 1306/2013, art. 77, stk. 2, litra d](#).

Det er dog fast praksis, at valg af etableringsmetode og snegleangreb anses som en del af landmandens **erhvervsrisiko** og som udgangspunkt ikke opfylder de strenge krav til force majeure.

LOV

[Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 6](#)

PRAKSIS	Højesteret · Betingelse om fremspiring af efterafgrøder for landbrugsstøtte og vurdering af force majeure ved ekstreme nedbørsforhold	25.04.2025
---------	--	------------

§ 5 Partshøring og begrundelse i støtteafgørelser

Forvaltningsretlige krav til partshøring og begrundelse spiller en afgørende rolle i klagesager om landbrugsstøtte. [Forvaltningslovens § 19, stk. 1](#) kræver, at en myndighed partshører, inden den træffer afgørelse på grundlag af oplysninger, som parten ikke kan antages at være bekendt med, og som er til ugunst for den pågældende og af væsentlig betydning for sagens afgørelse. [Forvaltningslovens § 24](#) stiller krav om, at afgørelsen ledsages af en begrundelse med angivelse af de hovedhensyn, der har været bestemmende.

I Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis er partshøring og begrundelse hyppige ophævelsesgrunde:

I sag [18/02216](#) (krydsoverensstemmelse 2017) ophævede nævnet en 4 %-nedsættelse, fordi Landbrugsstyrelsen ikke tilstrækkeligt havde begrundet sin vurdering af de enkelte KO-kravs alvor, omfang og varighed. Styrelsens tildeling af karakterer (fx alvor: 3, omfang: 1, varighed: 3) var ikke ledsaget af en forklaring af, hvorfor netop disse niveauer var valgt.

I sag [24/05554](#) ophævede nævnet et afslag på slutudbetaling af tilskud til vandløbsrestaurering, fordi Landbrugs- og Fiskeristyrelsen havde baseret sin afgørelse på Miljøstyrelsens negative indstilling – som klageren aldrig var blevet partshørt om. Nævnet udtalte:

Nævnet har vurderet, at klager ikke har været tilstrækkeligt bekendt med sagens grundlag, før Landbrugs- og Fiskeristyrelsen traf afgørelse den 18. december 2023... Nævnet henviser til, at indstillingen indeholder udtalelser med konkret subsumption i forhold til den aktuelle sags faktum, som ligger til grund for Landbrugs- og Fiskeristyrelsens afgørelse.

Nævnet fastslog, at partshøringspligten også omfatter **andre myndigheders udtalelser med konkret subsumption** i forhold til den aktuelle sags faktum – og at fejlen var konkret væsentlig, da der var reel risiko for afgørelsens rigtighed.

Dog viser praksis også, at manglende partshøring kan anses for **konkret uvæsentlig**. Afgørende er, om klageren reelt ville have kunnet fremkomme med oplysninger, der kunne have ført til et andet resultat. I miljøretlige sager er dette princip veletableret – og det må antages at finde tilsvarende anvendelse i landbrugsstøttesager.

LOV	Forvaltningsloven § 19, stk. 1	Forvaltningsloven § 24	
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Manglende partshøring fører til ophævelse af afslag på slutudbetaling til vandløbsrestaurering		17.09.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Landbrugsstøtte – Nedsættelse – Krydsoverensstemmelse – Begrundelsesmangler – Ophævelse og hjemvisning		15.03.2021

§ 6 Klageadgang, klagefrist og nævnets kompetence

Landbrugsstyrelsens afgørelser om støttenedsættelse, bortfald af tilsagn og tilbagebetalingskrav kan påklages til **Miljø- og Fødevareklagenævnet** inden for en klagefrist på typisk **4 uger**. Nævnet er oprettet ved [lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet](#), og dets afgørelser er endelige og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. [lovens § 17](#).

Nævnet kan begrænse sin prøvelse af en sag, jf. [lovens § 11, stk. 1](#), og behandler typisk kun de påklagede dele af afgørelsen. Dog kan nævnet af egen drift inddrage spørgsmål om garantiforskrifter (partshøring, begrundelse) og grundlæggende materielle fejl.

Nævnet har kun kompetence til at behandle klager over **administrative afgørelser** i forvaltningsretlig forstand. I sag [24/01309](#) afviste nævnet at realitetsbehandle en klage over et **varslet** administrativt bødeforlæg fra Fødevarestyrelsen, idet nævnet fastslog:

- Et varslet administrativt bødeforlæg er ikke en afgørelse i forvaltningsretlig forstand
- Et bødeforlæg er et tilbud om at afslutte en sag om en lovovertrædelse uden inddragelse af politi og domstole
- Et varsel om en forvaltningsakt er heller ikke en forvaltningsakt

Tilsvarende afviste nævnet i sag [26/02569](#) en klage over styrelsens generelle **sagsbehandlingspraksis** ved dyrevelfærdskontrol, da dette ikke vedrørte en konkret afgørelse men derimod intern sagsbehandling, der ikke fastsætter retsstillingen i et konkret tilfælde.

Nævnets afgørelser kan indbringes for domstolene – enten som et civilt søgsmål mod nævnet (med sædvanlig 6-måneders frist for visse love, jf. bl.a. [miljøbeskyttelseslovens § 101](#)) eller undtagelsesvist som en prøvelse af nævnets afgørelses lovlighed og gyldighed, som Højesteret behandlede i dommen af 25. april 2025.

LOV

[Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11, stk. 1](#)[Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 17, stk. 1](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnet afviser klage over sagsbehandlingspraksis ved dyrevelfærdskontrol

06.03.2026

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af klage over varslet bødeforlæg vedrørende rengøring af udstyr

06.02.2024

§ 7 GLM-normer og lovbestemte forvaltningskrav i praksis

Konditionalitetskravene dækker et bredt felt af forpligtelser. [Vejledning om krydsoverensstemmelse](#) opdeler dem i tre hovedområder:

Område 1 – Miljø, klimaforandring og GLM:

- Opbevaring og udbringning af husdyrgødning (KO-krav 1.7-1.15)
- Dyrkningsfrie 2-meterbræmmer langs vandløb (KO-krav 1.16)
- Gødningsregnskab og harmoniregler (KO-krav 1.17-1.22)
- Bevarelse af naturtyper og Natura 2000-områder (KO-krav 1.23-1.26)
- GLM-landskabslementer: fortidsminder, søer og vandhuller (KO-krav 1.36)

Område 2 – Folkesundhed, dyresundhed og plantesundhed:

- Øremærkning og registrering af dyr
- Håndtering af veterinære lægemidler og foderhygiejne
- Sporbarhed og brug af pesticider

Område 3 – Dyrevelfærd:

- Staldindretning, plads og strøelse
- Tilstrækkeligt foder og vand
- Behandling af syge dyr

I sag [18/02216](#) var overtrædelserne fordelt på flere KO-krav, herunder opbevaring af farlige stoffer (KO-krav 2.15, delkrav 1 – tre åbne sække med kartoffelmel, zink og Stalosan op ad hinanden, karakter 7) og opbevaring af foderlægemidler (KO-krav 2.15, delkrav 2 – dyrlægeordineret zink ikke opbevaret isoleret fra foder). Sagen illustrerer, at karaktersystemet opererer med enkeltvurderinger af alvor, omfang og varighed for hvert delkrav, og at den samlede nedsættelse beregnes ud fra det mest alvorlige overtrædelsesforhold.

I sag [25/09355](#) stadfæstede nævnet et påbud om overflytning af halte køer til sygeboks. Sagen er relevant for konditionaliteten, da dyrevelfærdsovertrædelser (herunder manglende behandling af syge dyr) kan udløse SMR-sanktioner under konditionalitetsordningen. Nævnet understregede, at det altid er forholdene på det **konkrete kontroltidspunkt**, der afgør sanktionen – tidligere vurderinger fra besætningsdyrlægen ændrer ikke herpå.

Fra 2023 betegnes kravene som **GLM 1-9** og **SMR** (bilag 1 og 2 til konditionalitetsbekendtgørelsen), jf. [vejledning om grundbetaling og tilskudsberettigede arealer 2023](#).

LOV Konditionalitetsbekendtgørelsen § 3

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af påbud om overflytning og behandling af køer med halthed og trykshader	13.11.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Landbrugsstøtte – Nedsættelse – Krydsoverensstemmelse – Begrundelsesmangler – Ophævelse og hjemvisning	15.03.2021

§ 8 Social konditionalitet, forenkling og nyere udviklinger

Fra ansøgningsåret 2025 er konditionalitetssystemet udvidet med **social konditionalitet**, der betinger landbrugsstøtten af overholdelse af arbejds- og sociallovgivning. [Bekendtgørelse om konditionalitet og social konditionalitet for 2026](#) implementerer dette krav, og BEK nr. 273/2025 regulerer domstolenes udlevering af eksigible afgørelser vedrørende arbejds- og socialretlige overtrædelser til Landbrugsstyrelsen. Social konditionalitet kan medføre nedsættelse af støtten ved overtrædelse af fx regler om arbejdstid, arbejdsmiljø eller social sikring.

Parallelt er EU-lovgivningen løbende forenklet. [Forordning \(EU\) 2024/1468](#) ("forenklingsforordningen" af 14. maj 2024) indførte:

- Fritagelse fra konditionalitetskontrol for bedrifter med højst **10 hektar** berettiget landbrugsareal
- Fleksibilitet i GLM 6, 7 og 8
- Fjernelse af forpligtelsen til at afsætte en andel af agerjord til ikkeproduktive arealer (GLM 8) – bevaring af eksisterende landskabstræk fastholdes

[Forordning \(EU\) 2025/2649](#) (vedtaget 19. december 2025) udvidede forenklingen yderligere:

- Fritagelse fra GLM 7-sanktioner (afgrøderotation) for bedrifter under **30 hektar**
- Undtagelse af modtagere af støtte til ordninger for bæredygtig indkomst (artikel 28 i 2021/2115) fra konditionalitetssystemet

- Styrket arealovervågningssystem med teknologisk understøttet kontrol

Disse EU-retlige forenklinger afspejles i den danske konditionalitetsbekendtgørelse.

[Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 7](#) implementerer 10-hektar-fritagelsen, og [§ 23, stk. 8](#) implementerer 30-hektar-fritagelsen for GLM 7.

For ældre sager (ansøgningsår 2022 og tidligere) gælder det tidligere krydsoverensstemmelsessystem med hjemmel i [forordning \(EU\) nr. 1306/2013](#) og de tilhørende delegerede forordninger 640/2014 og 809/2014. Praksis fra denne periode – herunder Højesteretsdommen fra 2025 – forbliver relevant som fortolkningsbidrag, idet de grundlæggende principper om proportionalitet, force majeure og skyldvurdering videreføres i det nye system.

LOV

[Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23, stk. 7, 8](#)

§ 9 Sammenfatning og centrale takeaways

Praksis fra Miljø- og Fødevareklagenævnet og Højesteret tegner et klart billede af konditionalitetssystemets retlige rammer:

- **Begrundelse er afgørende:** Landbrugsstyrelsen skal konkret og individuelt begrunde sin vurdering af alvor, omfang og varighed for hver enkelt overtrædelse. En blot henvisning til lovteksten eller generelle formuleringer er utilstrækkeligt. Mangelfuld begrundelse er en hyppig ophævelsesgrund i nævnets praksis.
- **Partshøring er en garantiforskrift:** Andre myndigheders indstillinger og faglige vurderinger, der lægges til grund for en afgørelse, skal forelægges for støttemodtageren inden afgørelsen. Tilsidesættelse af partshøringspligten skaber som udgangspunkt en formodning for ugyldighed.
- **Force majeure kræver ekstraordinære forhold:** Snegleangreb og normale driftsrisici opfylder ikke kravet – men ekstraordinære nedbørsforhold kan. Myndigheden har pligt til at vurdere force majeure af egen drift, navnlig når tilsvarende force majeure allerede er anerkendt for samme landmand i andre dele af samme afgørelse.
- **Krav om fremspiring:** EU-reglerne forudsætter, at efterafgrøder er fremspiret og veletablerede – ikke blot udsået. Blot udsåning giver ikke ret til MFO-godkendelse.
- **Satellitkontrol er indikativ:** Arealovervågning via satellit er et kraftfuldt redskab, men erstatter ikke behovet for en konkret vurdering af det faktiske areal. Landbrugeren skal have reel mulighed for at dokumentere opfyldelse af betingelserne.
- **Proportionalitet:** Sanktionerne skal stå i rimeligt forhold til overtrædelsens karakter. Mindre overtrædelser med ubetydelige konsekvenser medfører under det nye system ingen sanktion, men blot oplysning og evt. bedriftsrådgivning.
- **Forenkling for mindre bedrifter:** Bedrifter under 10 hektar er fra 2024 helt fritaget for konditionalitetskontrol og -sanktioner, og bedrifter under 30 hektar er fritaget for GLM 7-sanktioner. Denne forenkling reducerer den administrative byrde for ca. 65 % af støttemodtagerne.

Afgrænsning: For den materielle støtteberettigelse til direkte betalinger, se [landbrugsstøtte – direkte betalinger](#). For ELFUL-tilsagn, se [landbrugsstøtte – landdistrikt](#). For husdyrgødning og ammoniak, se [husdyrgodkendelse](#). For strafferetlige miljøovertrædelser, se [miljøsager – strafferet](#).

PRAKSIS	Højesteret · Betingelse om fremspiring af efterafgrøder for landbrugsstøtte og vurdering af force majeure ved ekstreme nedbørsforhold	25.04.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Manglende partshøring fører til ophævelse af afslag på slutudbetaling til vandløbsrestaurering	17.09.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om nedsættelse af grundbetaling og grøn støtte ændret: Mark anses som støtteberettiget	12.10.2022
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Landbrugsstøtte – Nedsættelse – Krydsoverensstemmelse – Begrundelsesmangler – Ophævelse og hjemvisning	15.03.2021
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om nedsættelse af direkte arealstøtte	10.03.2021

REFERENCE Lovgrundlag

6 paragraffer

Forvaltningsloven § 19	stk. 1	Forvaltningsloven § 24	
Konditionalitetsbekendtgørelsen § 23	stk. 1	Landbrugsstøtteleven § 23	stk. 1
Landbrugsstøtteleven § 25		Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11	stk. 1

MATERIALE Citerede afgørelser

8 afgørelser

HØJESTERET · ØVERSTE INSTANS			1
25.04.2025	Betingelse om fremspiring af efterafgrøder for landbrugsstøtte og vurdering af force majeure ved ekstreme nedbørsforhold		28678-2023
MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS			7
06.03.2026	Miljø- og Fødevareklagenævnet afviser klage over sagsbehandlingspraksis ved dyrevelfærdskontrol		26/02569
13.11.2025	Stadfæstelse af påbud om overflytning og behandling af køer med halthed og trykskader		25/09355
17.09.2025	Manglende partshøring fører til ophævelse af afslag på slutudbetaling til vandløbsrestaurering		24/05554
06.02.2024	Afvisning af klage over varslet bødeforlæg vedrørende rengøring af udstyr		24/01309
12.10.2022	Afgørelse om nedsættelse af grundbetaling og grøn støtte ændret: Mark anses som støtteberettiget		22/07759
15.03.2021	Landbrugsstøtte – Nedsættelse – Krydsoverensstemmelse – Begrundelsesmangler – Ophævelse og hjemvisning		18/02216
10.03.2021	Ophævelse og hjemvisning af afgørelse om nedsættelse af direkte arealstøtte		18/01273

08

PRAKSISOVERSIGT · LANDBRUG, JAGT OG FISKERI

Praksisoversigt over landdistriktsstøtte og miljø-/klimaordninger (CAP Pillar 2 / ELFUL)

Praksis fra Miljø- og Fødevareklagenævnet om tilsagn, bortfald og sanktioner under landdistriktsprogrammet

Version 2 · Opdateret 24. jun. 2026 · 22 afgørelser · 2019-2026

[Læs online](#)

INTRODUKTION

Landdistriktsstøtte under ELFUL (Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne) omfatter en række flerårige tilsagnsordninger – herunder tilskud til pleje af græs- og naturarealer, økologisk arealtilskud, fastholdelse af vådområder og projektilskud – der administreres af Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (tidligere Landbrugsstyrelsen) med Miljø- og Fødevareklagenævnet som klageinstans. Retsgrundlaget er lov om Landdistriktsfonden (LBK 114/2020) og de tilhørende ordningsbekendtgørelser, som implementerer EU-forordning 2021/2115 (CAP-strategiske planer) og den tidligere forordning 1305/2013. Nævnets praksis viser et gennemgående mønster af strenge krav til rettidig indberetning og overholdelse af plejeforpligtelser, men samtidig en skærpet kontrol med styrelsens hjemmelsanvendelse og begrundelse – navnlig efter EU-Domstolens dom i sag C-6/23 (Baramlay), der har ført til flere hjemvisninger.

PRINCIPPER UDLEDT AF PRAKSIS

- 01** Manglende rettidig anmodning om udbetaling i fællesskemaet medfører automatisk bortfald af tilsagnet og pligt til tilbagebetaling af tidligere udbetalt tilskud – kravet reguleres af artikel 13 i delegeret forordning 640/2014, ikke af artikel 35 om forpligtelser.
- 02** EU-Domstolens dom i sag C-6/23 (Baramlay) kræver, at styrelsen korrekt sonderer mellem støtteberettigelseskriterier (art. 35, stk. 1) og forpligtelser (art. 35, stk. 2) – fejlagtig kvalifikation medfører hjemvisning.
- 03** Når bortfald af tilsagn beror på styrelsens skøn ('kan bestemme'), skal begrundelsen angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen, jf. forvaltningslovens § 24, stk. 1 – ellers ophæves afgørelsen.
- 04** Tilsagnsarealer med forpligtelse til afgræsning skal fremstå synligt afgræsset den 15. september (eller opfyldte fast græsningstryk på 0,3 storkreaturer/ha i perioden 1. juni – 31. august) – konstateret manglende pleje medfører bortfald med tilbagebetaling.

- 05** Force majeure kræver helt usædvanlige omstændigheder uden for tilsagnshaverens vilje og skriftlig meddelelse inden 15 arbejdsdage – snegleangreb, eksternt kontraheret parts fejl og lavtliggende arealers vandpåvirkning er normalt kendte erhvervsrisici.
- 06** Tilsagnshaveren bærer en skærpet agtpågivenhedspligt i erhvervsrettede støtteordninger og kan ikke fritages med henvisning til konsulentfejl eller komplekse ansøgningssystemer.
- 07** Nedsættelse af landbrugsstøtte er en civilretlig følge af manglende overholdelse af tilsagnsbetingelser, ikke en strafferetlig sanktion – ne bis in idem-princippet er ikke til hinder for administrativ støttenedsættelse efter forudgående strafferetlig bøde.
- 08** Forældelsesfristen for tilbagebetalingskrav er fire år regnet fra uregelmæssighedens ophør, jf. svigsforordningens artikel 3, stk. 1 (forordning 2988/95) – ikke den danske treårige forældelsesfrist.
- 09** Styrelsens afgørelse om bortfald og tilbagebetaling skal have korrekt hjemmel – bortfald efter bekendtgørelsens § 39, stk. 4, forudsætter at tilbagebetalingsgrundlaget faktisk er omfattet af bestemmelsens udtømmende opregning.
- 10** Overdragelse af tilsagn ved bedriftsoverdragelse kræver rettidig producentskifteerklæring; den nye tilsagnshaver overtager samtlige forpligtelser, og manglende erklæring medfører, at den hidtidige tilsagnshaver forbliver ansvarlig.

§ 1 Retsgrundlag: Lov om Landdistriktsfonden, ordningsbekendtgørelser og EU-forordninger

Landdistriktsstøtten under ELFUL administreres med hjemmel i [lov om Landdistriktsfonden § 11 a, stk. 1](#), der fastslår at afgørelser truffet i henhold til loven eller regler udstedt i medfør heraf kan påklages til Miljø- og Fødevareklagenævnet. Nævnet er eneste klageinstans og træffer endelig administrativ afgørelse, jf. [lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 17, stk. 1](#).

De to centrale ordningsbekendtgørelser er:

- [Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer](#) – regulerer femårige tilsagn med forpligtelse til afgræsning eller slæt på prioriterede Natura 2000-arealer og §3-arealer.
- [Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud](#) – regulerer femårige tilsagn om basistilskud til økologisk drift med mulighed for omlægningstillæg og tillæg for reduceret kvælstof.

Begge bekendtgørelser gennemfører forpligtelser under [forordning \(EU\) nr. 1305/2013 art. 28-29](#) (miljø- og klimavenligt landbrug og økologisk landbrug) og den tilhørende **delegerede forordning (EU) nr. 640/2014**, der regulerer sanktioner ved manglende opfyldelse. Med overgangen til CAP-planen 2023-2027 implementeres nu [forordning \(EU\) 2021/2115](#) (CAP-strategiske planer) og [forordning \(EU\) 2021/2116](#) (finansiering og kontrol). Eksisterende tilsagn fra landdistriktsprogrammet 2014-2022 løber dog tilsagnsperioden ud under de hidtidige regler.

Nævnets kompetence er efter [lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11, stk. 1](#) en fuld prøvelse af sagens retlige og faktiske forhold, men nævnet kan begrænse prøvelsen til de påklagede forhold. Forarbejderne fastslår dog, at nævnet har pligt til at inddrage overholdelse af EU-ret og grundlæggende forvaltningsretlige principper.

Afgrænsning: Direkte arealbetalinger (grundbetaling, slagtepræmie) behandles under [landbrugsstøtte – direkte betalinger](#); konditionalitet, kontrol og sanktioner under [landbrugsstøtte – konditionalitet og sanktioner](#).

LOV

[Lov om Landdistriktsfonden § 11a, stk. 1](#)[Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11, stk. 1](#)[Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 17, stk. 1](#)

§ 2 Bortfald ved manglende udbetalingsanmodning – nævnets faste praksis

Det mest hyppige bortfaldsspørgsmål i nævnets praksis er konsekvensen af, at tilsagnshaveren undlader at anmode om udbetaling i det årlige fællesskema. Bekendtgørelserne fastsætter, at tilsagnet bortfalder, når anmodning om udbetaling ikke er modtaget i styrelsen senest 25 kalenderdage efter fristen, jf. [bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 39, stk. 1, nr. 4](#) og [bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 38, stk. 1, nr. 4](#). Bortfald medfører automatisk tilbagebetaling af allerede udbetalt tilskud for hele tilsagnsperioden.

Nævnet har i en række afgørelser fra 2025-2026 konsekvent stadfæstet denne retsfølge:

- I [24/12078](#) fik en landbruger delvist bortfald for 11,87 ha, fordi han ved fællesskema 2023 accepterede underanmeldelse i stedet for at anmode om udbetaling. Landbrugeren påberåbte sig proportionalitet og EU-Domstolens dom i **C-6/23 (Baramlay)**, men nævnet afviste argumentet.
- I [25/01871](#) markerede tilsagnshaveren utilsigtet "Nej" til udbetaling i felt C6 og måtte tilbagebetale 35.263,80 kr. for årene 2020-2022. Nævnet understregede:

"...der er tale om en erhvervsrettet støtteordning, hvor det efter praksis fra EU-Domstolen påhviler støtteansøgeren at udvise særlig agtpågivenhed ved indgivelse af støtteansøgningen og at gøre sig bekendt med støttebetingelserne."

- I [24/10004](#) bortfaldt et plejegræs-tilsagn med tilbagebetaling af 207.498,64 kr. Nævnet fandt, at ordningens miljømæssige formål kræver kontinuitet i hele den femårige periode, og at et brud herpå risikerer at undergrave formålet.
- I [25/05901](#) stadfæstede nævnet bortfald for en ny tilsagnshaver, der efter producentskifte undlod at indberette det overtagne areal.

Nævnet har gennemgående fastslået, at kravet om rettidig indsendelse af betalingsanmodning ikke er en "forpligtelse" i forordningens forstand (art. 35), men reguleres af **artikel 13** om ansøgningsfrister. Medlemsstaterne har efter præambelbetragtning 29 i forordning 640/2014 råderum til yderligere nationale sanktioner, og den automatiske bortfaldsregel er inden for dette råderum.

LOV

[Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 38, stk. 1](#)[Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 39, stk. 1](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevareklagenævnet · Bortfald af tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer ved manglende anmodning om udbetaling i fællesskema 05.02.2026

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på genoptagelse af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet manglende ansøgning	14.11.2025
Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af bortfald og tilbagebetaling af økologisk arealtilskud grundet manglende udbetalingsanmodning	31.10.2025
Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af delvist bortfald af økologisk arealtilskud som følge af manglende udbetalingsanmodning	14.10.2025
Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om bortfald af tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer grundet manglende udbetalingsanmodning	08.09.2025

§ 3 Baramlay-dommen (C-6/23) og sontringen mellem støttekriterier og forpligtelser

EU-Domstolens dom af 11. april 2024 i sag **C-6/23 (Baramlay)** har sat et markant aftryk på nævnets praksis. Dommen fastslog en skarp sontring under artikel 35 i delegeret forordning 640/2014:

- **Kriterier for støtteberettigelse** (art. 35, stk. 1): Nødvendige forudsætninger for indgåelse af tilsagnsaftalen. Manglende opfyldelse medfører fuldt afslag.
- **Forpligtelser** (art. 35, stk. 2): Løfter om fremtidig adfærd gennem tilsagnsperioden. Manglende opfyldelse kræver en *proportional sanktionsvurdering* under hensyntagen til overtrædelsens alvor, omfang, varighed og hyppighed (art. 35, stk. 3).

Nævnet har i flere sager ophævet styrelsens afgørelser, fordi styrelsen fejlagtigt kvalificerede en forpligtelse som et støtteberettigelseskriterium:

- I [24/10182](#) fastslog nævnet, at et arbejdskraftkrav om 830 timer årligt i tre år efter udbetaling er en forpligtelse, ikke et kriterium. Styrelsen kunne derfor ikke ubetinget kræve bortfald uden konkret afvejning.
- I [25/07579](#) genoptog nævnet en sag om overdragelse af tilsagn under ordningen Miljøteknologi 2019 på baggrund af Baramlay-dommen. Nævnet ophævede afgørelsen og hjemviste med pålæg om proportional sanktionsvurdering.

Samtidig har nævnet tydeligt afgrænset Baramlay-dommens rækkevidde. I sagerne om manglende udbetalingsanmodning ([25/01347](#), [25/06051](#)) har nævnet fastslået:

"Det er Miljø- og Fødevarerklagenævnets opfattelse, at EU-Domstolens dom i sag C-6/23, Baramlay [...] navnlig vedrører sontringen mellem støttekriterier og forpligtelser som omhandlet i artikel 35 [...] samt retsstillingen ved manglende overholdelse heraf."

Fristoverskridelser falder under artikel 13, ikke artikel 35, og den automatiske nationale sanktion er dermed ikke berørt af Baramlay.

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Bortfald af minivådområde-tilsagn og tilbagebetaling af 356.680 kr. ved manglende slutudbetalingsanmodning	20.01.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Afslag på genoptagelse af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet manglende ansøgning	14.11.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Hjemvisning af sag om bortfald af tilskud: Fejlagtig retsanvendelse ved forveksling af 'støtteberettigelseskriterium' og 'forpligtelse'	24.10.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af genoptaget sag om afslag på overdragelse af tilsagn	12.09.2025

§ 4 Forvaltningsretlige begrundelseskrav ved bortfald af tilsagn

Et gennemgående tema i nævnets praksis er styrelsens overholdelse af forvaltningslovens begrundelseskrav. Nævnet har ophævet afgørelser i flere sager, hvor styrelsen undlod at redegøre for skønsudøvelsen:

- I [18/04477](#) ophævede nævnet en afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud, fordi [bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 39, stk. 2](#) formulerer en "kan"-bestemmelse. Nævnet fastslog, at dette indebærer, at styrelsen *skal* udøve et konkret skøn og *ikke* automatisk kan lade et tilsagn bortfalde. Begrundelsen skal angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen, jf. [forvaltningslovens § 24, stk. 1](#).
- I [24/11131](#) ophævede nævnet et tilbagebetalingskrav på 76.368,60 kr. med samme begrundelse – styrelsen havde konstateret manglende certificering som en forpligtelse (ikke et støttekriterie) og var dermed forpligtet til at angive skønsmæssige overvejelser. Nævnet citerede:

"En begrundelse skal fremtræde som en forklaring på, hvorfor afgørelsen har fået det pågældende indhold."

Nævnet har dog også godtaget begrundelsesmangler som konkret uvæsentlige, når de ikke påvirkede afgørelsens resultat. I [18/01851](#) stadfæstede nævnet en afgørelse, hvor styrelsen havde henvist til forkert hjemmel ([§ 33, stk. 2](#) i stedet for [§ 32](#)), men fandt at manglen ikke var konkret væsentlig.

Desuden har nævnet i [25/10931](#) ophævet en afgørelse som direkte ugyldig, fordi tilbagebetalingskravet savnede hjemmel. [Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 39, stk. 4](#) giver kun hjemmel til tilbagebetaling ved bortfald efter stk. 1-3 og 6 – styrelsens begrundelse (at arealet ikke opfyldte [§ 9, nr. 4](#) om landbrugsareal) faldt uden for bestemmelsens udtømmende opregning.

LOV

[Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 39, stk. 2](#)[Forvaltningsloven § 22](#)[Forvaltningsloven § 24, stk. 1](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4	10.06.2026
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Hjemvisning af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet Styrelsens manglende overholdelse af Forvaltningslovens begrundelseskrav	02.10.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud	24.09.2020
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud ophævet på grund af manglende begrundelse for skønsudøvelse	10.01.2019

§ 5 Pleje af græs- og naturarealer – afgræsning, slæt og kontroltidspunkt

Tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer er betinget af, at tilsagnsarealerne drives med afgræsning eller slæt. Ordningen opererer med to afgræsningsmetoder:

- **Synligt afgræsset:** Arealet skal i sin helhed den 15. september fremstå synligt afgræsset, jf. [bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 14, stk. 3, nr. 1](#).
- **Fast græsningstryk:** Mindst 0,3 storkreaturer pr. ha til enhver tid i perioden 1. juni – 31. august, jf. [§ 14, stk. 3, nr. 2](#).

I [23/12150](#) konstaterede styrelsen ved kontrol den 4. november 2020, at markerne ikke var synligt afgræsset pr. skæringsdatoen 15. september 2020. Nævnet stadfæstede bortfald med tilbagebetaling af 41.955,92 kr. for 2017-2019 og afviste en påberåbt force majeure-dispensation, fordi meddelelsen var indgivet for sent.

I [23/08039](#) var det konstaterede græsningstryk 0,25 SK/ha mod det krævede 0,35 SK/ha – en afvigelse på ca. 28 %. Nævnet stadfæstede nedsættelse på 430.258,61 kr. og fastslog, at proportionalitetsprincippet er varetaget i bekendtgørelsens sanktionsmodel (§ 36), der angiver en samlet vurdering af alvor, varighed og omfang i overensstemmelse med forordningens art. 35, stk. 3.

I [25/05744](#) overtog en tilsagnshaver et tilsagn med "fast græsningstryk". Ved kontrolbesøg den 17. juli 2024 var der *ingen dyr* på arealet. Nævnet stadfæstede bortfald og fremhævede, at gentagne overtrædelser (2022 og 2024) retmæssigt konstituerer en gentagelse, der skærper sanktionen.

Vejledning om tilskud til Pleje af græs- og naturarealer præciserer, at tilsagnshaveren *altid* skal underrette styrelsen, hvis tilsagnsarealet oversvømmes eller plejeforpligtelsen ikke kan opfyldes, og at dispensation fra plejeforpligtelserne normalt kun gives for ét år ad gangen og indebærer bortfald af årets udbetaling – men *ikke* bortfald af selve tilsagnet.

LOV

[Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 14, stk. 3](#)

[Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 36](#)

PRAKSIS	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Bortfald af landbrugstilskud til græspleje stadfæstet: Force majeure afvist og manglende afgræsning fastslået	09.03.2026
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse i sag om bortfald af tilskud til pleje af græs- og naturarealer	28.05.2025
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Klage over nedsættelse af tilskud til pleje af græs- og naturarealer - manglende overholdelse af græsningstryk	25.04.2024
	Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Klage over nedsættelse af tilskud til pleje af græs- og naturarealer - vildledning om frist	13.12.2021

§ 6 Økologisk arealtilskud – omlægningskrav, gødningsregnskab og ne bis in idem

Tilsagn om økologisk arealtilskud gives for fem år og er betinget af bl.a. gyldig autorisation til økologisk jordbrugsproduktion i hele perioden, jf. [bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 15, nr. 1](#). Omlægningstillæg kræver, at arealet har været drevet konventionelt (uden for autorisation til økologisk drift) i mindst 2 år (for tilsagn fra før 1. september 2018) eller 5 år (for senere tilsagn), jf. [§ 11, stk. 1, nr. 2](#).

I [18/01851](#) bortfaldt omlægningstillæg for 43,2 ha, fordi Internet Mark Kort (IMK) viste, at arealerne havde haft autorisation til økologisk drift inden for toårs-perioden. Nævnet understregede, at det er tilsagnshaverens eget ansvar at oplyse den reelle omlægningsdato.

En særlig bemærkelsesværdig afgørelse er [25/12145](#), hvor nævnet stadfæstede 100 % nedsættelse af økologisk arealtilskud for 2021 ved 196 dages forsinket gødningsregnskab. Tilsagnshaveren var allerede straffet med bøde for overtrædelse af gødningsreglerne og påberåbte sig ne bis in idem (dobbeltpåfølgning). Nævnet afviste dette med henvisning til **Højesterets dom af 30. januar 2009** (U.2009.1036 H) og betragtning 57 i forordning 1306/2013:

"Nedsættelse af landbrugsstøtte på grund af overtrædelse af reglerne kan ikke anses som en strafferetlig sanktion [...] Pligten til at tilbagebetale en del af støtten er en civilretlig følge af, at tiltalte ikke har overholdt betingelserne for fuld landbrugsstøtte."

Nævnet fastslog desuden, at forholdet ikke var forældet: den EU-retlige forældelsesfrist er fire år regnet fra ophøret af den vedvarende uregelmæssighed (jf. **Rådets forordning (EF, Euratom) nr. 2988/95, art. 3, stk. 1**), og afgørelsen af 4. november 2025 lå inden for denne frist.

LOV

Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 11, stk. 1

Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 15

PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · 100 % nedsættelse af økologisk arealtilskud for 2021 ved 196 dages forsinket gødningsregnskab – ne bis in idem ikke til hinder for administrativ sanktion	07.05.2026
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om bortfald af tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer	21.12.2020
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud	24.09.2020

§ 7 Force majeure og usædvanlige omstændigheder – strenge materielle og formelle krav

Force majeure-begrebet i landbrugsretten defineres i [forordning \(EU\) 2021/2116 art. 3, stk. 1](#) (for den nye CAP-periode) og den hidtidige forordning 1306/2013 art. 2, stk. 2, og uddybes i Kommissionens meddelelse C(88) 1696:

"Udtrykket force majeure [...] skal forstås som helt usædvanlige, uden for den erhvervsdrivendes vilje liggende omstændigheder, hvis følger trods enhver udvist agtpågivenhed kun ville have kunnet undgås ved helt uforholdsmæssige opofrelse."

Formkravet er, at meddelelse indgives skriftligt til styrelsen inden **15 arbejdsdage** fra det tidspunkt, hvor tilsagnshaveren er i stand til det, jf. [bekendtgørelse om kontrol og administrative sanktioner § 15](#).

Nævnets praksis viser en konsekvent streng linje:

- **Tørke:** I [23/08041](#) hjemviste nævnet en afgørelse, fordi styrelsen *ikke* havde foretaget en tilstrækkelig konkret vurdering af tørkeforholdene – styrelsen havde kun set på tørkeindekset for én enkelt dag (28. august), ikke hele perioden. Nævnet fastslog, at afvisning af force majeure skal ske på et veldokumenteret grundlag.
- **Nedbør:** I [24/07245](#) afviste nævnet force majeure for oversvømmede lavtliggende arealer langs Alling Å. Aktivitetskravet (én slåning) gjaldt i hele perioden 1. juni – 25. oktober, og nedbøren i kommunen var under gennemsnittet i juni og september.
- **Sygdom:** I [24/00365](#) afviste nævnet sygdom som force majeure, bl.a. fordi tilsagnshaveren havde været i stand til at sælge ejendommen og dermed også må antages at have kunnet meddele styrelsen.
- **Tredjemands fejl:** I [25/05744](#) fastslog nævnet, at en eksternt kontraheret parts misligholdelse er en normal handelsrisiko, *ikke* force majeure for tilsagnshaveren.
- **Fristoverskridelse:** I [23/12150](#) foretog nævnet slet ingen materiel vurdering af sygdom som force majeure, fordi den påkrævede 15-dages frist var overskredet.

Desuden har nævnet i [25/00020](#) afvist en klage over styrelsens *foreløbige* beslutning om ikke at behandle en force majeure-påberåbelse som en klagebar administrativ afgørelse. Først styrelsens endelige afgørelse om støtteudbetaling kan påklages.

PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Bortfald af landbrugstilskud til græspleje stadfæstet: Force majeure afvist og manglende afgræsning fastslået	09.03.2026
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afvisning af realitetsbehandling: Klage over styrelsens beslutning om ikke at behandle force majeure-påberåbelse	22.10.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse i sag om bortfald af tilskud til pleje af græs- og naturarealer	28.05.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Klage over nedsættelse af grundbetaling for 2023 - force majeure	24.04.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om nedsættelse af tilskud til målrettet kvælstofregulering hjemvist grundet mangelfuld vurdering af force majeure	12.12.2024
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om bortfald af tilsagn og tilbagebetaling af tilskud til pleje af græs- og naturarealer	09.09.2024

§ 8 Producentsskifte og overdragelse af tilsagn ved bedriftsoverdragelse

Tilsagn kan overdrages ved ejerskifte eller forpagtningsskifte, men kræver rettidig indsendelse af en producentsskifteerklæring, jf. [bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 29](#) og tilsvarende regler for økologisk arealtilskud. Fristen for indsendelse af producentsskifteerklæring følger fristen for fællesskemaet.

Manglende producentsskifteerklæring har i flere sager været afgørende:

- I [24/00365](#) solgte tilsagnshaveren sin ejendom uden at indsende producentsskifteerklæring og forblev dermed ansvarlig for tilsagnet – bortfald fulgte, da fællesskema 2022 ikke blev indsendt.
- I [18/04477](#) blev producentsskiftet godkendt *efter* fristen for fællesskema 2017, og den nye tilsagnshaver manglede dermed at indberette. Nævnet ophævede dog afgørelsen på grund af begrundelsesmangel, ikke på grund af producentsskiftet i sig selv.
- I [25/07579](#) afslog styrelsen overdragelse af et miljøteknologitilsagn ved generationsskifte, da det overtagne selskab ikke opfyldte arbejdskraftkravet. Nævnet ophævede efter Baramlay-dommen og hjemviste med pålæg om proportionalitetsvurdering.

Vejledningen præciserer, at visse tilfælde af salg, bortforpagtning eller ophør af forpagtning efter en konkret vurdering kan betragtes som *omgåelse* – fx hvis tilsagnshaveren bortforpagter arealerne, lader tilsagnet ophøre og derefter generhverver arealerne kort efter.

LOV	Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 29	
PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af genoptaget sag om afslag på overdragelse af tilsagn	12.09.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse om bortfald af tilsagn og tilbagebetaling af tilskud til pleje af græs- og naturarealer	09.09.2024
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud ophævet på grund af manglende begrundelse for skønsudøvelse	10.01.2019

Hjemmel, forældelse og tilbagebetaling – nævnets prøvelse af retsanvendelse

§ 9

Nævnet foretager en selvstændig prøvelse af styrelsens retsanvendelse og har i flere sager konstateret fejl:

Manglende hjemmel til tilbagebetaling: I [25/10931](#) ophævede nævnet en afgørelse som ugyldig. Styrelsen havde henvist til bekendtgørelsens § 9, nr. 4 (arealet ikke landbrugsareal), men [§ 39, stk. 4](#) giver kun hjemmel til tilbagebetaling ved bortfald efter stk. 1-3 og 6 – ikke for manglende opfyldelse af § 9. Nævnet vejledte styrelsen om at overveje EU-Domstolens Baramlay-dom ved den fornyede behandling.

EU-retlig forældelsesfrist: Nævnet har i [25/12145](#) fastslået, at tilbagebetalingskrav forældes efter EU-rettens fireårige frist i **svigsforordningens art. 3, stk. 1** (forordning 2988/95), og at fristen ved vedvarende uregelmæssigheder regnes fra ophøret. Den danske treårige forældelsesfrist finder dermed ikke anvendelse.

Tilbagebetaling følger automatisk af bortfald: Bortfald af tilsagn medfører pligt til tilbagebetaling af *alle* tidligere udbetalte beløb under tilsagnet – ikke blot det år, hvor overtrædelsen konstateres. Dette er konsekvent stadfæstet i bl.a. [24/12078](#) og [23/12150](#).

LOV

[Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 39, stk. 4](#)

PRAKSIS

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Miljø- og Fødevarerklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4 10.06.2026

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · 100 % nedsættelse af økologisk arealtilskud for 2021 ved 196 dages forsinket gødningsregnskab – ne bis in idem ikke til hinder for administrativ sanktion 07.05.2026

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af delvist bortfald af økologisk arealtilskud som følge af manglende udbetalingsanmodning 14.10.2025

Miljø- og Fødevarerklagenævnet · Stadfæstelse af afgørelse i sag om bortfald af tilskud til pleje af græs- og naturarealer 28.05.2025

§ 10 Sammenfatning og centrale mønstre

Nævnets praksis inden for landdistriktsstøtte og miljø-/klimaordninger tegner et billede med to parallelle spor:

Strengt materieltretligt spor: Nævnet stadfæster konsekvent bortfald og tilbagebetaling ved:

- Manglende rettidig udbetalingsanmodning i fællesskemaet – uanset om den manglende indsendelse skyldes bureaukratisk fejl, konsultentsvigt eller utilsigtet krydsafmærkning.
- Manglende opfyldelse af plejeforpligtelser (afgræsning/slæt) – konstateret ved fysisk kontrol eller ortofotokontrol.
- Force majeure, der ikke opfylder de strenge materielle eller formelle krav.

Proportionalitetsvurderingen er i disse tilfælde *indbygget* i ordningsbekendtgørelsernes sanktionsmodel og suppleres af EU-Domstolens praksis (C-273/15, Ezernieki), der anerkender, at kontinuitet i den femårige forpligtelsesperiode er nødvendig for at opfylde ordningens miljøformål.

Skærpet formelt kontrolspor: Nævnet ophæver eller hjemviser afgørelser, når styrelsen:

- Fejlagtigt kvalificerer en *forpligtelse* som et *støtteberettigelseskræterium* (Baramlay-dommen).
- Undlader at begrunde skønsudøvelse under "kan"-bestemmelser (forvaltningslovens § 24).

- Anvender forkert hjemmel til tilbagebetaling.

Landbrugere og rådgivere skal dermed være opmærksomme på, at:

Situation	Konsekvens
Manglende udbetalingsanmodning	Automatisk bortfald + fuld tilbagebetaling
Manglende afgræsning/slæt pr. skæringsdato	Bortfald eller procentuel nedsættelse
For sen force majeure-meddelelse (>15 arbejdsdage)	Materiel prøvelse afskæres
Manglende producentskifteerklæring ved ejerskifte	Hidtidig tilsagnshaver forbliver ansvarlig
Forsinket gødningsregnskab (>180 dage)	100 % nedsættelse af årets tilskud

Omvendt har Baramlay-dommen åbnet et rum for tilsagnshavere, der kan dokumentere, at styrelsens sanktion bygger på en fejlagtig kvalifikation som kriterium frem for forpligtelse – i sådanne tilfælde kræves en konkret proportionalitetsvurdering, der kan føre til en mildere sanktion end fuldstændigt bortfald.

PRAKSIS	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4	10.06.2026
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Hjemvisning af sag om bortfald af tilskud: Fejlagtig retsanvendelse ved forveksling af 'støtteberettigelseskræterium' og 'forpligtelse'	24.10.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Hjemvisning af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet Styrelsens manglende overholdelse af Forvaltningslovens begrundelseskrav	02.10.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Ophævelse og hjemvisning af genoptaget sag om afslag på overdragelse af tilsagn	12.09.2025
	Miljø- og Fødevareklagenævnet · Afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud ophævet på grund af manglende begrundelse for skønsudøvelse	10.01.2019

REFERENCE Lovgrundlag

5 paragraffer

Bekendtgørelse om tilskud til pleje af græs- og naturarealer § 38	stk. 1	Bekendtgørelse om økologisk arealtilskud § 39	stk. 1-4
Forvaltningsloven § 24	stk. 1	Lov om Landdistriktsfonden § 11a	stk. 1
Lov om Miljø- og Fødevareklagenævnet § 11	stk. 1		

MATERIALE Citerede afgørelser

22 afgørelser

MILJØ- OG FØDEVAREKLAGENÆVNET · NÆVN / KLAGEINSTANS		22
10.06.2026	Miljø- og Fødevareklagenævnet ophæver afgørelse om tilbagebetaling af økologisk arealtilskud pga. manglende hjemmel i bekendtgørelsens § 39, stk. 4	25-10931
07.05.2026	100 % nedsættelse af økologisk arealtilskud for 2021 ved 196 dages forsinket gødningsregnskab – ne bis in idem ikke til hinder for administrativ sanktion	25/12145

09.03.2026	Bortfald af landbrugstilskud til græspleje stadfæstet: Force majeure afvist og manglende afgræsning fastslået	25/05744
05.02.2026	Bortfald af tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer ved manglende anmodning om udbetaling i fællesskema	25/05901
20.01.2026	Bortfald af minivådområde-tilsagn og tilbagebetaling af 356.680 kr. ved manglende slutudbetalingsanmodning	25/06051
14.11.2025	Afslag på genoptagelse af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet manglende ansøgning	25/01347
31.10.2025	Stadfæstelse af bortfald og tilbagebetaling af økologisk arealtilskud grundet manglende udbetalingsanmodning	25/01871
24.10.2025	Hjemvisning af sag om bortfald af tilskud: Fejlagtig retsanvendelse ved forveksling af 'støtteberettigelseskræterium' og 'forpligtelse'	24/10182
22.10.2025	Afvisning af realitetsbehandling: Klage over styrelses beslutning om ikke at behandle force majeure-påberåbelse	25/00020
14.10.2025	Stadfæstelse af delvist bortfald af økologisk arealtilskud som følge af manglende udbetalingsanmodning	24/12078
02.10.2025	Hjemvisning af sag om bortfald af økologisk arealtilskud grundet Styrelsens manglende overholdelse af Forvaltningslovens begrundelseskrav	24/11131
12.09.2025	Ophævelse og hjemvisning af genoptaget sag om afslag på overdragelse af tilsagn	25/07579
08.09.2025	Stadfæstelse af afgørelse om bortfald af tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer grundet manglende udbetalingsanmodning	24/10004
28.05.2025	Stadfæstelse af afgørelse i sag om bortfald af tilskud til pleje af græs- og naturarealer	23/12150
24.04.2025	Klage over nedsættelse af grundbetaling for 2023 - force majeure	24/07245
12.12.2024	Afgørelse om nedsættelse af tilskud til målrettet kvælstofregulering hjemvistes grundet mangelfuld vurdering af force majeure	23/08041
09.09.2024	Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse om bortfald af tilsagn og tilbagebetaling af tilskud til pleje af græs- og naturarealer	24/00365
25.04.2024	Klage over nedsættelse af tilskud til pleje af græs- og naturarealer - manglende overholdelse af græsningstryk	23/08039
13.12.2021	Klage over nedsættelse af tilskud til pleje af græs- og naturarealer - vildledning om frist	20/06893
21.12.2020	Stadfæstelse af afgørelse om bortfald af tilsagn om tilskud til pleje af græs- og naturarealer	18/01418
24.09.2020	Stadfæstelse af afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud	18/01851
10.01.2019	Afgørelse om bortfald af økologisk arealtilskud ophævet på grund af manglende begrundelse for skønsudøvelse	18/04477